

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KORUYUCU AİLE'DE YETİŞEN ÇOCUKLARIN GÖZÜYLE KORUYUCU
AİLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Nurperi SAYIN

Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı

Aile Danışmanlığı Programı

TEMMUZ, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KORUYUCU AİLE'DE YETİŞEN ÇOCUKLARIN GÖZÜYLE KORUYUCU
AİLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Nurperi SAYIN

(Y1616.010006)

Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı

Aile Danışmanlığı Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Uğur TEKİN

TEMMUZ, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı **Y1616.010006** numaralı öğrencisi **Hatice Nurperi SAYIN**'ın "**KORUYUCU AİLE'DE YETİŞEN ÇOCUKLARIN GÖZÜYLE KORUYUCU AİLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 05.07.2019 tarih ve 2019/09 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *okunulmuş* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *karar* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :30.07.2019

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Uğur TEKİN

Uğur Tekin

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN

A. Şirin

3) Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Poyraz KOLLUOĞLU

M. Poyraz Kolluoğlu

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Koruyucu Aile’de Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (30/07/2019)

Hatice Nurperi SAYIN

ÖNSÖZ

Toplumsal bir olgu olarak karşımıza çıkan ve toplumun her kademesini ilgilendiren aynı zamanda sorumlu olduğumuz yarının geleceği çocuklarımızın korunma ihtiyacı olanları, devlet kanalıyla çeşitli sosyal hizmet modellerinden yararlandırılır. Bu hizmet modellerinden biri olan Koruyucu Aile üzerine yapılan bu çalışmada, “Koruyucu Aile’de Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirilmesi” konusu araştırılmıştır. Çalışma sürecinde ilgisi ve güler yüzüyle, nazik tavrıyla her zaman soru sorma rahatlığını bana hissettiren, değerli zamanını ve engin bilgisini hiç esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Uğur TEKİN’ e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışmamda bilgisi ve sevgisiyle hep yanımda olan sevgili Dr. Öğr. Üyesi Özge EREN’ e çok teşekkür ederim. Ayrıca İstanbul Koruyucu Aile Dernek Başkanı Sayın Neşe GÖKALP’e, KALBEN Derneği Kurucu Genel Başkanı Sayın Pelin ÇALIŞKANOĞLU EKŞİ’ye ve bu araştırmada gönüllü olarak yer alan katılımcılara katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Yetişmemde çok büyük emekleri olan rahmetli babacığma ve hep yanımda olan sevgili anneciğime, ablama, kardeşime ve yaşam yolculuğumda elimi hiç bırakmayan, desteğiyle gücüme güç katan, varlığı ile bana haklı gurur ve mutluluğu yaşatan sevgili oğlum Özer’e çok teşekkür ederim. Hayatıma renk katmasıyla varlığından huzur ve mutluluk duyduğum sevgili torunum Umay’a okuma aşkı yaşaması dileğiyle...

Temmuz, 2019

Hatice Nurperi SAYIN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ	xv
ŞEKİL LİSTESİ	xvii
ÖZET	xix
ABSTRACT	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Konusu	1
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
2. ALAN YAZIMI	3
2.1 Çocuk ve Aile	3
2.1.1 Aile.....	3
2.1.1.1 Tanımı ve önemi	3
2.1.1.2 Ailenin işlevleri.....	4
2.1.1.3 Aile tutumları	6
2.1.1.3.1 Ana-baba tutumlarının, çocuğun gelişimlerine etkileri	6
2.1.1.4 Aile içi ilişkiler.....	10
2.1.1.4.1 İletişim tanımı ve önemi.....	10
2.1.1.4.2 Aile içi kişiler arası iletişim.....	12
2.1.1.4.3 Çocuğun yakın çevre ilişkileri	15
2.2 Çocuk.....	16
2.2.1 Tanımı	16
2.2.2 Genetik, çevre ve gelişim.....	18
2.2.2.1 Fiziksel gelişim	18
2.2.2.2 Bilişsel gelişim	20
2.2.2.3 Toplumsal-Duygusal gelişim	26
2.2.2.4 Dil gelişimi.....	28
2.2.2.5 Kişilik gelişimi	30
2.3 Korunmaya İhtiyacı Olma	31
2.3.1 Tanımı	31
2.3.2 Korunmaya ihtiyaç nedenleri.....	33
2.3.2.1 Ailevi ve kişisel nedenler	33
2.3.2.2 Ekonomik nedenler	34
2.3.2.3 Sosyal nedenler	35
2.3.3 Korunmaya ihtiyacı olan gruplar	37
2.3.3.1 Çocuklar ve gençler.....	37
2.3.3.2 Yaşlılar	40
2.3.3.3 Yoksullar ve evsizler.....	43
2.3.3.4 Engelliler	45
2.3.3.5 Kadınlar.....	46

2.3.3.6 Teknoloji bağımlıları veya mağdurları.....	47
2.4 Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Sosyal Hizmet Modelleri	48
2.4.1 Koruma ve bakım hizmetleri	48
2.5.1 Kurum türleri	49
2.5.2 Çocuğun aile ortamında bakımı ve korunması	52
2.5.2.1 Çocuğun ailesi yanında bakımı	52
2.5.2.2 Evlat edinme.....	54
2.5.2.2.1 Tanımı.....	54
2.5.2.2.2 Amacı.....	55
2.5.2.2.3 Evlat edinme koşulları	56
2.5.2.3 Koruyucu aile	57
2.5.2.3.1 Tanım.....	58
2.5.2.3.2 Amacı.....	58
2.5.2.3.3 Koruyucu aile modelleri	59
2.5.2.3.4 Koruyucu ailenin yasal boyutu	60
2.5.2.3.5 Koruyucu aile olma koşulları	60
2.6 Koruyucu Aile Hizmet Modeli Üzerine Yapılan Araştırmalar	65
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	77
3.1 Araştırmanın Yöntemi	77
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	78
3.3 Çalışma Grubu.....	79
3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	79
3.5 Araştırmanın Problemleri	80
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	81
4.1 Katılımcıların Demografik Bilgileri	81
4.2 Katılımcıların Anne ve Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri	83
4.2.1 Biyolojik anne baba durumu	83
4.2.2 Koruyucu anne baba durumu	84
4.3 Kardeş Durumu.....	85
4.3.1 Biyolojik ailedeki kardeş bilgileri.....	85
4.3.2 Koruyucu ailedeki kardeş bilgileri.....	86
4.4 Katılımcıların Sağlık Durumu	87
4.4.1 Katılımcıların genel sağlık durumlarına ilişkin bilgiler.....	87
4.5 Katılımcıların İlgi Alanları	89
4.6 Katılımcıların Arkadaş ve Sırdaş Seçimleri	90
4.7 Biyolojik Aileye İlişkin Sorular	91
4.7.1 Biyolojik anne babayı tanıma durumu	91
4.7.2 Biyolojik aileden ayrılma durumu	92
4.7.3 Biyolojik aileden ayrılış ve akraba ilişkileri	95
4.7.4 Biyolojik aileden ayrılmanın yarattığı duygu durumu.....	96
4.8 Katılımcıların Koruyucu Ailelerine ve Koruyucu Aile Modeline İlişkin Görüşleri	98
4.8.1 Katılımcıların koruyucu ailelerine ilişkin görüş ve tercihleri	98
4.8.2 Katılımcıların sosyal hizmet model tercihleri.....	100
4.8.3 Katılımcıların koruyucu aile olma konusunda ki duygu ve düşünceleri	101
4.8.4 Katılımcıların, evlat edinilmeye ilişkin duygu ve düşünceleri	102
4.8.5 Katılımcıların koruyucu aileye sahip olmanın getirdiği duygu ve düşünce durumu	104
4.8.6 Katılımcıların aile kavramına ilişkin düşünceleri	106

4.8.7 Katılımcıların koruyucu ailelerine ilişkin duygu ve düşünceleri.....	108
4.8.8 Katılımcıların kurum bakımı ve koruyucu aile hizmet modeline ilişkin duygu ve düşünceleri	109
4.8.9 Katılımcıların koruyucu aile modelinin yaygınlaşması konusundaki görüşleri	112
4.8.10 Katılımcıların Koruyucu aile modelinin yaygınlaşması konusunda önerileri.....	115
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
KAYNAKLAR	131
EKLER.....	137
ÖZGEÇMİŞ.....	153

KISALTMALAR

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BETAM	: Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇOĞEM	: Çocuk Gençlik Merkezleri
EYHGM	: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
K.K.	: Katılımcı Kişi
ML	: Meslek Lisesi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SHK	: Sosyal Hizmet Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1:	Araştırma Örneklemine Ait Demografik Bilgiler.....	78
Çizelge 4.1:	Katılımcı Yaş ve Cinsiyet Durumu	81
Çizelge 4.2:	Katılımcıların Biyolojik Anne-Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri	83
Çizelge 4.3:	Katılımcıların Koruyucu Anne-Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri ...	84
Çizelge 4.4:	Katılımcıların Biyolojik Kardeşlerine İlişkin Bilgi Düzeyleri	85
Çizelge 4.5:	Katılımcıların Koruyucu Ailedeki Kardeşlerine İlişkin Bilgi Düzeyleri	86
Çizelge 4.6:	Katılımcıların Sağlık Durumlarına İlişkin Bilgileri	87
Çizelge 4.7:	Katılımcıların Psikolojik Destek Alıp Almadıklarına İlişkin Veriler.....	88
Çizelge 4.8:	Katılımcıların İlgi Alanları	89
Çizelge 4.9:	Katılımcıların Arkadaş ve Sırdaş Seçimlerinde Öncelikleri	90
Çizelge 4.10:	Katılımcıların Biyolojik Anne ve Babayı Tanıma Durumu	91
Çizelge 4.11:	Biyolojik Aileden Ayrılma ve Koruyucu Aileye Geçiş Durumu	92
Çizelge 4.12:	Katılımcıların Kuruma ve Koruyucu Aileye Geçiş Yaşları ve Akrabalarıyla Görüşme Durumu	95
Çizelge 4.13:	Biyolojik Aileden Ayrılmanın Katılımcıda Yarattığı Duygu Durumu.....	96
Çizelge 4.14:	Katılımcıların Koruyucu Ailelere İlişkin Görüş ve Tercihleri	98
Çizelge 4.15:	Katılımcıların Tercihleri ve Koruyucu Aile Modeline Yaklaşımları	100

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: Değişik Yaş ve Cinsiyette Bedensel Gelişme.	19
Şekil 4.1: Katılımcı Öğrenim Durumu	82

KORUYUCU AİLE’DE YETİŞEN ÇOCUKLARIN GÖZÜYLE KORUYUCU AİLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Toplumunu oluşturan bireylerin sağlıklı olabilmesinin temelleri çocukluk döneminde atılmaktadır. Çocukların yaşama ve gelişme haklarının korunabilmesi için yetişkine olan ihtiyacı kaçınılmaz olmakla birlikte, bu en temel insan hakkını koruma görevi öncelikle ailenindir. Ancak çeşitli nedenlerle bakım koruma ve eğitim olanakları sağlayamayan ailelerin çocuklarına; devletin denetimi ve gözetimi altında kurumlar aracılığıyla bu hizmet sağlanmaktadır. Devlet bu hizmeti, T.C. Aile Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirmektedir.

Birçok ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de bu çocukların aile yanında yetişmesi esas olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle içinde bulunulan koşullara bağlı olarak çocuğun kendi ailesi ya da yakınları yanında, koruyucu aile, evlat edinme, kurum bakımı gibi çeşitli koruma ve bakım yöntemleriyle çocuklara olanaklar sağlanmaktadır.

Bu çalışma çocukluk yıllarının çeşitli dönemlerinde kurum aracılığıyla koruyucu aile yanına geçen ve yetişen on sekiz yaş üstü bireylerle gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin, gerek kurum deneyimleri gerekse koruyucu aile deneyimleriyle kendi yaşamları üzerindeki etkileri sonucu koruyucu ailelerine olan yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, korunma ihtiyacı olan çocukların aile ortamında büyümesini sağlayan ‘Koruyucu Aile’ modeli konusunda farkındalık geliştirmek, koruyucu aile modelinin önemine dikkat çekmek, modelin daha da iyileştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda yeni politikalar oluşturulmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel yöntem ve nitel yöntemin yaygın kullanılan görüşme tekniği kullanılmıştır. Örneklem grubunu oluşturan kişilerin bilgilerine yapılandırılmış sorularla ulaşılmıştır.

Birçok çalışmada belirtildiği gibi korunma ihtiyacı olan çocuklar için ‘Koruyucu Aile’ Modelinin uygunluğu bu çalışmada da bir kez daha ortaya çıkmıştır. Ancak bu uygunluğun koruyucu ailelerde yetişen çocukların gözüyle ortaya konması konunun önemini ve üzerinde çalışılarak geliştirilmesi, yaygınlaştırılması noktasında dikkat çekici olmaktadır. Çalışmada yer alan katılımcılar gözüyle Koruyucu Ailelerin değerlendirilmesi sonucunda kendilerine sağlanan eğitim, sanat, spor vb. olanaklar sonucunda elde ettikleri kazanımlara yönelik bulgular elde edilmiştir. Bir başka çarpıcı nokta ise, devletin kendilerine sağladığı olanaklardan yararlanabilmek için koruma altında kalmayı tercih ettiklerini ifade etmeleridir. Ancak söz konusu hakları elde ettikten sonra evlat edinilmek istediklerini bunu da sadece soyadı değişikliği için istediklerini belirtmişlerdir. Çalışmada katılımcıların Koruyucu Aile Modelinin önemi ve yaygınlaşması konusunda ortak görüşleri çalışmanın amacını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Koruyucu aile, Çocuk koruma, Korunma ihtiyacı olan çocuk,*

EVALUATION OF PROTECTIVE FAMILIES WITH THE EYE OF CHILDREN GROWING IN PROTECTIVE FAMILY

ABSTRACT

The foundations of healthy individuals in any society are laid in childhood. While the need for children for the protection of children's right to life and development is inevitable, the duty of protecting this basic human right is primarily the responsibility of the family. However, children of families who cannot provide care protection and education for various reasons; This service is provided through institutions. In Turkey, It is carried out by the General Directorate of Child Services under the Ministry of Family Labor and Social Services.

As in many countries, in our country, it is accepted that these children are brought up with homestay with the different form. Therefore, depending on the circumstances of the child's own family or relatives, as well as foster family, adoption, institutional care, such as various protection and care methods provide opportunities for children. This study was conducted with individuals over the age of eighteen who were raised in foster families through various institutions during their childhood years. Approaches of the participants to their foster families as a result of their effects on their own lives were evaluated through both institutional experiences and foster family experiences.

In this study, it is aimed to raise awareness about the 'Foster Family' model, which enables the children in need of protection to grow in the family environment, to draw attention to the importance of foster family model, and to contribute to the development of new policies in order to further improve and develop this model. Interview technique, which is one of the qualitative methods, was used in the research.

The information of the individuals who form the sample group was obtained with structured questions.

As stated in many studies, the conformity of the 'Foster Family' Model for children in need of protection has also been revealed once again in this study. However, it is noteworthy that this conformity can be demonstrated through the eyes of children raised in foster families, and the importance of the issue and the development and dissemination of the subject is remarkable. As a result of the evaluation of the foster families from the perspective of the participants in the study, education, art, sports, etc. provided to them. It was obtained that the gains obtained in the fields are quite high. Another striking point is that they prefer to stay under protection in order to benefit from the opportunities provided by the state. However, after obtaining these rights, they stated that they wanted to be adopted and they only wanted to change their surnames. The participants' common views on the importance and diffusion of the Foster Family Model support the aim of the study.

Keywords: *Foster family, Child protection, Child in need of protection.*

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Konusu

Toplumsal yapının en küçük birimi olan aile, toplumun sürekliliği açısından vazgeçilemez bir kurumdur. Ailenin sosyolojik olarak görevleri arasında yer alan çocuğun toplumsallaşmasında, içinde bulunduğu kültürel değerleri koruma ve yaşatma konusundaki etkisi kaçınılmaz olmaktadır. Bu nedenle çocukların ailede aldığı değerler, toplumun özelliklerini belirler. Günümüzde değerler eğitimi duyulan ihtiyacın gün geçtikçe artması, toplumsal kayıpların bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü aile bir bakıma toplumun aynasıdır. Sağlıklı mutlu bir toplum, ancak iyi yetişen sağlıklı mutlu bireylerle oluşur. Aileden uzak sevgisiz ve olumsuz koşullarda yetişen çocuklar, toplumsal risk oluşturabilmektedirler. Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocukların devlet kurumlarında bakımı ve korunması söz konusu olmasına rağmen, devlet koruyucu aile modelini desteklemektedir. Toplum sağlığı açısından korunmaya ihtiyacı olan çocukların sağlıklı aile ortamında yetişmiş mutlu, üretken ve başarılı bir birey olarak topluma kazandırılmaları geleceğimiz adına önem oluşturmaktadır. Gerek konunun önemi gerekse ülkemizde koruyucu ailede yetişen çocukların koruyucu aile modeli üzerine görüşlerini ortaya koyacak çalışmaların azlığı nedeniyle çalışma konusu seçilmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumsal kalkınma ve gelişmenin temelindeki en önemli kaynağın, insan faktörü olduğunu düşünürsek, geleceği oluşturacak çocukların fikren, bedenen, ruhen ve ahlaken iyi yetişmeleri çok büyük bir önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda geleceği oluşturacak çocukların iyi koşullarda yetişmesi kamuda öncelik oluşturmalıdır. Konuyla ilgili alan çalışmaları; çocukların gelişim özellikleri dikkate alındığında, onlar için en iyi koşulların sağlıklı, sevgi dolu aile ortamında gerçekleşebileceğini göstermesidir. Ancak, çocukların mutlu, üretken, başarılı ve nitelikli bir birey olmasında, etken rol alan aileler, çeşitli nedenlerle her zaman çocuklarına bu olanakları sağlayamamaktadırlar. Bu durumda T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal

Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼đ¼nce koruma altına alınan çocuklar, içinde buldukları durumlara g¼re çeşitli sosyal hizmet modellerinden yararlandırılırlar. Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuk sayısına bakıldığında, son yıllarda yapılan oldukça iyileştirici çabalara rağmen, var olan sistemin yeterli olduğu s¼ylenemez. Korunma ihtiyacı olan çocuklar için hizmet modelleri arasında çocuğa en uygun model olduğu d¼ř¼n¼len koruyucu aile modelinin daha da iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması araştırmanın en temel amacı olmaktadır.

Çalışmada yer alacak, çocukların yaşamsal deneyimleri ile ortaya koyacakları duygu ve d¼ř¼ncelerinden yola çıkarak yapılacak değerlendirme ve ¼neriler konuya farklı boyutlar kazandırabilir ve yeni bir hizmet modeline ¼nc¼l¼k edebilir. Bu g¼r¼řten hareketle, alana yarar sağlayacağı d¼ř¼ncesiyle konu ¼nemli bulunarak, çalışılmaya değer bulunmuştur.

2. ALAN YAZIMI

2.1 Çocuk ve Aile

Bu bölümde; Ailenin tanımı, önemi, işlevi, aile tutumları ve çocuğun gelişimlerine etkileriyle birlikte aile içi ilişkiler ele alınmıştır.

2.1.1 Aile

2.1.1.1 Tanımı ve önemi

Aile duygusal, kan ve yasal yollarla birbirlerine bağlı bireylerin, belli görevlere sahip olduğu küçük insan topluluğudur. Tarih boyunca anlamı, önemi ve gerekliliği açısından aile ve evlilik kavramları tartışa gelmiştir. Ancak, bu tartışmalara karşın, aile, din ve siyasal otorite tarafından hep yüceltilmiş ve desteklenmiştir. Din ve siyaset otoritesi aynı zamanda ailenin toplumda önemini korumaktadır (Berkun ve Hızlı Sayar, 2013:14-15). Aile kavramını tanımlarken yüklenen anlamlara bakmak gerekmektedir. Türk Dil Kurumu'na göre, aile;

- “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.”
- “Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü.”
- “Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü.”
- “Eş, karı.”
- “Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü.”
- “Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya” (Türk Dil Kurumu, 2011:57).

Aile kavramı önemi, anlamları, işlevi ve özellikleri dikkate alındığında yukarıda belirtilen bu tanımlar tek tek ele alındığında, aile kavramının en sık kullanıldığı durumlara karşılık gelmesine rağmen, oldukça dar tanımlar olarak kabul edilebilir. TDK ve literatürdeki çeşitli tanımlardan yola çıkarak, daha kapsamlı bir tanım için **aile**; ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle birlikte, içinde buldukları kültürel

özelliklere uygun evlilik yoluyla, soy bağının devamını sağlayan, işlevleriyle diğer topluluklardan farklılık gösteren, yasal boyutu ve kendi içinde kuralları olan, yapısal özelliğiyle türleri oluşan, genellikle karı-koca ile başlayan ve giderek genişleyen karı-koca-çocuk ve kardeşler arasında kurulan duygusal ilişkiye dayalı etkileşim içinde toplumun temelini oluşturan, kültür aktarımında ve çocuğun yetişmesinde etkin rolü olan en küçük topluluk olarak tanımlanabilir. Aile toplumsal boyutuyla ele alındığında önemli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumsuz yönde yaşanan toplumsal bir değişim, gerek sosyal gerekse ekonomik yönden aile ve çocukları etkileyebilmektedir. Bu etki sonucu yaşanabilecek işsizlik, yoksulluk, göç, şahsi nedenler (akıl sağlığı, alkol, madde bağımlılığı, kumar vb.) gibi durumlarda ortaya çıkan problemlerle baş edemeyen, güçlük yaşayan ailelerde parçalanmalar olabilmektedir. Günümüzde giderek boşanmaların artması ve buna bağlı olarak tek ebeveynle yaşamak zorunda kalan çocuklar sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu durum aynı zamanda aile sınıflandırmasına çeşitlilik getirmektedir. Baş edilemeyen sorunlar büyüyerek en başta çocukları, aileleri olumsuz etkileyebilmektedir. Sağlıksız büyüyen her çocuk toplumda bir birey olarak yerini alırken, toplumun yapısını tehdit edici olabilmektedir. Ülkemizde 'aile' güçlü bir kavram olarak yerini korurken, zaman zaman desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda sosyal hizmet desteği toplum açısından önemli bir yere sahip olmaktadır.

2.1.1.2 Ailenin işlevleri

İşlev, rol ve aile içi ilişkiler, ailenin gücünü meydana getiren sürekliliği gerekli kılan duyguları oluşturur. Literatürde, aile işlevleri, aile içi fonksiyonlar ve aile sağlığı olarak tanımlanır. Ailenin bilgi edinme düzeyleri yardımıyla yaşam döngüsünün oluşmasından itibaren aile içi işlevleri ele alınmaktadır (Acar, 2011).

Aile işlevlerinin, işleri kolaylaştırıcı, ilişkilerde uzlaştırıcı, birbirlerinden oldukça farklı boyutta güç ve yeteneğe sahip bireyler için uyum sağlayıcı ve koruyucu bir düzen oluşturduğu söylenebilir (Çimen, 2015:760).

İnsan hayatı üzerinde doğumdan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarında daha çok etkisini gösteren toplumsal ve temel bir kurum olarak ifade edilen aile, biyofizyolojik ve psikolojik olduğu kadar ekonomik ve sosyal boyutuyla da çocuğu şekillendirmektedir. Bu bakımdan aile, çocuğun çevre ve psikolojik uyumunun olumlu mu yoksa olumsuz mu gelişeceğini belirleyici olmaktadır. Özel ihtiyaçları

olan çocukların genetik özelliklerinin ne ölçüde geliştirilebileceği, bunların nasıl oluşacağı ve bunun gelecek yılları ne ölçüde etkileyeceği de ailenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumuyla ilgilidir. Çocukların aile ortamında olumlu davranışsal kazanımları; aile üyelerinin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkileri, olumlu aile tutumları, sözlü iletişimi ifade etme biçimleri rol model oluşturmaktadır. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarına ilişkin davranışlarının önemli bir etkisi bulunmaktadır. Sağlıklı bir aile, çocuğun karakterinin, kişiliğinin ve gelişiminin olumlu bir şekilde tamamlanması için gerekli olan tutum ve davranışı sergilemektedir. Aksi bir yaklaşım ise, çocuğun kişiliğinin gelişmesini olumsuz yönde etkileyecektir. Okul öncesi süreçte, çocuk ailede sosyal bir varlık olmayı öğrenir ve aynı zamanda onunla özdeşleşmek için bir rol modeline ihtiyaç duymaktadır. Kişisel gelişim için kendisini tanımladığı kişiler genellikle kendi ailelerinin üyeleridir. Çocuğun zihinsel gelişimi büyük ölçüde çevresiyle yaşadığı olumlu veya olumsuz deneyimlerden etkilendiğinden, sosyal etkileşimler ve ebeveynlerin olumlu bir deneyim sağlama becerisi, çocuğun olumlu gelişiminin ana hattını oluşturmaktadır.

Çocuğun temel ihtiyaçlarının üst düzeyde karşılandığı, yetiştirilmesinde ve gelişmesinde anne ve babanın birlikte sorumluluk üstlendiği ve bu konuda birbirlerine yardımcı oldukları bir aile düzenine sahip olması, en doğal hakkıdır. Çünkü dünyaya gelen ister normal ister engelli her çocuk, sosyolojik olarak çevresinde olup bitenleri kavramaya çalışmaktadır. Her çocuk gibi engelli çocuğun da yaşama tutunmaya çalışırken, en büyük ilgi, alaka ve desteği de ebeveynlerinden görmesi gerekmektedir. Engelli çocukların da kişiliği oluşurken örnek alacağı ilk rol model kişiler anne ve babalarıdır. Bu öğrenme sürecinde, çevresindekilere inanmaya, bağımsızca hareket etmeye ihtiyaçları olmaktadır (Durmuş, 2008:170).

Aile içi ilişkilerin genel çerçevesi ve işleyişi, ailenin fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirip getirememesinde önem arz etmektedir. Ailenin sağlıklı olup olmamasına fonksiyonları açısından bakıldığında, konusu geçen işlevleri sorunsuz yerine getiren ailenin “sağlıklı”, bu işlevleri yerine getirmekte zorlanan ailelerin ise “sağlıksız” aile olarak tanımlandığı görülmektedir (Barton ve diğ., 1985’den aktaran Günsel, 2010).

2.1.1.3 Aile tutumları

2.1.1.3.1 Ana-baba tutumlarının, çocuğun gelişimlerine etkileri

Ebeveynlerin tutumu, ana-babanın çocuğun sosyalleşme ve büyüme sürecindeki rolünü anlama ve bu rolün, çocuğun psiko-sosyal gelişimi üzerindeki etkisini inceleyen bir kavramdır. Ebeveyn tutumu, ailenin çocuklarına yaklaşım biçimidir. Ailenin yaklaşım şekli, çocukların aile bireyleri ile olan etkileşimini, aile dışında yer alan toplumu, hayata bakış açılarını, geleceğini ve sosyal hayatını yönlendirecektir. Bunun yanında öfke, kaygı, kıskançlık, mutluluk vb. duygularını nasıl ifade edeceğinin belirlenmesinde de etkilidir. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum, davranış ve yaklaşımından çocukların gelecek yaşamlarında nasıl bir karakter özelliği geliştirebileceği ile ilgili tahmin edilmesi için bir veri vermektedir. Özellikle çocuklar üzerinde bu kadar etkili olan tutumların anne baba tarafından benimsenmesinde etkili olduğu düşünülen unsurlarla ilgili nedenleri de bilmek önemlidir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin çocuklukları, bireysel farklılıkları, ebeveynlerin yaşı, gelir düzeyi, yaşadıkları çevre, kişilik özellikleri, çocukların cinsiyeti vb. pek çok etken anne baba tutumu konusunda belirleyici ve yönlendiricidir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme de takındıkları tutum, çocuğun oluşan kişilik ve sosyal gelişimini iyi ya da kötü yönde belirleyen önemli faktörlerden biridir. Ailenin çocuğa gösterdiği ilgi, sevgi yaklaşımı bireyin geliştirdiği güven duygusunu oluşturur ve buna bağlı olarak çocuğun etrafına karşı yaklaşımını da olumlu yönde etkiler. Ailenin; çocuğuna karşı demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ve ya sert bir şekilde davranması çocukların farklı toplumsal davranışlar benimsemesinde etkili olacaktır. Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken takındıkları tutumlar yoluyla onlara model olmakta ve onların davranışlarını yönlendirmektedir (Sezer, 2010:19).

İlk başta anne babasıyla özdeşim kurarak kişiliğine yön veren çocuk, anne-babasının uygun tutumlar sergilemesine göre, özgüveni ve benlik algısı yüksek, akademik ve sosyal hayatında başarılı, eşitlikçi, topluma, hayata karşı uyumlu, kendi olma ve birey olma özerkliği oluşan bir birey olacaktır. Burada önemli bir nokta, ebeveynlerin çocuklarında görmek istedikleri davranışlara uygun davranışlar sergileyerek model olabilmeleridir. Ancak, özgür ve uyumlu bir ailede yetişen çocuk sağlıklı bir birey olarak yetişkinliğe hazırlanabilir. Ebeveynlerin karşılıklı olarak birbirlerine gösterdikleri saygı ve sevgi ile kendi içlerinde yaşadıkları huzur, denge

barışçıl yaklaşımları çocuklarına gösterecekleri tutumların sağlıklı olmasına neden olacaktır. Bu ortamın sağlıksız olmasına neden olabilecek unsurlar arasında, ailenin sosyo-ekonomik açıdan uygun olmayan koşullara sahip olması, çocukluklarını aşırı baskıcı, tutarsız ya da gevşek bir eğitim anlayışıyla büyütmeleri, eşleriyle anlaşamamaları ve mutsuz bir evlilik sürdürmeleri, ileri yaşta çocuk sahibi olmaları ebeveyn tutumlarını etkileyebilmektedir. Genellikle, ana-babaların geçmiş yaşantılarındaki öğrenmelerine dayalı olarak kendi ana-babalarının uyguladıkları yöntemlerle çocuklarına davranabildikleri ya da tam tersi aşırı baskı altında büyüyen ebeveynin çocuğuna aşırı yumuşak davranabilmesi görülebilmektedir (Yavuzer, 2004:26-27).

Çocukların gelişimlerini destekleyen ve onları hayata hazırlayan ebeveynler tutumlarıyla, çocuklarının tüm gelişimlerini olumlu ya da olumsuz yönlendirmede ve buna bağlı olarak kişiliğini oluşturmada belirleyici faktörlerin başında ana-baba tutumları rol almaktadır. Bu nedenle, literatürde oldukça geniş yer verilen bu konu, birbirine çok yakın sınıflandırılmalar olmakla birlikte çalışmacılara göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Yavuzer (2013), anne baba tutumlarını 5 ayrı kategoride değerlendirmektedir. Buna göre;

- **Baskıcı-Otoriter Tutum:** Bu ebeveynler baskıcı tutum içinde oldukça katı davranış sergilerken, kendi sert kurallarıyla çocuğun davranışlarını şekillendirmeye çalışırlar. Çocuğu sürekli kontrol altında tutan, yargılayıcı bir davranış göstermektedirler. Karşılıklı tartışmaya yer verilmeden, kurallar sorgulanmadan uygulanmaktadır. Ebeveynler çocuklarının kendilerine itaat etmesini ve kendi ölçülerine uygun saygı davranışlarını göstermelerini beklemektedirler. Beklentilerinin dışında ki davranışlar karşısında sınırlandırıcı ya da cezalandırıcı bir yol izleyebilmektedirler. Bu ortamda çocuğun kendi fikrini söylemesi beklenemez. Baskı altında yetişen çocuğun, kendi yaşıtlarına kıyasla sosyal, duygusal becerilerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Sağlıksız aile ortamında çocuk nasıl davranım göstereceğini, katı kurallara bağlı olarak deneyimlemektedir. Baskı karşısında çocukta oluşan korku onun istenen davranışı çaresiz ve geçici yerine getirmesine neden olacaktır. Bu yanlış davranış kalıplarıyla gerçekleştirdiği öğrenmeler çocukta olumsuz davranışlara neden olabilmektedir. Bunun sonucu olarak çocuk çekingen, düşük benlik algısıyla kendine güvensiz yetişecektir.

Çocuğun ihtiyaçlarının ve isteklerinin dikkate alınmadığı, iletişimden uzak bu ortamlarda yetişen çocuklar geçici itaat sonrası isyankâr davranışlar sergileyebilmektedirler.

- **Gevşek Tutum:** Bu tutum aşırı hoşgörü ve ihmal olmak üzere iki boyutu içinde barındırmaktadır. Her ikisi de çocuk için zarar vericidir. Çocuğunu ihmal eden ana-babalar, çeşitli faktörlere bağlı olarak ebeveynlik görevlerini yerine getirme konusunda, ilgisiz tutum içindedirler. Bu tip ebeveynler, çocuklarıyla ilgilenmek, onların ihtiyaçlarını ve isteklerini dikkate almak yerine kendi isteklerine ve ihtiyaçlarına öncelik verme eğilimindedirler. Bu durum, kendi ihtiyaçlarını yok saymaları anlamına gelmemelidir. Ancak yetişkine en çok ihtiyaç duyduğu bu dönemde, sevgiden ve ilgiden yoksun, saldırgan davranışlar göstermesine, etrafına zarar vermesine neden olabilmektedir. Bu tip davranışlar, çocuğun ebeveyne verdiği önemli mesajlar olarak değerlendirilmelidir. İlgisiz ebeveyn tutumunun çocukta benlik saygısı geliştirmede güçlükler yaşamasına neden olabilmektedir. İhmal kadar aşırı hoş görüde çocuğun olumsuz davranış geliştirmesini desteklemektedir. Her isteklerini yerine getirmeye çalışan, bu tutum içindeki ana-babalar çocuklarının ısrarlı isteklerine kaşı koyamazlar. Şımartan, sınırsız özgürlük tanıyan, tutarsız, teslimiyet gösteren, çocuklarını çok ihmal eden ana-babalardır. Çocukları ile ilgili görünen, ancak üzerinde kontrol sağlayamayan bu ebeveynlerle büyüyen çocuklar; kendi kendini kontrolden uzak, isteklerinin her zaman yerine getirilmesini bekleyen, sosyal gelişim geriliği içinde, arkadaşlarına uyum sağlamada güçlükler yaşayan, arkadaşları tarafından kabul görmeyen yönleriyle daha da büyük sorunlar yaşayabilirler. Sonuçta kural tanımadan, sınırsız özgürlük içinde olan bu çocuklar kurallı ortamlara uyum sağlamada oldukça zorlanmaktadırlar. Burada en büyük yanlış, bu tip ebeveynler uyguladıkları yöntemle, çocuklarının çok daha bağımsız, yaratıcı, özgüveni yüksek bireyler olarak yetişeceklerine inanmalarıdır.

- **Tutarsız ve Kararsız Tutum:** anne babaların arada kalmış tutarsız davranışları, çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu kararsızlık ve tutarsızlık anne babanın kendi içinde olabileceği gibi, anne baba arasında ki dengesiz tavırlarda da görülebilir. Mesela çocuğun yanında ebeveynlerin birbirlerini çocuk üzerinden eleştirmeleri, eşlerden birinin çocuğun arkasında durup ona arka çıkarken diğerinin olumsuz tutumu, yanlış davranışların bir gün onay alması bir başka gün onaylanmaması, bir davranışın ödüllendirilirken aynı davranışın farklı

zamanda cezalandırılması en sık rastlanan hatalı davranışlar olarak görülmektedir. Bu durumda çocuk doğru davranış kalıplarını oluşturmada güçlükler yaşayacak, zihninde doğru ve yanlış davranışı ayırt etmekte zorlanacaktır. Bu karmaşa onun karasız ve tutarsız davranış sergilemesine neden olabilmektedir. Tutarsız ve karasız tutum çocuğun davranışlarını yönlendirecek yargı ve değerlerin oluşmasının önüne geçecektir. Çağın ebeveyni çocuk yetiştirme de geleneksel yöntemlerden uzaklaşarak girişimci, sorumluluk alabilen, kendini yönetebilme becerisine sahip, karar verebilen gençleri ve çocukları yetiştiren bir anlayışla değişim içinde oldukları görülmektedir. Burada önemli olan dönüşüm ve değişimin yönüdür. Bu amaçla ana-baba okulları konuyla ilgili oldukça önemli bir yere sahip olmaktadır.

- **Aşırı Korumacı Tutum:** Çocuklarını aşırı kontrol altında tutarak, gereğinden fazla koruyucu ve kollayıcı davranış gösteren ebeveynler çocuklarının büyümesine izin vermemektedirler. Oysaki çocuklar deneyimler sonucunda öğrenme sağlayarak beceri kazanmaktadırlar. Korumacı ebeveynler ilkokula giden çocuklarına hala yemek yedirmekte, giydirmekte, birlikte uyumakta, ödevini yapmakta dolayısıyla çocuğun yapabileceklerine izin vermemektedirler. Bu durum çocuğun git gide ebeveyne olan bağımlılığını arttırmaktadır. Sonuçta karşılıklı gelişen bağımlılık ileride farklı sorunlara neden olabilmektedir. Çocuk, başkalarına karşı bağımlı bir kişilik, güvensiz bir yapı, duygusal kopmaları kolay olan birisi olarak gelişim gösterebilir. Aile içerisinde genellikle anne-çocuk ilişkisinde meydana gelen bu yapının arkasında annenin aslında içinde bulunduğu yalnızlık duygusu neden olabilmektedir. Bu tutumdaki anne, çocuğu ile o kadar yoğun bir özdeşim kurar bütünleşir, ona öylesine kale olurcasına davranır ki, çocuğuna verdiği zararın bile farkına varamayabilir. Bazen aynı durum baba tarafında da yaşanabilir.

- **Destekleyici-Yetkili ve Güvenilir Tutum:** Bu yaklaşımda ana babalar çocuklarına sınırlar içinde özgürlük tanımaktadırlar. Çocuklarıyla karşılıklı iletişim halinde hoşgörülü bir yaklaşım içerisinde olduklarıdır. Ebeveynlerin hoşgörü sınırlarını çocuğun yaş ve gelişim özelliklerini dikkate alarak belirlemeleri, çocuğun kendine güvenli, sosyal bir birey olması yönünde gelişme göstermesine neden olmaktadır. Böyle bir aile ortamında kabul edilebilecek ve edilmeyecek davranış yapıları ve sınırları belirlenmiştir ve tüm aile bireyleri bunları bilmektedir. Çocuk ailede söz hakkına sahiptir, duygu ve düşünceleri yanlış bile olsa saygı duyularak, sevgi ve ilgi görerek, çocuk etkin şekilde dinlenir, çocuğun güvenli ve girişimci olması teşvik

edilir. Ebeveyn çocuğun davranışlarını kontrol etmektedir. Ancak bu denetleme sevgi ve güvene dayalı rehberlik içermektedir. Destekleyici yaklaşımıyla ebeveyn, çocuğun daha fazla güvenini kazanmaktadır. Bu sağlıklı yaklaşımla çocuğa karar verme, yaş ve gelişim düzeyine uygun sorumluluk alma, kontrollü davranış geliştirme gibi beceriler kazanmasını sağlayacaktır. Çocuğu karşılıksız seven, kabul gösteren, onu cesaretlendiren, yanında olduğunu hissettiren, kendini ifade etmesine izin veren ebeveynlerin yetiştirdikleri çocuklar, ileride sağlam kişilikli bireyler olarak hayata güvenle atılarak başarılı olabileceklerdir (Yavuzer, 2013:26-28).

2.1.1.4 Aile içi ilişkiler

2.1.1.4.1 İletişim tanımı ve önemi

İletişimin teorik çalışmaları aile dinamiklerini anlamak için önemlidir. Çünkü aile, insan iletişimde özgünlüğü birçok yönden taşımaktadır. Teorisyenler birçok kavramı ve aile ile iletişim sürecini karşılaştırırken bu kavramları farklı şekilde tanımlamaktadırlar.

İki yüz civarında iletişim tanımı olduğu bilinmektedir. İletişim tanımlarını 1970’li yıllarda tarayan E. X. Dance ile Cari E. Larson 126 tanım bulmuştur. İletişim; “kişiden kişiye; kişiden gruba; gruptan kişiye; gruptan gruba bilgi, tutum ve davranışların uygun ortamlar, kanallar kullanılarak aktarılması.” (Aziz, 2010:26).

Püsküllüoğlu, İletişimi; “Duygu, düşünce, bilgi ve haberlerin, akla gelebilecek her türlü biçim ve yolla kişiden kişiye karşılıklı olarak aktarılması” olarak tanımlarken bir diğer tanımında ise, “Kişilerin birbirlerini anlaması” diye belirtmektedir (Püsküllüoğlu, 2017:390).

Doğan Cüceloğlu’na göre iletişim bir canın başka bir cana ulaşmasıdır. İletişim sadece insanlar arasında gerçekleşen bir süreç değil, doğadaki tüm canlılar arasında gerçekleşen bir süreçtir. Bu süreç de her zaman, maksatlı veya gayeli olmak zorunda değildir. Çünkü iletişim yaşamın ta kendisidir (Cüceloğlu, 2005). Şüphesiz ki iletişim içindeki bireyler, bir iletişime girdiklerinde alıcı ve verici sadece o an ki düşünce ve duygularından hareketle iletişime girmezler. Onların karşısındaki kişiye karşı bir takım inançları, ön kabulleri vardır ve bu ön kabuller de iletişimde tarafları etkileyerek, iletişimin doğasına yansır. Bir insanın diğer bir insanı fark etmesiyle iletişim başlamıştır. Bazen kişiler arasında iletişim sözsüz olarak gerçekleşebilir. Örn.; hiçbir şey söylememek, sadece göz teması kurmak yada mimik kullanmak vb.

En genel anlamda iletişim türleri; sözlü-sözsüz-yazılı iletişim olarak sınıflandırılabilir. İnsanın var oluşu ile başlayan iletişim olgusu iki yönlü bir süreçtir. Sadece mesaj göndermek veya almak bir diyalog değildir. Alınanlar ve gönderilenler arasında bağlantı kurmak için mesaj alışverişi yapılması gerekmektedir. Bir iletişim modelinin gerçekleşebilmesi için belli bir süreç gerekir ve bazı öğelere ihtiyaç duyulur. İleti, iletişim birimlerinin birbirine gönderdiği her tür duygu ve düşüncelerdir. Örneğin, konuşan iki kişinin birbirine söylediği sözler, el-kol hareketleri, oturuş ve duruş biçimleri birer iletidir. İletişim birimleri, birbirleriyle iletişimde bulunan insan, hayvan ve makinenin her birine iletişim birimi denir. İletişim birimleri kaynak ve alıcı olmak üzere ikiye ayrılır. İki kişi konuşurken konuşan kaynak, dinleyen alıcı birimdir. Kuşkusuz, karşılıklı konuşma devam ettiği sürece kaynak ve alıcı birim yer değiştirir. İleti gönderen birim, gönderdiği iletiyi bir seçim sürecinden geçirir. Bir iletiyi iletilen bir sinyale dönüştürmeye olanak tanıyan kaynak ile alıcı modül arasındaki yola veya ağ geçidine kanal adı verilir. Kaynaktan gelen mesaj, gönderenin duyularından en az birine araç veya yöntemle iletilmelidir. Kaynak tarafından gönderilen mesajlar çıkar ve alıcı tarafından yakalanan mesajlara kayıt denir. İletişim, toplumun gelenek ve göreneklerinin toplamını, kuşaktan kuşağa aktarımını ve bu kültürel değerlerin güçlü sosyal kimliğe dönüştürülmesini içeren maddi ve manevi değerlerin toplamı olan bir kültürü biçimlendirme görevini yerine getiren etkin bir kavram olarak kendini gösterir. İletişim becerileri, insanların çevreye adapte olmaları gereken en önemli özelliklerden biridir. İletişim, insan ilişkilerinin ve günlük yaşamın temelini oluşturmaktadır. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, karı koca arasındaki ilişkiler, arkadaşlıklar, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki ilişkiler, işyerindeki ilişkiler, çevre ve toplumla ilişkilerin korunması ve geliştirilmesi, bireyin iletişim becerileri, insan ilişkilerinin sürekliliği, kişilerarası iletişimin niteliği ve miktarının belirlenmesi ile sağlanmaktadır. Bir kişi kendi tecrübesini ve kişisel düşüncelerini bir başkasıyla paylaştığında, ilişki güvenli hale gelir. İletişim yoluyla insanlar zihinlerinde kavram ve fikirleri keşfetme, paylaşma ve değerlendirme fırsatına sahiptir. Diğerlerini etkilemek, fayda sağlamak ve başarıyı göstermek iletişim yoluyla mümkündür. İletişim yoluyla insanlar, aralarındaki ilişkileri koruyabilirler (Aziz, 2010; Cüceloğlu, 2005).

2.1.1.4.2 Aile içi kişiler arası iletişim

İlişkilerdeki süreklilik, yakınlık, kan bağı, cinsellik, yasal yollarla kurulan ilişkiler gibi birçok faktörün yanı sıra ilişkilerin süresi, sıklığı, ilişkide ki kişilerin beraber oldukları ortamlar ve ilişkinin kişide bıraktığı duygu durumu, yaşanmış anılar ve bu birikimlere kişilerin verdiği önem vb. durumlar ilişkilerimizi belirlemektedir. (Hortaçsu, 2003:51-52). İlişkilerimizin şekli nasıl olursa olsun iletişim becerilerimiz ilişkilerimizin şeklini belirleyecek önemli bir unsur olmaktadır. Yapısı ve işlevi açısından diğer topluluklardan farklılık gösteren aileyi oluşturan bireylerin, iletişim becerileri de ayrı bir önem taşımaktadır. Aile, insanların hayata geldiklerinde kendilerini içinde buldukları ilk sosyal kurumdur. Aileyi ayakta tutan, aile bireyleri arasındaki sağlıklı iletişim, sevgi ve saygı, ortak amaçlar ve bu amaçlara ulaşmak için gösterilen çabalaradır. Aile üyeleri arasında sevgi en baştaki egemen olan ve bu, aileyi diğer ilişki durumlarından ayıran en çarpıcı fark olmaktadır.

Sağlıklı ailenin temeli, eşler arasındaki sağlıklı ilişkiye dayalıdır. Karmaşık ilişkiler içine doğan çocuk, ilişkide olduğu her insandan farklı ölçülerde etkilenecektir. Eşler arasında sevgi ve saygıya dayalı iletişim, çocuk için örnek oluşturacaktır. Bu durum çocuğun iletişim becerilerini geliştirmesinde önemli katkı sağlayacaktır (Cüceloğlu, 2005).

- Çocuk-Anne iletişimi

Çocuğu dünyaya getiren kişi anne olduğundan dolayı çocuğun ilk iletişim kurduğu insan annesidir. Çocukla anne arasındaki iletişim, henüz çocuk doğmadan yani anne karnında iken başlar. Çocuk annenin duygusal durumunda, sevinçli, üzgün, öfkeli olmasından olumlu ya da olumsuz olarak etkilenir. Kadının bebeğe isteyerek veya planlamadan ya da anne olabilecek olgunluğa erişmeden sahip olması, anne ile çocuk arasındaki iletişimin olumlu ya da olumsuz, sağlıklı ya da sağlıklısız olmasına sebep olabilmektedir. Doğal olarak isteyerek, planlı bir şekilde dünyaya getirilen bir çocuk ile annesi arasında sağlam bir bağ oluşması beklenmektedir. Çocuk içinde yaşanan dünyanın yorumlanmasında ve toplumun temsil edilmesinde ilk örneği annesidir. Çocuğa annesi tarafından gösterilen ilişki biçimi çocuğun çevresindeki eşya ve olaylarla kurduğu ilişki biçimini şekillendirir. Çocuk bazı şeylerin anlamını keşfetmeyi annesinin gözetimi ve denetimiyle yapar. Annesinin davranışlarını

gözlemleyerek nasıl yaşanacağını öğrenir. Çocuk dünyayı annesi ona nasıl açıklıyorsa öyle görür ve algılar (Dönmezer, 2009:30-31).

- Çocuk-Baba iletişimi

Babalık, eşinin gebe kalmasıyla başlayan bir süreçtir. İyi bir baba olmak için deneyimle, bilgilenmeyle birlikte sevgi ve sabır gerekir. Çocuğun dünyaya gelişinde en az anne kadar baba da etkilidir. Babanın çocuğuyla olan fiziksel yakınlığı, onunla kuracağı duygusal bağ için gereklidir. Bundan dolayı annenin sorumlu olduğu şeylerden anne kadar baba da sorumludur. Doğum sonrası çocukla duygusal ilişki kurabilmesi için babanın da beslenme ve oyun etkinliklerine aktif olarak katılması gerekmektedir. Anneyle ilk 2 yıl çocuğun yoğun ilişkisi babayı pasifize etmektedir. Ancak babanın önem kazanması 2. yıllla birlikte başlar. Çünkü çocuk babanın varlığıyla annenin sadece kendine ait olmadığını görmektedir. Yapılan çalışmalar babaların cinsiyetlerine göre çocuklarıyla farklı ilişkiler kurduklarını göstermektedir. Çeşitli nedenlerle babanın uzun süreli evden ayrılması durumunda, özellikle erkek çocuklarının okul başarısında düşüş yaşaması, anneye daha fazla bağımlı olma, daha güvensiz olma, davranış bozukluğu gözlemlerle saptanmıştır. Yapılan çalışmalar baba-çocuk arasındaki olumlu ilişkinin, çocuğun akademik başarısını ve bilişsel gelişimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Çocuklar ilk yıllarda anne ve babasını özdeş tutarak model alırlar. Kız çocuk anneye erkek çocuk babayla özdeşim kurar. Erkek çocuğun olumlu bir cinsel kimlik oluşturması için babasıyla özdeşim kurması çok önemlidir. Kız çocukları ise karşı cinsi babalarını izleyerek tanırırlar. Kuvvetli ve güçlü bir baba figürü çocuk için güven kaynağı olmaktadır. Baba, çocuğun özdeşim kuracağı model olması nedeniyle kişiliğinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olmaktadır (Yavuzer, 2004;2018; Yörükoğlu, 2014).

Türk toplumunda eskiye nazaran günümüzde baba rolünde zamanla değişme olduğu görülmektedir. Günümüz Türk toplumunda baba ve çocuklar daha sıcak ilişkiler kurabilmektedir.

- Kardeşler Arası İletişim

Kardeşler arası iletişimde yetişkin tutumu belirleyici bir unsur olmaktadır. Bu ilişkiyi düzenleyici aktör olarak ebeveyn yaklaşımı yanında çocukların dünyaya geliş sırası, cinsiyet ayırımı, kardeş sayısı, çocukların dünyaya gelişleri sırasında ailenin maddi ve sosyal refahı, aile içi ilişkilerin sağlamlığı, mutlu bir aile ortamına sahip olmak

vb. nedenler önemli rol oynamaktadır. Sevgi, saygı ve paylaşımcı yaklaşım içinde kurulmuş kardeşlik ilişkilerinde, kardeşler birbirini anlamakta ve aralarında sıkı bir bağ oluşturmaktadır. Bu bağı geliştirmiş çocukların anne-babasından da çok kardeşleriyle iletişim kurdukları görülmektedir. Ailenin, deneyimsiz zamanına gelen ilk çocuktan beklentiler, yüksek olabilmektedir. Birinci çocuktan hep ağabey ya da abla olması beklenir. Büyük çocuktan, kendi davranışlarını düzenlemesi ve kardeşine karşı sorumluluklarını yerine getirmesi istenmektedir. Bazı ebeveynlerin bu isteklerindeki sınır aşımı, büyük çocuğun küçük çocuğa karşı kıskançlık geliştirmesine neden olabilmektedir. Kıskançlık doğal bir insani duygudur. Ancak çocuğa verilen eğitim sonucu çocukta oluşan duygulara bağlı olarak zarar verici ya da olumlu davranışa dönüşebilir. Çünkü her çocuk anne babasıyla arasında oluşan özel sevgiyi korumak ister. Bazen, küçük çocuğa olan yoğun ilgi, büyük çocuk için anne babasının yanındaki yerini kaybetme korkusuna dönüşebilmektedir. Bu duyguya kardeşinin neden olduğunu düşünen büyük çocuk, kardeşine karşı olumsuz duygular besleyebilir. Bu durum kardeşler arası aşırı kıskançlığa hatta şiddete dönüşebilir (Yavuzer, 2013).

- Çocuk Bakıcı İletişimi

Çalışan anneler, anneliğin hem görevlerini hem de sorumluluklarını ve çalışma hayatının görev ve yükümlülüklerini yerine getirmek için çaba göstermektedirler. Annenin bu koşullar altında çalışması bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Çocuğun birincil bakıcıdan uzun süreli olarak ayrılması, özellikle ilk iki yıl boyunca önerilmemektedir. En iyi bakıcının bile annenin yerini tutamayacağı gerçeği düşünüldüğünde bir de annenin yerine geçen bakıcının sık sık değişmesi, çocuğu psikolojik olarak etkileyen bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Sık değiştirilen bakıcılar, bebeğin bağlanması ve özellikle nesne sürekliliği henüz oluşmamış bebeği olumsuz etkileyebilecektir. Ancak, bakıcının sürekliliği ve çocukla kuracağı sıcak, sevecen bir ilişkiye dayalı beraberliği, olumsuz sonuçlarla karşılaşılma olasılığı da o derece azalacaktır. Çocuğu, çocuğun gelişimi ve eğitimi üzerinde büyük öneme sahip olan bakıcıya bırakmadan önce, anne babanın bakıcı seçiminde hassas davranması gerekmektedir. Bunlar; Mümkünse, çocuğun kendi yaşam ortamında bakılması, bakıcının görev ve sorumluluklarının önceden tanımlanması, gücünün üstünde ve çocuğu ihmal etmesine zemin oluşturacak görevler istenmemesine dikkat edilmelidir. Bakıcının dünyayı algılayış biçimi, aile

yapısı, eğitimi konusunda bilgi edinilmeli, ayrıca çocuğun eğitimine ilişkin ailenin beklentilerine cevap verebilecek nitelikte olup olmadığı sorgulanmalı, hakkında referanslar alınarak bilgi edinilmelidir. Çocukla bakıcı arasında iletişimin sağlanabilmesi ve çocuğun bu duruma uyum gösterebilmesi için başlangıçta oryantasyon uygulanarak, çocuk anneden ayrılışa adım adım hazırlanmalıdır (Çağdaş ve Seçer, 2006).

2.1.4.3 Çocuğun yakın çevre ilişkileri

Çocuklar için ebeveynlerden sonra kişilik oluşumunda en önemli faktör yakın akrabalar ve okul ortamıdır. Yakın akrabalar olarak ilk akla gelen kardeşler olmaktadır. Yeni bir kardeşi olacağını öğrenen, annesinin gebeliği nedeniyle kendisini kucağına almaması ile sevilmediği duygusuna kapılan çocuk, annesinin sevgisini sınamaya girişir. Olmadık isteklerde bulunur, ağlar, huysuzlaşır. Asıl sorun ise anne yeni bir kardeş ile eve döndüğünde başlar. Annesini bütün gün uğraştırıp ilgiyi üzerinde toplayan yeni kardeş, çocuğun yerini almıştır. Kıskançlık duyguları, kardeşin doğumu ile daha da belirginleşir. Kardeşler arasında gelişen doğal durum, anne babaların hatalı tutumları ile soruna dönüşebilir. Anne babanın dengeli tutumu, çocuğun yeni duruma uyumunu kolaylaştırır. Aksi halde ilerleyen dönemde ebeveynin gözüne girebilmek adına, evdeki yerini belirleyebilme, değer görebilme ve önemsenme çabası içinde kardeşler arasındaki rekabet, düşmanlık haline gelebilir. Bütün bu çabalar, kardeşler arasındaki çekişmeyi arttırarak evdeki huzuru kaçırarak boyutta büyük olabilir. Özellikle annenin duygusallığını, küçük çocuk ağlayarak kullanmaya çalışabilir. Büyük çocuk ise, küçük çocuğun kayırdığını düşünerek anne babaya karşı olumsuz tutum sergileyebilir. Ebeveynler, kardeşler arası rekabetin normal sınırları aşması durumunda müdahale etmeli, birbirlerine zarar vermeyecek derecede çekişmelere müdahale etmemelidirler (Babaroğlu, 2011).

Her çocuk için okula başlama yaşı aynı olmamakla birlikte, ilk birkaç yıldan sonra çocuk okula gitmektedir. Okulda önemli bir kişilik oluşumunu etkileyen dönemini yaşamaya başlar. Yaşadığı bu dönemde arkadaşları ve öğretmenlerinden oluşan çember, kişiliğinin oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Okulda ki öğretmen ve arkadaşları ile kuracağı ilişki, aile bireylerinin birbiriyle kurduğu ilişkiye dayalı olarak gelişecektir. Çocuğun aile içerisinde yaşadığı ilişki deneyimi ne kadar olumlu ise çevresiyle de kurduğu ilişki o kadar olumlu olacaktır. Çocuğun,

gerek aile içerisinde gerekse okul hayatında kurduğu ilişki biçimi onun ileri yıllardaki evlilik, iş hayatı ve sosyal yaşamdaki başarısını etkileyecektir.

2.2 Çocuk

2.2.1 Tanımı

Çocuk kavramı tarihi dönemlere göre toplumların yönetim yaklaşımlarına ve sosyal ve kültürel yapısına göre farklılıklar göstermiştir. İlk önceleri çocuk ekonomik fayda sağlayan bir varlık olarak görülmekteyken, daha sonra toplumların, özellikle yaşadığı ekonomik krizler karşısında çocuğa bir yük olarak bakması, ekonomik gelir sağlamayan çocuğun dışlanmasına neden olmuştur. Ailenin etkinliği söz konusu olduğu dönemlerde, aile reisinin çocuk üzerinde yetkileri büyük olmuştur. Bu yetkiler süreç içerisinde ebeveynin, çocuğu koruma ve bakım sorumluluğunu almasına neden olmuştur (Özşahin, 2012).

Farklı alanların konuyu ele alış biçimlerine göre de çocuk kavramı ile ilgili tanımlar değişiklik gösterebilmektedir. Çocuk, yasaya uygun olarak farklı isimlerle tanımlanmaktadır. Medeni Kanun'da "küçük" denmesine rağmen, İş Kanunu'nda "çalışan çocuk" ve "çocuk işçi" olarak da adlandırılmaktadır.

Doğal süreçte insanlar doğumdan ölüme kadar çocukluk, ergenlik, olgunluk ve yaşlılık yaşarlar. "Çocukluk" terimi, doğumdan başlayıp yetişkinliğe kadar süren gelişim ve olgunlaşma süreci olarak tanımlanmaktadır. Ancak, ülkelerin coğrafi özelliklerine, irksal farklılıklarına göre ergenlik başlangıcı değişiklik gösterebilse de 15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3. maddesinde çocuk tanımı, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır.

"Çocuk tarihine bakıldığında en net bilgilere XVI. ve XVII. Yüzyılla ulaşılmakta olduğu görülmektedir. Modern çocukluk olgusunun ortaya çıkış dinamiklerinin temelini, Reform ve Rönesans hareketleriyle alt yapısı belirlenen ve o zamanki şartlar altında zirve yaparak Aydınlanma Çağı adını alan düşünsel devrimle birlikte, üretimin serileştiği, sanayi devriminin ortaya çıkardığı baş döndürücü toplumsal hareketlilik seyri oluşturmuştur. Şüphesiz üretimi serileştiren bu sürecin ardından meydana gelen işçi hareketlerinin özendirdiği toplumsal değişme rüzgârlarıyla birlikte, özellikle tıp ve psikiyatri bilimi ile diğer bilimlerdeki gelişmeler, çocuğun

korunması sürecinde, ailenin yanı sıra devletin de sorumlulukları olduğu anlayışının yerleşmesinde etkili olmuştur.” (Salim, 2011:6-7). Bütün bu gelişmelerle birlikte okulların oluşması, çocuğu yetişkinden yavaş yavaş ayırmasına neden olurken; artık çocuğun öğrenmesinin, sadece yetişkinle kurduğu doğrudan ilişkiye dayalı olmayacağını göstermekteydi. Ana-babaların çocuklarının eğitimi için endişe duyması, onların geleceği ile planlamalar yapması, çocuğunun evden ayrılışına üzüntü duyması gibi durumlar, çocuğun kendine özgü ve yetişkinden farklı varlık olduğunun kabulünü göstermeye başlamıştı. Bu başlangıç çocuklar açısından yeni beceriler edinmesiyle birlikte, ayrı oyun oynama özgürlüğü oluşturmaktaydı. İsimsiz durumdan kurtulan çocuk, artık özen gösterilen bir nesne olarak, çocukluğun keşfiyle çocuğa yoğun ilgi gösterebilmeyi sağlayacak şekilde çocuk sayısında azalmanın olduğu görülmektedir. Toplumsal yaşamda on yedinci yüzyıldan itibaren; iş, aile, çocuğa ayrılan alan, çocuğun yaşadığı sıkıntılara ve ona ayrılan zamanla birlikte gebelik önleyici uygulamalar etrafında kutuplaşmalar görülmüştür (Gazanker, 2014:26).

Rönesans ve reformlarla batı medeniyeti, yakaladığı değişimle ortaçağın ‘insan doğuştan günahkârdır’ düşüncesinden uzaklaştırmıştır. Devrim sayılabilecek bu düşünce değişimi, çocukluk konusunda bütün algıları ciddi anlamda farklı bir yere taşımıştır. Bilimsel ve dinsel özgürlüklerin gelişimi, kentleşme, sanayileşme ve ulus devlet anlayışı, kapitaliz gibi konularda ki gelişimlere bağlı olarak sosyal, toplumsal ve kültürel, politik, ekonomik, dinsel alanlarda oluşan yeni koşullar yeni çocukluk kavramını beraberinde yaratmıştır (Öztürk Karakuş, 2017:255-256).

Avrupa'da 17. ve 18. yüzyıllardaki önemli değişikliklerin etkisiyle, çocuğun insani gelişimde özel bir yere sahip olduğu ve modern çocukluk fikri ile devletlerin çocukları korumak için yasalar geliştirmeye başladıkları görülmektedir. 19.yüzyılda ise koruyucu önlemler yoğun bir şekilde ele alınarak çocuğun korunmasına yönelik bir alt yapı oluşturmaktadır. Bu çalışmalar arasında çocuklar için kurumsal yaygınlaşma ve okullaşmada ki gelişmeler, çocukların yaşayabileceği her türlü kötü muameleye karşı aile içinde de korunmasının başlaması ve hayırsever kişiler ve dernekler tarafından sürdürülen çalışmaların bir kamu hizmeti olarak sosyal hizmete dönüştüğü görülmektedir. Batı tarihinde, çocukların korunma ve bakımında 20. yüzyıl kurum temelli hizmetiyle eleştiri almış ve ev temelli bakım hizmetlerinin yanı sıra çocuğa ve anneye yönelik önlemlerin alınmasıyla dikkat çeken bir dönem

olmuştur (Karatay, 2007:5-6). Çocukluğun altın çağı olarak kabul edilen 20.Yüzyıl teknik yenilikler, bilimsel buluşlar, sağlıkta ilerlemeler, buna bağlı olarak bulaşıcı hastalıklardan kurtularak ölümlerin azalması, beraberinde çocuğun değerini arttırmıştır. Teknik gelişmelerle eğitimde çocuğu merkeze alan, onun özgürlüğünü önemseyen anlayış, insanın yaratıcılığının, zekâsının ve gücünün çocukluktan kaynaklı olduğu anlaşılmıştır. Bilimsel olarak çocuğun gelişim dönemlerinin araştırılması, çocukluk döneminin anlaşılmasına neden olmuştur. A. Binet'in geliştirdiği zeka testleri, S. Feud'un Psikanaliz yaklaşımı, Piaget'in zihinsel gelişim konusundaki çalışmaları, ruh hastalıklarının ortaya çıkmasında; çocukluk travmalarının, ebeveyn tutumlarındaki yanlışlıkların, ekonomik ve kültürel faktörlerin belirleyici etkilerinin olduğu anlaşılmıştır. Tüm bu gelişmeler 1920'den başlayarak Çocuk Kılavuzluk Merkezleri ile Çocuk Psikiyatri Merkezlerinin kurulmasına, ruh sağlığı önem kazanarak okullara ruh sağlığı hizmetinin girmesine neden olmuştur. Bütün bunlar çocukluk döneminin ayrıcalıklı bir gelişme çağı olarak, çocukların gereksinimlerinin tartışılmaz ve haklarının dokunulmaz olduğu gerçeğini göstermiştir. Bu gerçeği en iyi şekilde Çocuk Hakları Bildirisi dile getirmiş ve çocuğun ve çocukluk döneminin önemini ortaya konmuştur (Yörükoğlu, 2007:237-241).

2.2.2 Genetik, çevre ve gelişim

2.2.2.1 Fiziksel gelişim

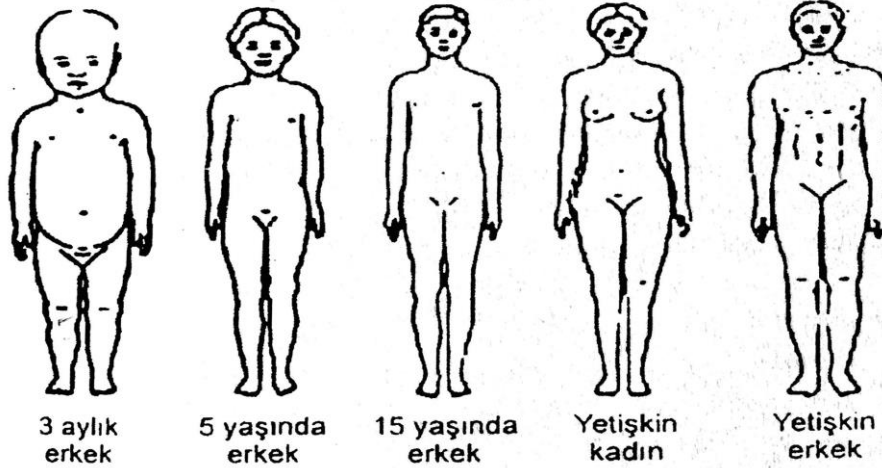
Ebeveynlerin genlerinden miras aldığı özellikler, örn. boy uzunluğu, göz rengi vb. insan vücudunun gelişimi, biyolojik süreçlerin rolü ile ilişkili olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bireyin sağlıklı olması, tüm alt sistemleri ile birlikte bedenın sağlıklı gelişmesine ve işlevlerini gereğince yapmasına bağlıdır. Fiziksel gelişim ile davranışlar arasında sıkı bir bağlantı vardır.” (Tepeli, 2010:47).

Fiziksel gelişim; döllenmeyle başlayan ve yaşamın sonlanmasına kadar devam eden bir süreçtir. Fiziksel gelişimin sadece boy ve kilo artışı olarak düşünülmesi yeterli olmamaktadır. Çünkü boy ve kilo artışının yanı sıra kemiklerin, dişlerin, tüm organların büyümesi ve gelişmesini de beraberinde getirmektedir. Fiziksel büyüme ise; Bedenin, boy ve kiloca ölçülebilen artışıdır. Davranışı dolaylı ve dolaysız olarak etkileyen fiziksel gelişim, genel olarak motor gelişimle birlikte ele alınmaktadır. Her

gelişim alanı diğer gelişim alanlarından etkilenirken bir başka gelişim alanını da kendisi etkileyecektir. Bir gelişim ilkesi olan bu durum açısından bakıldığında, fiziksel gelişimdeki ki bir gerilik diğer gelişimi de olumsuz etkileyecektir (Tepeli, 2010:47).

Gelişim, birçok kavramı içinde barındıran bir kavram olarak karmaşık bir yapıya sahiptir. Kavramın karmaşık ve çok yönlü olması çeşitli alanlara ayrılmasına neden olmaktadır. Bir bütünün farklı boyutları olarak fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim alanlarıyla genel olarak incelenmektedir. Çocuğun gelişimini, Aydın (2003) doğum öncesi, doğum sonrası, ilk çocukluk (2-6 yaş), erinlik (6-12 yaş) ve ergenlik (12-18 yaş) olarak dönemlere ayırarak, fiziksel gelişimi psiko-motor ve bedensel boyutuyla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. İnsan yaşamında fiziksel gelişim şekil 2.1'de görüldüğü gibi dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Doğum öncesi dönemde ana-babanın kalıtsal özelliklerini taşıyan döllenmiş yumurta (zigot) bölünüp, çoğalarak embriyo aşamasına geçmektedir. Gelişim sürecini 8. Haftada tamamladığı kabul edilen embriyo, artık fetüs dönemine geçmiştir. Doğuma kadar olan bu sürede gelişim gösteren fetüs, insan görünümü ile yaşam dönemleri arasında en süratli fiziksel gelişimini tamamlamaktadır.

Şekil 2.1: Değişik Yaş ve Cinsiyette Bedensel Gelişim.

Kaynak: Akt. Aydın (2003:25).

0-2 yaş bebeklik döneminde de ana rahminde olduğu gibi kalıtım ve çevrenin etkisiyle fiziksel gelişim hızla devam etmektedir. Yeni doğan bebek ve yetişkin

vücut oranlarına bakıldığında; beden uzunluğu dikkate alınarak bebeklerde, baş vücudun dörtte bir oranındayken, yetişkinde bu oran sekizde bir olarak görülmektedir. Bu fiziksel görüntü dışında dolaşım, boşaltım, sindirim gibi sistemlerin gelişimleri ile organlarda işlevlerinin yanı sıra fiziksel büyüme göstermektedirler. İlk çocukluk dönemi (2-6 yaş) olarak adlandırılan bu dönemde, çocukların fiziksel motor yetenekleri nicelik ve nitelik açısından gelişim göstermektedir. Bu dönemde fiziksel gelişim bir önceki döneme göre yavaşlama göstermektedir. Genel olarak bu dönem çocukları, motor becerilerde koordinasyon gerektiren hareketleri yapmada henüz fiziksel yeterliliğe sahip değildir. Bu yaş çocukları için hipofiz, tiroit ve timüs bezleri gelişimde oldukça önemli bir yere sahiptir. Erinlik dönemi olarak ifade edilen 6-12 yaşları arasındaki bu dönemde cinsiyet bezleri de devreye girmektedir. Fiziksel gelişim 2-6 yaş dönemine kıyasla yavaşlamaktadır. Ancak kız çocukları erkek çocuklarından daha erken erinlik dönemine girdiklerinden, erkeklere göre daha hızlı geliştikleri görülmektedir. Dönemin bir başka özelliği olarak, erkek çocukların kızlardan daha hareketli daha enerjik etkinliklere yönelimleri dikkat çekici olmaktadır. Ergenlik döneminde (12-18) her iki cinsiyet grubunda da üreme organları gelişme göstermektedir. Salgılanan cinsiyet hormonları diğer hormonlarla birleşerek metabolizmayı hızlandırmaktadır. Buna paralel olarak da kas ve kemik yapısında büyüme hız kazanmaktadır. Yoğun fizyolojik ve hormonal değişiklikler nedeniyle, ergenler, konsantrasyon ve denge gerektiren bazı hareketleri yapmakta zorlanabilmektedirler. Bu durum gelişimin doğal bir seyri olarak, dönemin özelliği şeklinde değerlendirilmektedir (Aydın, 2003:15-25).

2.2.2.2 Bilişsel gelişim

“Biliş (cognition) terimi, çevremizi öğrenme ve anlamayı içeren zihinsel etkinlikler karşılığı kullanılır ve yaklaşık olarak düşünme (thinking) terimi ile eşanlamlıdır.” (Aydın, 2003:29). “Piaget, bilişsel gelişimin beyin ve sinir sisteminin olgunlaşması ve bireyin çevreye uyum sağlaması sonucunda gerçekleştiğini belirtmektedir.” (İnanç, Bilgin ve Kılıç, 2010:115).

“Bilişsel süreçler; bebeklikten itibaren bireyin düşünce sistemi, zihinsel yapısı ve dil gelişimi ile ilişkili olan değişimleri içermektedir.” (Can, 2011:6). Kuramcılara göre, gelişmeyi anlamak için bireylerin deneyimlerine bakmak yeterli olmamakta, ancak

insanların yaşamlarını düzenlemek için zihinsel etkinlik seviyelerini nasıl kullandıklarına bakmak gerektirir.

Biliş çatısı altında; dil, akıl, algı, dikkat, bellek, yaratıcılık, problem çözme gibi birçok kavram bulunmaktadır. Piaget biyolog ve bir doğa bilimcisi olarak bilişsel gelişimi, sinir sistemi ve beyinin olgunlaşmasıyla insanın çevresine adapte olmasına destek veren deneyimlerinin bir birleşimi olarak açıklamaktadır. Piaget için, bilişsel gelişim doğumdan ölüme kadar geçen süre içerisinde insan, farklı aşamalardan geçerek düzenli ve niteliksel değişim gösterirken, dünyayı anlamak ve keşfetmek için çocukların dört dönemden geçtiğini belirtmektedir. Bu dönemler; 0-2 yaş duyu motor, 2-7 yaş işlem öncesi, 7-11 yaş somut işlemler, 11 yaş üstü soyut işlemler dönemidir (Artan ve Bayhan, 2007). Piaget, çocukların pasif olmadığını tam tersi etkin varlıklar olarak görülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu dünyada insanları, nesnelere, olayları ve aralarındaki ilişkiyi anlama çabası içinde olduğunu ve bu çabaları sırasında yaşadığı değişimleri bilişsel gelişim olarak adlandırmaktadır. Düşünce biçimleri yanlış olsa bile çocukların, yaşa bağlı olarak tutarlı ve düzenli benzeşim gösterdiklerini ileri süren Piaget bilişsel gelişimi çeşitli kavramlarla açıklamaktadır (Özgün, 2015:64-65).

- Şema

Piaget'in kuramına göre şema, düşünce örüntüsü veya örgütlenmiş davranıştır. Başlangıçta bir bebeğin şeması nesnelere üzerinde bakma, yakalama, emme gibi basit eylemlerle gerçekleştirebildiği yapılandırmalardır. Çocuğun yaşı ilerledikçe problem çözme durumunda plan ve stratejiye dayalı şemalar oluşturur. Yetişkinlikte bile birçok kavramı anlamaktan bir beceri kazanımına kadar değişen çok sayıda farklı şemalar oluşturmaktayız (Santrock, 2014:148). Şema bireyin çevresinde olup biteni anlama, problemlerle baş etme yolları olarak görülebilir. Birey bu şemalar vasıtasıyla çevresine uyum gösterirken, çevresini organize etmeye çalışır. Olgunlaşma ve deneyim kazanmaya bağlı olarak sürekli olarak, şemalar değişim gösterirler ve yeniden organize olabilirler. Bebeğin refleks olan ilk basit şemaları giderek yerini gelişmiş şemalara bırakmaktadır (Senemoğlu, 2018:37-38).

“Olgunlaşma, biyolojik gelişimin yanı sıra organizmanın geçirdiği yaşantılar sonucu kazandığı deneyimleri tanımlamaktadır.” (Aydın, 2003:33). Bu deneyimler onun yakın çevresini ve dünyayı algılamasını sağlayacaktır. İlk başlarda çevresel

uyaranlara refleks davranışlarla tepkiler veren çocuk, zamanla uyaran şekline göre biçimlenen bilinçli davranışlar göstermeye başlamasıyla olgunlaşmaktadır. Bilişsel gelişimdeki ilerleme ancak organizmanın çevreyle etkileşim içinde, biyolojik olgunluğa erişmesi sonucu deneyim kazanmasına bağlıdır. Bir başka ifadeyle bilişsel gelişim, olgunlaşmayla deneyim kazanma arasındaki sürekli olarak gelişen etkileşimin bir ürünü olmaktadır (Senemoğlu, 2018:35).

- Yaşantı

“Yaşantı, belli davranış örüntülerini çocuğa kazandırmak amacıyla yapılandırılmış (formal) veya yapılandırılmamış (informal) yaşamsal deneyimlerin anlatımıdır.” (Aydın, 2003:33). Yapılandırılmamış yaşam kavramı, bir çocuğun, ocaktaki sıcak bir tencereye ya da yanan bir nesneye dokunarak ateşin ya da yüksek sıcaklığın etkisiyle yanabileceğini öğrenebilmesi ile açıklanabilir. Rastgele oluşan yaşantılar sonucu elde ettiği deneyimler onun yaşantısal tecrübelerini oluşturacaktır. Öte yandan, bir çocuğa kendi dilini yazmasını öğretmek, bu amaçla organize edilen eğitimsel davranışlar yoluyla elde edilebileceği yaşamsal deneyimlerde, onun yapılandırılmış tecrübeleri olacaktır (Aydın, 2003:33).

- Örgütlenme (Organizasyon)

Bilişsel gelişimde bulunan bir diğer kavram ise “örgütlenme” farklı şemaların bir araya getirilerek kaynaşmasını ve gelişmesini sağlayan süreçtir. Her canlı çevresine uyum sağlarken bu uyumu örgütlenme eğilimi içinde göstermektedir. Organizmanın uyum gösterdiği her bir eylem, örgütlenmiş davranışın bir parçasını oluşturmaktadır. Başlangıçta rastgele davranışlar yerini koordineli etkinliklere doğru bırakmaktadır. Organizasyon, sistemin düzenini korurken, aynı zamanda geliştirici olmaktadır. Vücudun dengeli çalışabilmesi için organize edilmiş bir sistem örn; dolaşım sistemi koordineli şekilde çalışmaktadır. Bu koordine, diğer biyolojik fonksiyonlardan bağımsız olmamaktadır. Örgütlemenin, bilişsel boyutuna örnek olarak; bebeğin önce nesneyi görmesi, yakalaması ve alıp ağzına götürmesiyle bu üç şemayı birleştirmesi gösterilebilir. Piaget’e göre, **fonksiyonel değişmezler** adını verdiği uyum ve örgütlenme, biyolojik fonksiyon için ne kadar önemliyse, bilişsel fonksiyon içinde o kadar önemli olmaktadır. Organizmanın bilişsel, psikolojik ya da biyolojik fonksiyonlarını yerine getirirken, koordinasyon içerisinde uyum sağlaması hayati önem taşımaktadır (Artan ve Bayhan, 2007; Senemoğlu, 2018).

- Uyum (adaptation)

“Uyum sağlama, çocukların kavrayışlarını değiştiren yeni bir bilgiyi alabilmek için kendi düşünce yapılarını ona uygun hale getirmeleri sürecidir.” (İnanç, Bilgin ve Kılıç, 2010:115). “Uyum, organizmanın belli bir uyaran grubuna düzenli ve tutarlı tepkiler geliştirme yeterliği olarak tanımlanabilir.” (Aydın, 2003:33). Uyum, canlıların çevreye uyum gösterebilme becerisi aynı zamanda ortak bir özelliği olmaktadır. Dünyayı algılama ve öğrenmede çocuk, yeni bilgiler kazandıkça uyum yeteneği gelişir ve şekillenir. Bilişsel gelişim Piaget’e göre öğrenme yolculuğu; denge, dengesizlik ve yeni bir denge sürecidir. Bu dengelemenin sürekli devam etmesi ve işleyebilmesi ancak, karşılaşılan yeni durumlara, nesnelere adapte olmayı gerektirir. Piaget’e göre çocuklar özümleme ve kendini uydurma şeklinde iki yolla adapte olurlar. Özümleme; Çocuğun karşılaştığı yeni durumları, kendisinde mevcut olan şemalar içine alması şeklinde açıklanırken, bilişsel gelişimin sağlanmasında tek başına yeterli olmamaktadır. Çocuk, sahip olduğu bilişsel yapıları kullanırken, bazı durumlarda bu şemaları yeniden şekillendirmesi gerekecektir. İşte bu yeniden şekillendirme “Akomodasyon” gerektirecektir. Yeni durum ya da nesnelere özümseyen çocuk, bu yeni duruma ya da nesneye yeni anlam vererek, yeni nesneyi “düzenleme” (kendini uydurma) ile çevresine uyum sağlamaya çalışacaktır. Özümleme ve düzenleme yaşantısının içinde yer almakta ve buna bağlı olarak ta öğrenme ve gelişme mümkün olmaktadır (Artan ve Bayhan, 2007; Senemoğlu, 2018). Çocuğun uyum yeteneğinin gelişimi, deneyimlerin içeriğine, niteliğine, farklılığına ve yoğunluğuna bağlı olmakla birlikte, her çocuğun bireysel farklılıklarına göre değişiklik gösterecektir.

- Denge

Tüm canlılar Piaget’e göre en üst düzeyde uyum sağlama özelliklerine sahip olarak dünyaya gelirler. Dengeleme, bilişsel gelişimde bireyin çevreye uyum göstermesiyle dinamik bir dengeye ulaşma süreci olarak görülmektedir. Denge durumu dinamik olduğundan, bazı yeni uyaranlara bağlı olarak bireyin denge durumu bozulabilir. Bu bozulma sonucunda oluşan dengesizlik, özümleme ve düzenleme ile yeni bir denge durumu sağlanır. Dengeleme sürecinde özümleme ve düzenleme etkinliklerinin dengeli bir biçimde yer alması ancak dengeleme sürecini harekete geçirecektir. Dengenin yeniden ileri düzeyde kurulması büyük ölçüde öğrenmeyi gerektirecektir (Senemoğlu, 2018:41)

Jean Piaget, çocukların bilişsel gelişimini aşamalı olarak dört dönemde tamamladığını savunmaktadır. Bir dönemde kazanması beklenen tüm şemalara sahip olan çocuğun, olması gereken biliş yapılarını oluşturduğunda içinde bulunduğu dönemin gelişimini tamamladığını kabul etmektedir. Piaget'e göre çocuk bir gelişim evresini tamamlamadan diğer gelişim evresine geçemez, yani bir sıra izlemektedir. Ancak bu gelişim dönemlerine, çocuğun başlama ya da tamamlama yaşı kültürler arası farklılık gösterebileceği gibi bireysel farklılıklara bağlı olarak aynı kültürlerde de farklılık gösterebilmektedir (Senemoğlu, 2018:40). Piaget'e göre bilişsel gelişim dönemleri;

Duyu-Hareket Dönemi (Sensorimotor stage): Yaklaşık 0-2 yaş arası olan bu dönemde bebekler dünyayı anlamak için görme, işitme, duyma gibi algısal yaşantıları hareket ve fiziksel eylemlerle koordineli olarak yapılandırmaktadır. Bu nedenle duyu hareket ifadesi kullanılmaktadır. Bu dönemin başında, yeni doğan bebeğin, işini görmesini sağlayan reflekslerden biraz daha fazlasına sahip olduğu söylenebilir. Bu dönemin sonuna doğru çocuklar, karmaşık duyu motor örüntüleri ortaya koyabilir ve basit semboller kullanabilirler. Piaget duyu-hareket dönemini; 1-Basit refleksler 2-İlk alışkanlıklar ve birincil döngüsel tepkiler.3-İkincil döngüsel tepkiler 4-İkincil döngüsel tepkilerin eşgüdümlemesi 5-Üçüncül döngüsel tepkiler 6-Şemaların içselleştirilmesi olarak 6 alt evreye ayırmaktadır. Piaget, duyu-hareket döneminde nesne sürekliliği gelişimini, bebeğin kazanımları arasında oldukça önemli bir kazanım olarak değerlendirmektedir. Nesnelerin duyulmadıkları, dokunulmadıkları ya da görülmedikleri zaman da bile var olmaya devam ettikleri anlayışı, nesne sürekliliğini ifade etmektedir (Santrock, 2014:149-151).

İşlem Öncesi Dönem (Pre-Operational stage): 2-7 yaş arasını kapsayan bu dönemde, "Piaget işlem terimini, ilk haline geri döndürülebilen her türlü nesne veya deneyimi içeren eylem için kullanmıştır." (Özgün, 2015:68).

Bu dönemin en çarpıcı özelliklerinden biri sembolik düşüncenin ortaya çıkmasıdır. Piaget, dönemin yapısal özelliklerini dikkate alarak, 2-4 yaş arasını sembolik, 4-7 yaş arasını da sezgisel olarak iki bölümde ele almakta ve sembolik oyunun hem bilişsel gelişimde hem de sosyal ve duygusal gelişimde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Yine dönem özelliği itibarıyla genel olarak bu iki bölüm, bütünü içinde ele alınmaktadır.

Bu dönemde çocukta mantıksal işlemler yaş aldıkça kademeli olarak gelişmektedir. Çocuklar, önceden edinmiş olduğu deneyimlere dayalı olarak verilen basit görevleri, mantıklı düşünce geliştirerek yerine getirebilirler. Temsili gelişimde ciddi artış görülmektedir. Mış gibi oyun bu gelişimin en güzel örneği olarak gösterilebilir. Çocuklar, hareketlerini nesnelere doğru yönlendirmelerde bulunurlar. Piaget'e göre bu dönemin en temel eksikliği (egosantrizm) benmerkezcilik nedeniyle, çocuğun kendi sembolik düşüncesini başkasının sembolik bakış açısından ayırt edememesidir. İşlem öncesi evrenin sınırlıklarından bir diğeri de cansız nesnelere canlıymış (Animizm) gibi düşünmesidir. Dönemin sınırlılıkları arasında yer alan odaklanma; dikkatin sadece bir noktada toplanıp diğerlerini göz ardı etmesidir. Piaget, çocukların kendi bakış açılarına odaklanarak başkalarının da kendisi gibi düşündüğü, algıladığı ve hissettiği eğiliminde olduğuna inanır. Bu dönemin bir başka sınırlılığı korunum kavramını kazanmamış olmasıdır. Korunum, bir nesnenin şekli değiştiğinde, o nesnenin temel özelliklerinin değişmeyeceği algısıdır. Dönemin önemli bir sınırlılığı da tersine dönüştürememesidir. Çocuğun, bir dizi işlem basamağına dayalı olarak yapmış olduğu bir problem, aynı işlem basamağını sondan başlayarak yapamaması olarak açıklanabilir (Berk, 2013:318-322).

Somut İşlemler Dönemi (Concrete operational stage): 7-11 yaş çocuklarının bu dönemde düşünceleri henüz yetişkin kadar soyut değildir. Soyut düşünmenin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Bir önceki dönemle kıyaslandığında çocuk, bu dönemde daha mantıklıdır. Somut kavramları algılar ve nesnelere renk, sayı, boyut gibi çeşitli özellikleriyle sınıflayabilir (Şahin, 2016:99). Bu dönemde çocuk, çevresindeki insanların kendisinden farklı düşüncelere sahip olabileceğinin farkındadır. Ancak, başkalarının farklı düşünceleri olabildiğini fark etse bile, başkalarının ne yaptığı ne düşündüğü konusunda yeterli düşünceye sahip değildir. Başkalarının kendisinin dışında fikirleri olduğunu düşünmesi onun, egosantrik düşünceden ayrılarak toplumsal düşünceye kaymasına neden olmaktadır. Bir başka farklılık odaklanmada görülmektedir. Bir önceki dönemde tek bir noktaya odaklanırken, artık bir olayın farklı boyutlarını dikkate alarak düşüncelerini açıklar. Bu dönemde işlemleri zihninden tersine çevirebilmesi önemli bir gelişim olarak görülürken, farklı hiyerarşik sınıflamaları düzenleyebilir (Özgün, 2015:69-70).

Soyut İşlemler Dönemi (Formal operational stage): 11 yaş ve üzeri olan bu dönemde, ergenliğin başlamasıyla birlikte, çocukların düşünce biçimlerinde, yetişkin

düşünce biçimine benzer bir değişim görülmektedir. Piaget'e göre esnek düşünceye sahip olan çocuk, problemin çözümünde sebep sonuç ilişkisi kurarak, çözüm yolları üretir ve bunları test eder. Bu dönemde çocukların çözüme sistematik yaklaştığı ve akıl yürüttüğü görülmektedir. Soyut kavramları etkin bir biçimde anlayarak kullanır. Değerler, inançlar, ideal fikirler geliştirmektedir. Toplumsal olaylarla örn; politika, toplum yapısı, felsefesi gibi konularla ilgilenmeye başlar. Ergenlikte görülen fiziksel değişimlerin yanı sıra beyin fonksiyonlarında da değişim görülmektedir. Tüm den gelim tüme varım olan iki akıl yürütme yolunu birlikte kullanabilmektedir. Piaget ve Inhelder, ergenin soyut işlemleri yapabildiği için beynin olgunlaşmasıyla birlikte bunları yapabileceği çevreye sahip olması gerekmektedir. Yani ergenin çevresiyle etkileşimi sonucunda yaşantısal deneyimler kazanması, bu dönemin özelliklerini kazanmasını destekleyecektir. Piaget, içinde yaşanılan çevrenin niteliğine bağlı olarak birçok yetişkinin soyut işlemleri geliştiremediğini açıklarken, içinde yaşanılan çevrenin ne denli etkili olduğunu anlatmaktadır. Başka bir ifadeyle, çocuğun soyut işlemleri çözmede düşünce tarzı oluşturmasını sağlayacak birçok karmaşık problemi barındıran nitelikli bir çevreye ihtiyacı vardır (Senemoğlu, 2018:53).

2.2.2.3 Toplumsal-Duygusal gelişim

Konuyla ilgili en geniş kuram olarak Psikososyal Gelişim Kuramıyla Erikson, karşımıza çıkmaktadır. Duygusal gelişim alanında Bağlanma Kuramı ile de J. Bowlby, önemli bir yere sahip olmaktadır. Freud ve Erikson, gelişimi aşamalı olarak görmekle benzerlik gösterirken, iki temel noktada bu aşamalar ayırım göstermektedir. Erikson psiko-sosyal gelişim kuramı ile gelişimin farklı evrelerindeki psikolojik etkilerini anlatmaktadır. Freud ise psiko-seksüel gelişim kuramı ile cinsel enerjinin nasıl ve nerede toplandığını anlatmaktadır. Bir başka ayırım noktası ise, Freud'a göre bu aşamalar yaşamın ilk yıllarında yer alırken, Erikson'a göre bu gelişim aşamalarının doğumdan ölüme kadar devam ettiği ve bu aşamaların hiç birinin bir diğerinden daha kritik daha önemli olmadığıdır. Yetenek ve kişisel yeterliliğin öne çıktığı bu kuramda Erikson çalışkanlık, girişim gibi gelişim aşamalarının başarılması kişiyi güçlendirerek öne çıkarmakta, gelişim aşaması başarılı geçmemişse kişide aşağılık duygusu kendini gösterebilmektedir (Güngör vd., 2004:94-95).

Bebeklik döneminde sağlıklı bağlanma, sosyal ve duygusal gelişim sürecinde önemli bir etki oluşturmaktadır. Bebeklik dönemi bağlanma biçiminin, ileriki yıllarda güvenli yetişkin bağlanma biçimine ve yetişkin yaşamına hizmet edeceği

düşünüldüğünde, bu erken dönem bağlanma biçiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Güvenli ve güvensiz bağlanma biçimlerine göre üç çeşit bağlanma stili karşımıza çıkmaktadır.

“Güvenli bağlanma stili, İlişkilerinde olumlu görüşe sahip olan, başkalarına kolaylıkla yakınlaşabilen ve romantik ilişkilerinde daha az sorun ve daha az stres yaşayan yetişkinleri yansıtmaktadır. Kaçınmacı bağlanma stili, romantik ilişkilere girmekten kaçınan ve ilişkilerinde partnerinden kendini uzak tutmaya çalışan yetişkinleri yansıtmaktadır. Kaygılı bağlanma stili, yaklaşmayı isteyen, daha az güvenen daha fazla duygusal, kıskanç ve sahiplenici özellikler sergileyen yetişkinleri yansıtmaktadır” (Santrock, 2014:448).

Sosyalleşme, çeşitli faktörlerin etkisiyle kişinin içinde bulunduğu çevreye uyum göstererek, karşılıklı etkileşim sonucu toplumun kabul gösterdiği kurallara ve normlara, çevrenin kültürel özelliklerine uygun davranabilmesidir.

“Birey özellikle erken çocukluk yıllarında, sosyal-duygusal süreçler içerisinde kültüre özgü toplumsal değerlerle davranış kalıplarını ve toplumdaki genel geçer inançları özümseyerek, giderek sosyal bir varlık olarak toplumsallaşma çizgisinde ilerlemeye başlar.” (Can, 2011:7). Çocuklar dünyaya geldiği andan itibaren aile bireyleriyle etkileşimleri başlamakta olup, bu etkileşim sonucu ilk sosyalleşme deneyimlerini yaşayarak, toplumsallaşmada ilk adımlarını atmaya başlarlar. Ailenin sosyalleşme sürecini etkileyen faktörler arasında baş aktör olması, temellerin atılması adına büyük önem oluşturmaktadır. Aile içi ilişkilerin şekli, aile bireylerinin eğitim durumu, dünyayı algılayış biçimleri, edinilmiş statüleri, ekonomik yapısı, ebeveyn tutumu, boşanma, hastalık v.b faktörlerin aile yapısını etkilediği ve buna bağlı olarak toplumsallaşma sürecinde ailenin rollünü şekillendirici olduğu bilinmektedir.

“Çocuğun ailesi ile kurduğu iletişimin niteliği, önemli ölçüde akranlarıyla geliştireceği ilişkiyi etkiler.” (Aydın, 2003:52). Okula başlamasıyla çocuğun arkadaşları ile kuracağı iletişim, onun çevresinde olup bitenleri anlamlandırmasına, dünyayı anlamasına katkı sağlayacaktır. Yaşadığı bütün bu deneyimler, yeni yapılandırmalarla çevreye uyumunu kolaylaştıracaktır. Diğer bir deyişle, çocuğun sağlıklı bir sosyal gelişim süreci, yaşlılarıyla kurduğu ilişkiden etkilenmektedir. Çocuk için oyun bir sosyalleşme aracıdır. Çocuğun tüm gelişimlerini olumlu yönde etkileyen oyun, toplumsallaşma sürecinde arkadaşları ile bir arada olmayı

sağlayacaktır. Oyun toplumsal roller edinme, kurallara uyma, başkalarının hakkına saygı gösterme, paylaşma, iş birliği yapma, yardımlaşma gibi pek çok sosyal beceriyi içinde barındırmaktadır. Edindiği bu kazanımlar çocuğu toplumsallaşma sürecinde ileriye taşıyacaktır. Erken çocukluk döneminde gelişim alanları arasında yakın ilişki nedeniyle gelişimin seyri etkilemektedir. Örn; Toplumsallaşma süreci içinde bireyin çevreye uyum sağlamasını, bilişsel becerileri kolaylaştıracaktır.

2.2.2.4 Dil gelişimi

“Dil bir semboller dizisidir. Düşünce ise bu dilsel semboller kanalıyla şekillenen zihinsel etkinliklerin ürünüdür. Dolayısıyla dil düşünceyi yapılandırır.” (Aydın, 2003:115). Dil becerileri yaşamın ilk yılından itibaren gelişmekte ve sayısal artış göstermektedir. Oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan dil çok bileşenlidir ve çevresel uyarıcılara bağlı olarak hızlı artış göstermektedir. Çocuklar tarafından hızla öğrenilmektedir. Dil, işlevsel özelliği bakımından biçim-içerik-kullanım olmak üzere üç grupta, dilin bileşenleri olarak ele alınmaktadır. Her bileşen kendi alt bileşenleriyle oluşmaktadır. Bilişsel becerilerle dil arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Alıcı ve ifade edici dönemlerde çocuğun doğru ve yerinde desteklenmesi dil gelişimini olumlu yönde etkileyecektir (Akoğlu, 2015:256-260).

Okul öncesi çağındaki bir çocuk, aile bireyleri dışında yakın çevresini oluşturan insanlarla etkileşim sonucu iletişim sağlamaktadır. Böylece çevre deneyimi oluşturmakta olan çocuk bu deneyimleriyle zihninde yeni yapılandırmalar oluşturur. Her uyarın onun için yeni bir deneyim olmaktadır. Bu yaşantılar tüm gelişimlerini etkileyecektir. Gelişim aşamalarında deneyimlenen etkileşimler bir dilin gelişimi için belirleyicidir. Sosyal etkileşim, yetişkinlerin katkısı, bilişsel gelişim ve oyun, çocuklarda dil becerilerinin gelişiminde aktif rol oynamaktadır. Oldukça kapsamlı bir konu olan dil gelişimi çeşitli aşamalar göstermektedir.

Artan ve Bayhan (2007) dil gelişim aşamalarını aşağıdaki şekilde ele almıştır.

- 0-2 aylık dönemde, bebekler emme, yutma, arama gibi istem dışı davranışlar göstermektedir. Bu dönemde refleksif hareketlerle konuşma sesi çıkarmak için çeşitli yüz ve ağız hareketleri kazanmaktadır. Ağız onun tek iletişim aracı olmaktadır. Zamanla ağlamasında oluşan farklılık anne tarafından anlaşılabilir hale gelmektedir.

- 2-4 Aylar arası Cooing (Gıgıldama) dönemi; ağlamayla birlikte bilinçsizce çıkardığı bu basit sesler evrenseldir. Çıkardığı a, o, u gibi sesleri uzattıkları görülmektedir. Çıkardığı bu ünlü seslerin sonuna eklediği 'h' ile yeni sesler üretebilir. Bu rastgele çıkardığı sesler gırtlak ve yumuşak damak seslerini çıkarmasına yardımcı olmaktadır.
- 4-6 ay arası Babbling (Mırıldanma) dönemi: Bu dönemde ses kontrolünün artışı görülmektedir. Vokal jimnastik olarak da adlandırılan durum, bebeğin ürettiği çeşitli ünlü ve ünsüz sesleri keyif alarak kendi kendine tekrar ettiği görülmektedir. Bu dönemde ünlü ve ünsüz benzeri sesleri birleştirerek iki heceli sözcük oluşturduğu gibi b, p, m dudak sesleri oluşturduğu gözlenebilmektedir.
- 7-9 ay arası Lalling (Mırıldanmanın tekrarı) dönemi; İşitmeyle ses üretimini birleştiren bebek, ünlü ünsüz benzeri sesleri birleştirerek oluşturduğu iki heceli sözcükleri tekrar eder. Bu dönemde mırıldanmanın tekrarlanmaması zihin ve dil gelişimi açısından düşündürücü olabilmelidir.
- 9-11 ay arası başkalarına ait ses taklit dönemi; Bilinçli şekilde insan seslerini taklit eden bebek, bu becerisiyle dil ve sosyal beceri kazanımında önemli bir adım atmış sayılabilir. Bebek, başka insan seslerini taklit etmeden önce kendi temel ses listelerini oluşturmaktadır. Ancak bebekler bu taklit aşamasından sonra kendi dillerini öğrenmeye hazır hale gelebilmektedir. Aynı zamanda anlamları da araştırmaya bu dönemde hazır oldukları söylenebilir.
- 11-14 ay Vocables (Ses sözcükler) dönemi; Bu dönemde çıkardığı sesler akıcı fakat anlam açısından yetersizdir. Sözcükler anlaşılabilir ve karmaşıktır. Yetişkin ilgisi ve sürekli konuşması, bebeğin dil gelişimi olumlu yönde etkileyecektir (Artan ve Bayhan, 2007).
- 12-18 ay Tek sözcük dönemi; Bu dönemde çocuklar çıkardıkları tek bir sözcükle anlatmak istediğini ifade etmektedir. Bu açıdan ilk kelimeler çok anlamlıdır. Genellikle 12. ve 15. Aylarda ilk kelimeleri kullanırlar (Deniz, 2010).
- 18-24 ay Telgrafik konuşma dönemi; Bu dönemde çocuk, 2 sözcüğü art arda söyleyerek cümle kurmaya çalışmaktadır. Gereksiz bağlaç ve sözcük kullanmadan anlamlı 2 sözcüklü cümleleri kullanmaktadır. 2. Yaşından sonra iki sözcüğün birleşimiyle cümle kullanmaya başlar (Deniz, 2010).

- Gramer kurallarına uygun konuşma; Çocuk 3 yaşında dilin kullanımına ilişkin öğeleri kullanarak cümle kurmaktadır. Yaklaşık 900 kelimelik kelime haznesine sahiptir. Dili kendi ihtiyaçları için kullanır. Beş yaşlarında sıralamaya koyarak olayları anlatması, şimdiki zamanı, geçmiş zamanı ve gelecek zamanı kullanmada geliştiğini göstermektedir. Altı yedi yaşlarında birlikte yaşadığı yetişkin kadar kurallı cümlelerle konuşabilmektedir (Artan ve Bayhan, 2007:137-138).

2.2.2.5 Kişilik gelişimi

Gelişim dönemleri arasında kişilik gelişiminde en aktif rol, çocukluk dönemine ait olmaktadır. Doğumdan ergenlik sonuna kadar olan bütün gelişim aşamaları bir yetişkin için eşit derecede etkilidir. “Başlangıçta bütünüyle biyolojik bir varlık olan insan yavrusu, yaşamı boyunca gelişim süreçleri olarak nitelendirilen kimi süreçlerin birbirleriyle etkileşimi sonucunda giderek biyo-psiko-sosyal bir varlığa dönüşür.” (Can, 2011:5). Bu süreçlerin etkileşimden kaynaklanan etkinin kişilik olgunlaşması sürecinde önemi dikkate alındığında, gelişim süreçleri birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Başka bir deyişle, bir gelişim diğer gelişimi etkilerken kendi de diğer gelişimlerden etkilenmektedir.

“Kişilik, bireyin fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal özelliklerinin tümüdür.” (İnanç, Bilgin ve Kılıç, 2010:180). “Kişilik, diğer gelişim alanlarıyla benzer özellikler göstererek eşzamanlı olarak gelişir. Kişilik gelişiminde bilişsel yapının, ahlaki akıl yürütme stratejilerinin ve sosyal ilişkiler içinde kimlik gelişiminin özel önem taşıdığı açıktır.” (Aydın, 2003:69). Sosyal kişilik, kişinin kendisiyle ilgili karşısındakine sunduğu öncelikleri, beklentileri yansıtmadır. Bu durumda, kişiliğin sosyal yönü, sevmeye, kabul edilmeye, onaylanmaya, sahiplenilmeye, kendini gerçekleştirilmeye ihtiyaç duymaya vb. yönelik gereksinimlerden düzenlenmiş kısmı içermektedir (Aydın, 2003:70). Kişiliği, bireyin, sahip olduğu kalıtsal özellikleri, yetenekleri, çevresel faktörler ve öğrenme deneyimleri sonucunda oluşan davranışları, duyguları ve düşünceleri belirlemektedir. Toplumun beğeni gösterdiği bireyin kalıtsal bir özelliği, birey için başarı, statü ölçüsü ya da saygınlık ölçüsü olabilmektedir. Örn; üstün yetenekli olmak gibi. Olumlu yetişkin desteği alan bir çocuğun sahip olduğu bu özellik, öz güvenini arttırarak benlik saygısı kazanmasına neden olabilecektir. Bu kazanım onun kişiliğini olumlu etkileyecektir. Ancak döllenme ile birlikte kalıtsal potansiyel çevresel faktörlerle etkilenebilir. Gebelik

sırasında yaşanan bir hastalık bir kaza, sonucu bebeğin sağlığının olumsuz etkilenmesi, kişiliğin şekillenmesinde etken olabilecektir. Çevresel etmenler arasında önemli bir yer tutan ailenin tutumu, ebeveyn rolleri, ailenin sosyal ve ekonomik yapısı, toplumun değerleri, kültürel yapısı, okul, öğretmen arkadaş vb. durumlar çocuğun toplumsallaşma süreci içinde kişiliğini etkileyecektir (Cirhinlioğlu, 2010:109-110).

2.3 Korunmaya İhtiyacı Olma

2.3.1 Tanımı

Toplumsal yapı, değişken ve dinamik bir özelliğe sahiptir. Bu değişimin başlıca öğelerinden biri de teknolojidir. Teknoloji çağımızdaki köklü dönüşümlerin belirleyicisi olarak, sosyoekonomik ve toplumsal düzeyde yeni örgütlenme biçimleri yeni toplumsal kuramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Teknolojinin kırsal ve kentsel yaşam biçimlerine etki etmesi, toplumsal yapıyı çok hızlı bir değişim sürecine sokmuştur. Toplumsal değişimin hızı, kişisel ve toplumsal yaşamın parçalanmasını hızlandırmıştır. Bu parçalanmalar kişide olduğu kadar onun aile yaşamında, siyasal, hukuksal ve toplumsal alanda da kendini göstermektedir (Kocacık, 2003:8). Buna bağlı olarak, hem korunmaya muhtaç kişiler hem de korunmaya muhtaçlık olgusu toplumsal değişme sürecinin toplumsal kuramlarda meydana getirdiği değişimlerden etkilenmektedir (Demirbilek, 2000:137).

Tarihsel süreçte hastalıklar, savaşlar, doğal felaketler gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalınması ve bunun getirisi olarak yoksulluğun doğurduğu ağır çalışma şartları v.b toplumsal sorunları beraberinde getirmiştir. Geçmişte, batıda olduğu gibi çocuk işçiliği, ülkemizde yaygın olmamakla birlikte, evlatlık, besleme ve ahretlik adı altında çalıştırıldığını görmekteyiz. Çocukların ağır koşullarda uzun sürelerde çalıştırılması, çocuğun terkedilmesi, sokaklara bırakılması nedeniyle mutsuzlaşması ve zedelenmesi tarihte uzun süre yerini almıştır. Burada önemli olan çocuğun ihtiyaçlı olmasından çok, çocuğun haklarının korunması olmalıdır. Bu nedenle çocukların mutsuz durumdan kurtarılması ve bu anlamda korunmalarıyla ilgili önlemlerin iki yönlü olduğu görülmektedir. 1- Dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korunması; 2- Ailesinden gelebilecek tehlikelere karşı korunmasıdır. Bu durum, sosyal hizmet anlayışını doğurmuştur. Sosyal hizmetin, korunma ihtiyacını doğuran nedenlere karşı koyabilmesi için güçlenmesi gerekmektedir. Bu güçlenmeyi ancak

yasal düzenlemelerle sağlayabilecektir. Çocukların çalışma yaşamından ayrılmasıyla beraber okullaşmasında ki artış 19. Y.Y sonlarına 20. Y.Y başlarına doğru gelişim göstermiştir. Bu gelişim bize, çocuğun korunması gerekliliğinin, toplum tarafından kabul edildiğini göstermektedir. Toplumsal kabul, devletin çocuğa sahip çıkması anlamını taşımasıyla, çocuk yararına aileye destek çıkılmasını, çocuğun şiddete karşı korunması amacıyla yasaların düzenlenmesi ve kurumsallaşmayı beraberinde getirmiştir (Karatay, 2007). Bu bağlamda, korunmaya muhtaçlık kavramının da bu değişikliklerden etkilendiği ve yeni yaklaşımlarla açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Burada önemli bir kavram olarak ‘‘Sosyal Koruma’’ kavramı karşımıza çıkmaktadır. Sosyal koruma;

‘‘Bireylerin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmeleri için, gelir güvencesizliği karşısında yaşam koşullarını geliştirmek ve yaşam düzeyinin gerilemesini önlemek amacıyla, kamusal alanda, bireylerin eşitliği ve sahip oldukları haklar temelinde, gelirin yeniden dağıtımı yoluyla sağlanan gelir ve hizmet desteklerinin tümünü kapsar’’ (Kapar, 2005:9).

Sosyal korumanın en önemli işlevi, insanları yoksulluk ve olabilecek risklerden koruyarak sosyal katılımın ve uyumun gerçekleştirilmesidir. Sapançalı (2007)’ın yaptığı çalışmada sosyal koruma sistemlerinin, AB üyesi ülkelerindeki yoksulluğun önlenmesinde ve azaltılmasında önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Sosyal koruma sistemleri, düşük gelirli gruplar arasında yeniden dağıtımı sağlayarak yoksulluk riskini azaltmaya yardımcı olmaktadır. Sosyal koruma çerçevesinde yapılan sosyal transferlerden sonra, AB’deki yoksulluk riskinin önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. AB’de sosyal transferler öncesi ölüm ve yaşlılık aylığı dâhil yoksulluk riski oranı % 42, yine sosyal transfer öncesinde ölüm ve yaşlılık aylığı hariç, risk % 26 olarak hesaplanırken, sosyal transferler sonrası bu oran % 16’ya gerilemiştir. Bu verilere bağlı olarak, sosyal transferler öncesi ve sonrasında yoksulluk riskinin azaldığı, bunun da AB sosyal koruma sistemlerinin önemli bir başarısı olarak değerlendirilebileceği ifade edilmektedir (Sapançalı, 2007:91-92). Gelişmekte olan ülkelerde de benzer çalışmalar yapılarak, sosyal koruma kapsamında insanların sosyal refah seviyelerinin arttırılacağı düşünülmektedir.

2.3.2 Korunmaya ihtiyaç nedenleri

Çocuk yaşadığı sosyo-ekonomik dezavantajlardan en çok etkilenen varlık olmasıyla, temel ihtiyaçları karşılanmadığında gelişimi yeterince sağlıklı olamamaktadır. Geleneksel bir aileden modern bir aile yapısına geçerken, bireyler arası destek, eskisi kadar yüksek oranda olamamaktadır. Bu desteği almayan bazı aileler çocuklarına bakım sağlamada zorluk çekebilmektedirler. Sonuç olarak, bazı çocuklar kendi aileleri tarafından bakılmamakta ya da bakılmamaktadır. Bu çocuklar her toplumun kendi sistemi tarafından korunmaktadır. Söz konusu olan çocuklar, korunma ihtiyacı olan çocuklar olarak toplumun sosyo-ekonomik sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu sorunlardan etkilenen çocukların yetişme kalitesi ve sayısı sosyal yapıya ve zamana göre değişmektedir (Yolcuoğlu, 2009: 44-45).

İnsanoğlu karmaşık bir yapıya sahip olmasıyla birlikte gelişme ve değişme isteği göstermektedir. Yaşam koşullarının kendisine sunduğu olanaklara bağlı olarak insanların birbirinden farklı özellikte ihtiyaçları oluşmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanamaması noktasında kişi ihtiyacın önemine ve önceliğine göre korunmaya ihtiyacı olabilmektedir. İhtiyaçlı olma nedenleri herkes için farklılık gösterebilmektedir. Ancak insanın yaşamını idam ettirebilmesi ve insanca yaşayabilmesi için temel ihtiyaçların öncelikli olarak karşılanması gerekmektedir. Bu nedenle kişisel, ailevi, ekonomik ve sosyal nedenler gibi korunma ihtiyacının nedenleri tartışılmaktadır.

2.3.2.1 Ailevi ve kişisel nedenler

Sosyal ve ekonomik değişim beraberinde kişilerin, ailelerin ve toplumun üzerinde etkilerini hızla göstermektedir. Bu hızlı değişime karşılık özellikle sanayileşme ve şehirleşme ailelerinde küçülmesine neden olmuştur. Geleneksel biçimde yani, büyük aile olarak birkaç kuşak birada yaşarken, giderek yerini küçük aileye bırakmış buna bağlı olarak ta geniş ailedeki bireyler arası yardımlaşma dayanışma yok olmaya yüz tutmuştur. Bu durum özgür aile şekli olan küçük aileyi yaratmıştır. Aile yapısındaki bu değişimle birlikte teknolojiye ve iletişime artışıyla birlikte baş döndürücü hız insanların yaşam standartlarını ve onların formlarını belirgin bir şekilde etkilemektedir. Ayrıca dünya ekonomisindeki sorunlar siyasi sorunları arttırarak ülkeleri dolayısıyla ülkede yaşayan bireylerin refah düzeyini etkilemektedir. Bu sosyal değişimin doğal sonucunu kişiler ve aileler yaşamaktadır. Sosyal değişimin

hem toplumsal hem ekonomik etkileriyle kişilerin sorumlulukları artarken, Örn, akrabalar arası dayanışmanın azalması, kadının çalışmasıyla çocuğun bakımı konusunda yaşanan sıkıntılar, kırsal kesimden şehre gelişle yaşanan göç, yine kadının çalışmasıyla ailede söz hakkının olması ve etkisinin artması, çocuk sayısının azalması v.b. bazı olumlu ve olumsuz durumları beraberinde getirirken sorunlarla baş etmeyi gerektirdi. Her aile farklı farklı sorunlar yaşarken farklı çözüm yolları aramaktadırlar. Ancak her zaman sorunlar karşısında bulunan çözümler gerçekçi olmayabiliyor. Ya da sorun çok büyük olabiliyor. Yaşanan bazı sorunlar, en dengeli aileleri bile zor durumda bırakabiliyor. Ailenin dengesini bozabilecek nedenlere baktığımızda belki de en önemlilerinden biri yoksulluk olmaktadır. Yoksulluğun kısa ya da uzun süre olması, aile içinde yaşanan hastalık, sakatlık, yaşanan doğal afetler, aile bireylerinin kaybı, boşanma gibi ailevi nedenler sarsıcı olabilmekte ve aile bireylerini korunmaya ihtiyaçlı hale getirebilmektedir. Hem insanların ekonomik istikrarsızlığı, hem de ailenin ya da insanların eski konumlarına dönememeleri sosyal dağılmaya yol açabilmektedir. Ailenin sosyal değişim sürecinde dönüşümü sosyal ve ekonomik yönden korunmasını gerektirebilir. Aile içinde yaşanan sosyal değişimin yarattığı yeni koşullar ve olayların tüm toplumu etkileyen özelliklere sahip olması, evrensel bir sosyal koruma sistemine olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Birbirini oldukça etkileyen ailevi nedenleri kişisel nedenlerden ayrı olarak değerlendirmek oldukça güç olmaktadır. Kişisel nedenler arasında öncelikle kişinin kendisinden kaynaklanan korunma ihtiyacını yaratan sebepler olarak, alkol ve uyuşturucu kullanımı, kumar, düzensiz yaşam ve aile içi şiddet olarak gösterilebilir (Çelik, 2002; Yörükoğlu, 2014).

Aile içi şiddet, eşlerin birbirlerine veya ebeveynlerden çocuklara ya da çocuklardan ebeveynlere kadar fiziksel ve psikolojik güç ve güç kullanımının toplamıdır. Bu bağlamda, şiddete maruz kalanları korumak ve şiddet uygulayıcıları iyileştirmek gerekmektedir (Seyyar, 2009).

2.3.2.2 Ekonomik nedenler

Sosyal riskler, insanların korunmaya ihtiyaç duymasının en önemli ekonomik nedenlerinden biridir. Sosyal risklerin ne zaman, ne ölçüde ve nasıl ortaya çıkacağı kesin olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte, gelecekte oluşabilecek veya muhtemelen ortaya çıkacak bazı sosyal riskler bulunmaktadır. Bu riskler bir kişinin gelir elde etmesine izin vermeyen veya gelirinden mahrum olmasına sebep olan

nedenlerdir. Bu risklerden bazıları, doğal yaşam süreci içinde kaçınılmaz olarak bireyin karşılaşılabileceği fizyolojik riskleri de içermektedir. Sonuç olarak, bu risklerin hem bir kişinin işgücü piyasasından dışlanmasına hem de çalışarak işgücü piyasasında yer almasına karşın harcamalarda artışa neden olan riskler şeklinde iki yönlü bir etkisi olmaktadır (Yazıcı, 2013:90). Kişinin yaşlanması, engelli olması ya da ölümü ve ya başka nedenlerle işsiz kalması gelir kaybına neden olurken, gelir olmasına rağmen; konut gideri, çocukların eğitim giderleri, ulaşım ücretleri, çocuğa bakım için annenin çalışmaması ya da bakıcı ücreti gibi harcamalar gider artışına neden olan faktörler olarak sayılabilir (Seyyar, “Sosyal Güvenlik Nedir?”).

Bütün bunlar kişiyi muhtaçlık noktasına getirebilmekte, ancak muhtaçlık kavramını burada tanımlamak gerekmektedir. Bu tanım daha çok maddi açıdan muhtaçlığı anlatmaktadır. Muhtaçlık; Kişinin, bulunduğu bölgenin yaşam koşullarına göre asgari seviyede bakmakla sorumlu olduğu ana-babası-çocukları ve eşini, kendini geçindirebilecek kazanca, gelire ya da mala sahip olamaması durumundaki hali olarak tanımlanabilir (SHÇEK Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliği, 1986).

2.3.2.3 Sosyal nedenler

Korunmaya neden olan faktörler arasında yer alan sosyal nedenler, aslında ekonomik, kişisel ve ailevi nedenlerden soyutlanması oldukça güç bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği üzere bireyi etkileyen her faktör aileyi ve dolayısıyla toplumu ilgilendirmektedir. Bir toplumun refahı bireyin sosyal refahından geçmektedir. Toplum sorunu haline gelen bu faktörler aynı zamanda sosyal riskleri oluşturmaktadır.

Sosyal riskler, ister kişi veya aileyi etkileyen hastalık, yaşlılık, işsizlik, engellilik v.b durumlar olsun, isterse bir bölge insanını ya da tüm toplumu etkileyecek ekonomik krizler, göçler, salgın hastalıklar, savaşlar, doğal afetler gibi benzeri riskler olsun, bütün bu küçük ya da büyük ölçekli riskler yaşam standardını aşağıya çekmektedir. Toplumun gelir dağılımı eşitsizliğine ve yoksulluğuna neden olan pek çok faktörü sosyal risklerin oluşturduğu görülmektedir. Sosyal risklerin ortaya çıkmadan ve ya çıktıktan sonra alınacak önlemler sosyal riskleri ve buna bağlı olarak gelişen yoksulluğu azaltmada oldukça önemli olacaktır (Can Aktan, 2002).

Bir sosyal problem, başka bir sosyal problemi etkilemekte veya buna neden olabilmektedir. İnsanlarla başlayan sorunlar tüm toplum için büyüyerek tehdit edici

olabilmektedir. Dolayısıyla dünyadaki sosyo-ekonomik problemler herkesi etkilemektedir. Ancak, bazı gruplar bu sorunlara karşı, diğerlerinden daha fazla etkilenmektedir. Engelliler, yaşlılar ve çocuklar olarak da adlandırılan bu gruplar, korunma ihtiyacı olan grupları oluşturmaktadır. Parçalanmış aile yapıları, yetimlerin sosyal korunmadan yararlanmalarını imkânsız kılmaktadır. Bu süreçte, akrabalık ve mahalle ilişkileri ile kentsel ve kırsal yapıların özelliklerini taşıyan kurumlar bu işlevleri yerine getirebilmelidirler. Ancak, akrabalık ve iyi komşuluk ilişkilerinin zayıflaması ve örgütlü sosyal hizmetlerin yetersizliği, korunma ihtiyacı olan insanların korunma fırsatlarını kullanmalarını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, sosyal yapı içinde korunma ihtiyacı yaygınlaşmaktadır. Sosyal korunma fırsatları bulunmayan gruplar, hem kırsal hem de kentsel yaşamda bir sosyal uyum, entegrasyon ve yeni sorunların kaynağı olabilmektedir. Genişleyen ailelerin desteğini reddetmiş ve desteklenemeyen bazı ailelerin çocuklarına bakamadıkları görülmektedir. Bu durumda, çocukların toplum tarafından korunması ve temel ihtiyaçların karşılanması söz konusu olmalıdır. Bununla birlikte, korunmaya ihtiyacı olan çocuk olgusu, her toplumun kendine özgü politik, sosyal ve ekonomik politikasının ve önemli bir endişe alanının sonucu olmaktadır. Bu sorundan etkilenen çocukların sayısı ve özellikleri zaman içinde değişebilir ve soruna neden olan faktörlerin yoğunluğu yine zaman içinde ve ülkedeki sosyal duruma bağlı olarak değişim gösterebilir (Yolcuoğlu, 2009).

Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda, korunma ihtiyacı, yapısal imkânsızlıklar nedeniyle yeni sorun alanları ve bir dizi yeni sorun ortaya çıkarmaktadır. Bu yapı ve sosyal boyut içinde göz önünde bulundurulması gereken birkaç konudan biri, insanların sosyal algısındaki değişimdir. İnsanların korunmasız, terk edilmiş ve yalnız hissetmelerine izin vermemekle birlikte, bunu yapmak yaşamla iletişim kurmak için de gerekli olmaktadır. Çünkü sosyal istikrarsızlık toplumun bütünlüğünü tehdit eden faktörlerden biridir. Küreselleşme ile birlikte emek ve sosyo-ekonomik güvenlik arasındaki bağların zayıflaması, refah devletini şüpheli bir kurum haline getirmektedir. Ayrıca, ailenin sosyal refah merkezi olarak rolünün kaybı halkla ilişkilere zarar verirken sosyal ilişkileri tehdit edebilmektedir. Hem bireylerin hem de ailelerin sosyal güvenlik yöntemleri ve sosyal hizmet programları, kronik hastalıklar, yaşlılık, sakatlık, barınma, terk edilme ve yalnızlığa neden olan faktörler konusunda yardım almasına neden olan psikososyal risk faktörlerinin

varlığı sosyal nedenler arasındadır. Bu anlamda, sosyal güvenlik yöntemlerinden ve sosyal hizmet programlarından faydalanması gerekenlerin gerçekten yardıma, özen ve korumaya ihtiyacı oluşmaktadır. Korunmaya ihtiyacı olamaya bağlı olarak sosyal koruma olanaklarından yararlanabilmek için genel olarak kişilerde aranan kıstaslar;

- Gelir yetersizliği veya yokluğu içinde olması
- Sosyal hizmetler dâhilinde değerlendirme sonucunda; Psikolojik ve sosyal risk taşıması
- Engelli, malul, yaşlı, kronik hasta olması
- Terk edilmiş ve yalnızlık, kimsesizlik hali (Seyyar, “Yoksul Ailelere Dönük Sosyal Politikalar”).

Kişiler yaşamlarının her hangi bir döneminde korunmaya ihtiyacı hale gelebilirler. Bu ihtiyaç nedeni, derecesi, çıkış şekli kişiden kişiye farklılık gösterse de sonuçları itibarıyla kişileri etkileyecektir. Bu yönüyle korunmaya ihtiyacı olma hali, sosyal bir risk olarak, toplumsal bir sorun haline gelebilmektedir. Korunma ihtiyacını oluşturan sorunların yok edilmesi ya da engellenmesi, kişi üzerinde ki olumsuz etkilerinin giderilmesi, çeşitli koruma yöntemlerinden biri olan sosyal hizmetler yoluyla olabilmektedir (Yazıcı, 2003:76).

2.3.3 Korunmaya ihtiyacı olan gruplar

Devlet, toplumsal değişimlere paralel olarak, toplumda korunması gereken insanları ve grupları sosyal politikaları doğrultusunda belirlemekte ve toplumu yakından ilgilendiren; yaşlılar, engelliler, çocuklar ve gençler, yetimler, fakir ve istismara uğramış kadınlar, sokaklardaki çocuklar, göçmenler ve mülteciler gibi grupların ihtiyaçlarını çeşitli şekillerde ve çeşitli yollarla karşılamaya çalışmaktadır. Savunmasız olmaları nedeniyle bu grupların en başında çocuklar ve gençlerin olduğu görülmektedir.

2.3.3.1 Çocuklar ve gençler

Her çocuğun dünyaya gelişinden yetişkinliğe kadar geçen süreç içinde korunmaya ihtiyacı vardır. Ayrıca korunma ihtiyacı doğmuşsa nedeni ne olursa olsun yasalarla korunma hakkına sahiptir. Bu hakka sahip olmanın en önemli nedeni, gelişimlerini tamamlamamış olması ve yaşamsal deneyimlerinin yetersizliğidir. Bu yüzden çocuğun ebeveynleri velayet hakkına sahiptir. Kanun uyarınca bir çocuğa yönelik

bakım eksikliği ve dolayısıyla onun fiziksel ve zihinsel sağlığına yönelik bir tehdit, dar anlamda korunma ihtiyacı olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 1987:11).

2828 Sosyal Hizmetler Kanunu md.3/b’de “Korunmaya ihtiyacı olan çocuk”; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

- 1- Ana veya babasız, ana ve babasız,
- 2- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- 3- Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
- 4- Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, çocuğu (SHK, 1983).

5395 Çocuk Koruma Kanunu md.3’de yer alan çocuk tanımı kapsamında ise;

- Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

Suçta sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu (ÇKK, 2005) ifade etmektedir.

Çocuğun korunmaya ihtiyaçlı olabilmesi için yasanın belirttiği koşullara sahip olması gerekmektedir. “Korunma ihtiyacı olan çocuk” kavramı oldukça geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmakla birlikte, Akyüz’e göre dar anlamda; korunmaya ihtiyaçlı olma; yasaların belirttiği ölçüde çocuğun, bakım ve özen görmemesi sonucu bedensen-duygusal-zihinsel-sosyal bakımdan güvenliğinin tehlikede olmasıdır. TMK’na göre manevi açıdan terk edilmiş olarak bulunan ya da zihnen ve bedenen gelişimi tehlike içinde olan çocuk, korunma ihtiyaçlıdır. TMK’nın 346. 347. 348. maddeleri kapsamında, bu çocuklar korunurlar. Korunma kararı görevli ve yetkili mahkeme tarafından alındıktan sonra İl müdürlüğü, tercihen çocuğun yakın çevresinde bulunan en uygun kurum ya da koruyucu aileye yerleştirilmesi konusunda gereken prosedürü uygular (Akyüz, 2018).

Söz konusu olan bu çocukların sosyal devlet anlayışı içinde güvenliği, bakımı, eğitimleri sağlanmaktadır. Ülkemizde özellikle son yıllarda konuyla ilgili yapılan olumlu çalışmaların olduğu bilinmektedir. Ancak yeterli düzeyde olduğu

söylenememektedir. Mevcut yasalarla belirlenen sınırlar dâhilindeki bu çocukların yeni düzenlemelerle da ha iyi koşullara kavuşacağı konusundaki çalışmaların olması sevindirici olmakla birlikte, konunun önemi nedeniyle bu çalışmaların hız kazanması gerekmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu 2018 verilerine göre toplam ülke nüfusu 82.003.882 belirtilmektedir. 0-19 yaş arası dağılıma göre (TÜİK, 2019):

0-4 Yaş	6.484.986
5-9 Yaş	6.358.920
10-14 Yaş	6.340.423
15-19 Yaş.....	6.424.267 olarak belirtilmiştir.

Yukarıdaki verilere göre toplam çocuk sayısı 25.608.596 olarak görülmektedir.

T.C Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce 2018 Aralık ayında yayınlanan güncel bilgilere göre; kurum bakımı altında bulunan 14.214 çocuk, koruma altına alınmadan aile yanında destek verilen çocuk sayısı 119.537'dir. Bu veriler değerlendirildiğinde, mevcut koşullarla gelecekteki toplum sağlığı açısından aşılamayacak problemlerle karşı karşıya kalınma ve problemlerle baş etme konusunda endişe duyulmaktadır. Çocuklar, yoksulluk, ev içi sorunlar, ebeveynlerin fiziksel ve zihinsel engelleri, annenin ölümü, babanın ya da her ikisinin de, ihmal veya istismar, genç evlilikleri, doğumdan sonra çocukların terk edilmesi gibi birçok nedenden dolayı savunmasız hale gelmektedirler. Ayrıca, endüstriyel gelişimin hızlandığı kentleşme ve sanayileşme ile başlayıp küreselleşme süreci ile devam eden ve aile kurumunda meydana gelen köklü değişimler, nüfus artışı, işsizlik gibi nedenlerle korunma ihtiyacı olan çocuk sayısı artmaktadır. Dolayısıyla, korunma ihtiyacı olan çocuklar, önemli bir toplum sorunu haline gelmektedir (AÇSHB, 2018).

Sağlıklı bireylerin yetişerek iş gücüne ve üretme katılması, mutlu bir toplum yaratarak her bireyin sağlıklı yaşaması ancak çocuğa yapılan yatırımla gerçekleşebilir. Bu nedenle, çocuk haklarının ve korunmalarının, insan haklarına ek olarak, uluslararası hukuktaki özel anlaşmalar ile güvence altına alınması ve alandaki gerek ulusal gerekse uluslararası çabaların altında toplum sağlığını korumak yatmaktadır. Bu bağlamda çocuk hakları konusu önemli bir yere sahiptir.

Çocuk haklarıyla ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde çocuğun hakları detaylı bir şekilde yer almaktadır. Akyüz (2018), BM sözleşmesinde belirtilen çocuk haklarını 4 ana başlıkta toplamıştır. Bunlar;

Yaşama hakkı: Çocuğun en temel yaşama hakkı ve bu hakkı elde edebilmede en uygun yaşam koşullarına sahip olabilmesi için barınma, beslenme, bakım gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hakları içermektedir.

Gelişme hakkı: Çocuğun potansiyelinin en üst seviyeye çıkarılabilmesi için gereken eğitim, bilgi alma, vicdan, din, düşünce özgürlüğü, dinlenme, oyun hakkı gibi hakları kapsamaktadır.

Korunma hakkı: Her türlü kötü muameleye karşı (sömürü, ihmal, istismar) çocuğun korunmasını sağlayan hakları içermektedir. Bunlar yargı sistemi içinde, silahlı çatışma, çalışma hayatı içinde; duygusal, fiziksel, cinsel istismar ve madde bağımlılığı, sığınmacı çocukların özel bakım konuları gibi konularda çocuk haklarının korunmasına yönelik haklardır.

Katılma hakkı: Çocuğun aile ve toplum içinde etkin bir birey olarak yerini almasını sağlayan haklardır. Kendisi ile ilgili konularda karar alma, karara katılma, düşüncelerini özgürce ifade etme, din ve vicdan özgürlüğü, toplanma, dernek açma gibi haklara sahip olmayı içermektedir (Akyüz, 2018:6).

Çocuklar, bütün bu haklara sahip olmakla birlikte, çeşitli nedenlere bağlı olarak korunmaya ihtiyaçlı hale gelebilmektedir. Bu durumdaki çocuklar, başta devlet eliyle en yaygın şekliyle kurumlarda korunmaya alınmaktadırlar. Ebeveyn bakımından ve korumasından yoksun çocukların durumunu iyileştirmedeki tüm çabalara rağmen sınırlı kapasite ve yetersiz koşulları olan bu kurumlarda çocuk sayısının oldukça yüksek olduğu, bu nedenle eğitim ve sosyal faaliyetlerinin yeterince desteklenemediği düşünülmektedir (Şahin Taşkın, Tekin ve Ahi, 2017:36). Ancak T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bu konu ile ilgili önemli tavsiyeleri ve yol haritaları 2016 Faaliyet Raporu içerisinde bulunmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016).

2.3.3.2 Yaşlılar

Çocuklara ve gençlere ek olarak, korunmaya ihtiyaç duyan gruplar halinde; Yaşlılar, fakirler ve evsizler gibi başka gruplar da bulunmaktadır. Bu grubun yaşlı katılımcıları, AÇSHB'na bağlı EYHGM Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve

Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği 4. maddesinde, “Yaşlı, 60 yaş üzerindeki sosyal ve/veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup, korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan kişiyi” tanımlamaktadır. SHK madde 3/e şikkında “İhtiyacı Olan Yaşlı”; sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan yaşlı statüsündeki kişi olarak tanımlanmaktadır.

“Yaşlılık, fiziksel ve ruhsal güçlerin bir daha yerine gelmeyecek şekilde kaybedilmesine bağlı olarak, organizmanın iç ve dış etmenler arasında denge kurma potansiyelinin azalması, kişinin fiziksel ve ruhsal yönden gerilemesi olarak tanımlanmaktadır” (Bilginer ve diğ., 1996: 168-171).

Genel nüfus içinde, dünya genelinde yaşlı nüfusun artış göstermesi giderek demografik yapıyı değiştirmekte ve bu değişim yaşlı nüfusun sorunlarını belirgin bir şekilde hissettirmektedir. Sosyal hizmet ve sosyal güvenlik tedbirlerini önceden alan gelişmiş ülkeler, yaşlılar için sosyal refah oluşturmaktadır. Ancak geri kalmış ülkelerin önceden tedbirler alma konusundaki gecikmeleri, yaşlanma hızına yetişebilecek plan ve politika üretememeleri yaşlıların sosyal refahını engelleyici olmaktadır (Danış, 2009: 68).

TÜİK 2018 nüfus verilerine göre Türkiye’de 65 yaş ve üstü yaşlı nüfusun 7.186.204’e ulaştığı görülmektedir (TÜİK, 2019).

Bireyin emeklilik sonrası çalışma hayatının sonlanmasıyla birlikte sosyal çevresinden dolayısıyla sosyal yaşamından uzaklaşması yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Bir çok yaşlı, emeklilik sonrası eş kaybı, sağlık problemleri, çocukların evlilikleri nedeniyle evden ayrılması gibi pek çok nedenle günümüzde sosyal izolasyon ve yalnızlıkla karşılaşmaktadır (Danış, 2009:74).

Yaşlılık, insan yaşamında kaçınılmaz doğal bir süreç olarak yaşanmakta olup, biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yönüyle ele alınması gereken önemli bir konu olarak görülmektedir. Bazı kayıpların yaşlılığa bağlı olarak doğal olduğunu kabul etmek ve bu dönemin getirileri ile üretmek; kişinin eğitimine, hayata bakışına, beklentilerine, manevi doyumuna, kişiliğine vb. birçok nedene bağlı olarak yaşlıdan yaşlıya farklılık gösterebilmektedir. Ancak her yaşlı bu dönemini çeşitli faktörlere bağlı olarak refah içinde yaşayamayabilir. Bu durum; yaşlılar için sosyal politikalara olan ihtiyacı kaçınılmaz kılmaktadır.

Yaşlılar için, sosyal politikalara duyulan ihtiyaç nedenleri arasında nüfus ve aile yapısındaki değişimler, sosyal güvenlik sisteminin içerik ile kapsamında ki gelişmeler, ekonomik ve hümaniter nedenler, demokratik yönetimlerin yaygınlaşması ve sosyal devlet ilkesi görülmektedir. Sosyal politikalar, insan haysiyetine yakışır yaşam düzeyine sahip olamayan yaşlıların korunmasını hedeflemektedir. Yalnız ya da ailesi ile birlikte yaşayan yaşlı, yeterli bir gelir düzeyine sahipse bu hedef kapsamı dışında kalmaktadır. Yaşlının ihtiyaç nedenine bağlı olarak sosyal yardım farklılık göstermektedir. Sosyal hizmet kapsamında yaşlılar açısından, önemli bir yere sahip kurum bakımı; koruma ve bakıma ihtiyaçlı yaşlıların mutlu ve refah bir yaşam sürdürebilmeleri adına, psikolojik ve sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı kurumlardır (Altan ve Şişman, 2003).

21.02.2001 tarih 24325 sayılı resmi gazetede; **Huzurevi:** “60 yaş ve üzerindeki yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak, bakmak ve bu kişilerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşunu, **Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi:** Yaşlı kişilerin yaşamlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmeleri amacıyla, kendi kendilerini idare edebilecek şekilde rehabilitasyonlarının sağlandığı, tedavisi mümkün olmayanların ise sürekli olarak özel bakım altına alındığı yatılı sosyal hizmet kuruluşunu, **Özel Bakım:** Ruh sağlığı yerinde olup, bulaşıcı hastalığı olmayan, yatağa bağımlı ya da fiziksel ve zihinsel gerilemeleri nedeniyle özel ilgi, destek ve koruma gerektiren yaşlılara verilen hizmeti ifade etmektedir” (Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 2001).

EYHGM'ne bağlı huzurevlerinin hizmetlerinden faydalanabilmek için, günlük faaliyetlerini yapabilen en az 60 yaş ve üstünde olan sosyal ve ekonomik yönden ihtiyaçlı olması ve durumunun sosyal inceleme raporunda belirtilmesi gerekmektedir. EYHGM'ne ek olarak, belediyelere, azınlıklara, derneklere, vakıflara ve bireylere ait kurumlar olarak hizmet veren birçok bakım evi bulunmaktadır. Tüm bu kurumlarla ilgili genel müdürlüğe bağlı Araştırma Geliştirme ve Proje dairesi Başkanlığı 2018 istatistiki verilere bakıldığında; Engelli ve yaşlı bireylere ilişkin istatistiki bilgiler incelendiğinde, 32.509 kapasiteye sahip 392 yaşlı bakım kurumu olduğu ve toplamda 26.102 bakım alan yaşlı olduğu görülmektedir. Adı geçen müdürlüğe bağlı huzurevlerinde bazı özel bakım hizmetlerine ihtiyaç duyan yaşlılar için ise, sürekli

bakım ve rehabilitasyon merkezi olarak hizmet vermekte olan kuruluşlar bulunmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018).

2.3.3.3 Yoksullar ve evsizler

Yoksulluk çoğunlukla yeterli gelir ve tüketim sağlayamadan yoksunluk halini açıklayan durağan bir kavramdır. Yoksulluk, gelire ilişkili olduğundan, çoğu zaman görecelide olsa ölçülebilir nitelik göstermektedir. Avrupa ülkelerinde, yoksulluğun (mutlak anlamıyla) asgari düzeyde hissedildiği söylenebilir. Göreceli olarak bakıldığında Avrupa, en gelişmiş sosyal koruma sistemlerine sahip olduğu halde yoksulluk oranlarının hiç de az olmadığı görülmektedir Sapançalı, (2005) çalışmasında yaklaşık 3 işsiz kişiden 2'sinin yoksulluk riski altında bulunduğunu belirtilmektedir. Çünkü yoksulluğun en önemli nedeni olarak, tek başına işsizlik yeterli olabilmektedir. Yoksulluğun sosyal dışlanma ile ilişkisi düşünüldüğünde istihdamın, sosyal dışlanma için de koruyucu olduğu dikkat çekici olmaktadır. İstihdam tek başına gelir sağlamakla kalmaz, kişisel gelişimi ve topluma katılımını sağlayarak kişinin benlik saygısını ve toplum içindeki statüsünü belirleyici olmaktadır (Sapançalı, 2005).

Sosyal politika tartışmaları arasında, yoksulların varlığından rahatsızlık duyularak yoksulları suçlama eğilimi gösterilmiştir. Yoksulluğun bireyden kaynaklı olduğu düşünülerek, yoksulu çok çocuk yaptığı, tembellik gösterdiği, kötü alışkanlıklar edindiği ve aile yaşamının düzensizliği ile suçlamalar günümüze kadar süre gelmiştir. Ancak tartışmanın diğer boyutu ise 16.Y.Y. hümanistlerinden başlayarak haklardan söz edilerek, yoksulluğun bireysel özelliklerden kaynaklanmadığı ve suçlayarak yaklaşılması gerektiği vurgulanmıştır (Buğra, 2018:11-12).

Amerika ve Avrupa'da bulunan kurum ve kuruluşlarda çalışan yoksullar üzerine birçok tanım ve çalışmanın yapıldığı görülmekte olup, bu tanımların dikkat çeken noktası ise şu olmaktadır. Bireylerin çalışmalarına karşılıklı elde ettikleri kazancın hane halkını geçindirmeye yetmediği, dolayısıyla yaşanan mağduriyetin hane boyutunda yaşandığı söylenebilir. Bir başka ifadeyle bu risk birey bazında değil hane bazında değerlendirilmektedir (Kahraman, 2010:164). Hane halkının kendi konutunda oturuyor olması, kiracı olması ya da kira bedeli vermeden bir başka mekânda yaşaması yoksulluk risk oranını etkilemektedir. Sapançalı'nın yaptığı çalışmada, kiracı olanlarla olmayanlar arasındaki yoksulluk oranlarına bakıldığında

her iki grup arasındaki farkın %12 olduğu görülmektedir (Sapancalı, 2007:71). Aynı zamanda bu fark bize, evsizliğin, yoksulluk riskini arttırıcı önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Ayrıca bireylerin çalışıyor olması onları yoksunluktan kurtarmak için yeterli olmamaktadır.

Bu durum kısaca “çalışan yoksullar” kavramıyla tanımlanmaktadır. Bu kavramla, genellikle işi olan yani istihdamda yer almış ancak aldığı ücretle yoksulluktan kurtulamayan insanları açıklamaktadır, başka bir ifadeyle yoksulluk sınırı altında ücret alan çalışan insanlar kastedilmektedir. Bu durumda, istihdama katılmak, gelir sağlamak artık ekonomik özgürlük ve yoksulluktan kurtulmanın tek değişkeni olmamaktadır. Bir çalışanın, kendisi ve ailesine yeterli olacak, çalışma sırasında elde ettiği ücretleri sağlayamadığı gerçeği, özellikle 1980'lerden sonra, ivme kazanmış olan küresel değişimlerin bir sonucudur (Kahraman, 2010:163).

Yoksulluk ve işsizlik beraberinde sosyal dışlanmaya neden olabilirken, sosyal dışlanmayı açıklamada da önemli iki unsur olmaktadır. Sosyal dışlanmanın olumsuz getirilerinden etkilenen bireyler ve aileler mutsuz, sağlıksız, huzursuz ve umutsuz olarak toplumu da olumsuz etkileyeceklerdir. Burada sosyal dışlanmanın nedenleri arasında işsizlik ve yoksulluk dışında sosyal korumanın yetersizliği, işgücü piyasasındaki değişimler, adaletsiz gelir dağılımı, yoksulluk sonucu toplumda oluşan eşitsizlik yer almaktadır. Yaşadığı toplum içinde gereksinimlerini karşılamayacak derecede alt düzey gelir sahibi olanlar, uzun süre işsiz olanlar, sosyal güvencesi olmayanlar, insanca yaşam gereği okuma, eğitim, beslenme, sağlık, barınma gibi ihtiyaçlardan yoksun olanlar, yoksulluk yaşayan tüm insanlar sosyal yönden dışlanma riski taşımaktadır. Yoksulluk insana yakışır bir yaşam sürmeyi engellerken, kişide, güvensizlik, sosyal hak ve adalete olan inancın azalması, değer ve sorumlulukların kaybı, isyan duyguları, toplumsal açıdan sosyal dışlanmanın en önemli tehlikesi olarak görülmektedir (Çakır, 2002). Bu durumda sosyal koruma oldukça önem kazanmaktadır. Ancak, toplumda, bir grup insanın sosyal korumadan yararlanıp diğer grubun yararlanamaması, sadece ekonomik sorunları değil toplumsal barış, eşitlik, adalet gibi konularla ilgili sorunları beraberinde getirerek, toplumsal bütünlüğü zedelemeye yönelik sonuçları güçlendirecektir. Bu anlamda sosyal korumaya en çok yoksullar ihtiyaç duymaktadır (Kapar, 2003:57). Bu durumda sosyal koruma kapsamı dışında kalan yoksullar, giderek daha da yoksullaşabileceklerdir

2.3.3.4 Engelliler

SHÇEK 2828 sayılı kanununun 3. maddesinde “doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi” engelli, olarak tanımlanmıştır.

Klasik devlet anlayışından modern devlet anlayışına geçişle birlikte sosyal problemler önem kazanarak, devletler için yükümlülük alanları oluşturdu. Sosyal dışlanma yaşayan kesimleri, sosyal nitelik taşıyan devletler sosyal koruma kapsamına almaktadır. Burada amaç yoksul veya ihtiyacı olan kişilere, içinde buldukları durumdan kurtuluncaya kadar destek vermektir. Başka bir ifade ile sosyal yardıma ihtiyacı olan kişilerin, yardım almadan kendi kendilerine yaşamsal gereksinimlerini karşılayabilecek noktaya gelmelerine olanak sağlamaktır. Bir başka önemli amaç ise sosyal dışlanmayı engelleyici olmaktır. Bu anlamda sosyal hizmetlerin önemli bir görevi, engellilerin rehabilite edilmesi, toplumla entegre olmasını sağlamaktır. Sosyal hizmetler yasalar çerçevesinde devlet, merkezi ve yerel yönetimlerin yanı sıra gözetim ve denetiminde hayırsever, gönüllü, özel kişi ve kuruluşlarla kamu hizmeti vermektedir. Engelliler adına ülkemizde hizmet veren pek çok dernek ve vakıf bulunmaktadır. Mevcut derneklerin bazıları engel gruplarının geneline, bazıları da bir engel grubuna yönelik hizmet vermek amacıyla kurulmuşlardır. Toplumda önemli bir yere sahip olan bu sivil toplum kuruluşlarının konfederasyon çatısı altında toplandıkları görülmektedir.

Engelliler, sosyal devlet anlayışı ile sosyal hakların yaygınlaşmasıyla birlikte uygun olmayan sıfatlardan ve sosyal dışlanmadan kurtulmak için kendi haklarını aramak adına eylemde bulunmuşlardır. Günümüze kadar 3 aşamadan geçen eylemler sonrası haklar adına engelliler için 1970’li yıllar dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu anlamda uluslararası çalışmalar, çeşitli bildirgeler, sözleşmeler, 1993 yılında 85 sayılı BM Genel Kurul toplantısında “ Engellikler İçin Fırsat Eşitliği Hakkında Standart Kurallar” kabulü dikkat çekici olmuştur. Bu anlamda devletler; yerel, bölgesel ve milli düzeyde engellilerin, kendilerini temsil edebilmeleri adına haklarını ve onlarla ilgili kararlar alırken engelli örgütlerinin öneri niteliğindeki rollerini dikkate almalıdır. Sayısal tahminlerden bağımsız olarak, dünya nüfusu içinde önemli bir yere sahip olan engelliler, aileleri ile birlikte düşünüldüğünde, dünya nüfusunun

neredeyse yarısının engellilikten etkilendiği gerçeği ile karşılaşmaktadır. Konunun önemi ve büyüklüğü düşünüldüğünde; birçok yasal düzenlemelerin ve iyileştirici çalışmaların yapılmasına rağmen, bütün bunların günümüzde yeterli olduğunu söylemek oldukça güç olmaktadır (Yazıcı ve Yemişçi, 2010).

2.3.3.5 Kadınlar

Erkek egemen toplumlarda kadının cinsiyetine bağlı olarak kamusal alandan ve istihdamdan dışlanmaktadır. İş gücü piyasasındaki değişimlerden en başta kadınlar etkilenmektedir. Erkeklerin daha önceleri beğenmediği çalışmak istemediği sigortasız, güvencesiz işlerde kadınlar çalışmaktaydı. Kadının çalıştığı bu işler erkeklerin egemenliğinde artık görülmektedir. Ekonomik dalgalanmalar ve iş gücü piyasasında oluşan değişimler nedeniyle erkekler iş kaybettikçe kadının çalıştığı çöp, kağıt toplama, temizlik işleri ve bahçe, tarla gibi işlerde çalışarak kadının bu alanlardan dışlanmasına neden olmaktadır (Yazıcı, 2013:126).

Kadına yönelik şiddet, ülkemizde ve dünyada bir insan hakkı ihlali olarak ve bir halk sağlığı problemi olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde ve dünyada, konu ile ilgili yapılan çalışmalar, sorunun önemini ortaya koymaktadır. Ancak bu durum kadının şiddet yaşamasını engelleyememektedir. Şiddet; sosyal sınıfa, ekonomik durum ve kültüre göre bazı farklılıklar gösterse de toplumda kadının, ekonomik, sosyal, politik ve yasal eşitlik sağlamasında engelleyici olabilmektedir (Köse ve Başer, 2007:114). Şiddet; biyolojik, psikolojik, sosyal faktörlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Her yaşta kadınlar şiddet açısından risk grubu oluşturabilmektedir. Kadınların oluşturduğu risk grubu içerisinde ergenlik döneminde ki kızlar, otuz yaşın altındaki çocuklu kadınlar, HIV'li kadınlar, hamile kadın, kız çocukları ve yaşlı kadınlar yer almaktadır. Kadına yönelik şiddet, toplum içindeki şiddet çeşitleri içinde en sık yaşanan şiddet türü olmaktadır. Kadının yaşadığı, partner istismarı dikkate alındığında, şiddete meyilli erkeklerin özellikleri arasında; kişilik bozukluğu tanısı almış ve madde bağımlısı olanlarda sık görülmektedir. Empati yetersizliği, cinsiyete dayalı rolde katı tutum, özel bakım ve ilgiyi hak ettiğini düşünerek kendini özel olarak görme, güven, mahremiyet, terkedilme vb. problemler yaşama, öz saygıda düşüklük, engellenmeye karşı sakinliği kaybetme, şiddet ve istismarın yer aldığı ailede yetişme, küçümseme, yalan, iddiacı ve inkâr davranışları yanı sıra şiddetin bir baş etme yolu olduğu görüşü ve çok aşırı kıskançlık görülmektedir. Yapılan çalışmalarda şiddet yaşayan kadınlarda bir takım özellikler gösterilmektedir. Ancak

hangi özelliği taşırsa taşırsın kadının şiddet görmesini gerektiren bir neden olarak asla kabul edilemez (Subaşı ve Akın, t.y.).

Dünyada birçok ülkede ve etnik gruplara dayalı yapılan araştırmalarda ülkelerin birçoğunda, kadına yönelik şiddetin yaşandığı görülürken, bazı yerlerde şiddetin yaşanmadığı görülmektedir. Bu durum kadına yönelik şiddetin önlenemez olduğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile şiddetin önlenemez olabileceği düşüncesini geçersiz kılmaktadır (Subaşı ve Akın, t.y.).

2.3.3.6 Teknoloji bağımlıları veya mağdurları

Bilişim teknolojilerinin gelişimi ve yaygınlaşması teknolojik alanda birçok yeniliğin oluşmasına ve refah artışına katkıda bulunurken beraberinde birçok olumsuzluğu da taşımaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin büyük bir hızla ilerlediği dünyamızda günlük yaşantımıza da aynı hızla, cep telefonları, bilgisayarlar ve internet teknolojileri vb. araçlarla girerek, vazgeçilemeyecek bir noktaya gelmiştir. Bilimsel verilere anında ulaşmak, zaman, emek ve paradan tasarruf etmek en önemlisi yüksek teknoloji kullanımının ülke ekonomisine katkısı düşünüldüğünde hayatımızdaki yeri kaçınılmaz olmaktadır. Ancak, günümüzde kullanımın hatalarından kaynaklanan sorunların özellikle çocuklar açısından zarar verici noktalara ulaştığı bilinmektedir. Burada önemli olan neden, nasıl ve ne kadar kullanıldığıdır. İnternet, bilgi ve iletişim kaynağı olmasının yanı sıra “bazı insanlar için bir bağımlılık” haline geldiği görülmektedir. Birçok insan, gerçek dünyada telafi edilemeyen tutkuları ve tutsaklıkları ile sanal bir dünyada yaşamakta olup bu gerçeğe bağlı olarak da, teknolojinin getirdiği yeni bağımlılık türleri oluşmaktadır. Bunlardan bazıları;

- Telefonda konuşmak,
- Mesaj atmak,
- İnternet,
- Bilgisayar,
- Oyun konsolu,
- Tablet

Bu bağlamda, İnternet sosyal iletişimi artıran ve sosyal yalnızlığa neden olan bir araç olmaktadır. İnternetin doğru kullanımı iletişimi kolaylaştırırken, yanlış kullanılması çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Günlük yaşam pratiğinde birçok farklı İnternet

ve bilgisayar bağımlılığı bulunmaktadır. İnternet bağımlılığına en duyarlı olanlar arasında; bilgisayar kurtları, çevrimiçi oyuncular, sanal seks severler, sosyal yalnızlık yaşayanlar, uyuşturucu bağımlıları gösterilebilir (Url-1).

2.4 Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Sosyal Hizmet Modelleri

Bu bölümde; Koruma ve bakım hizmetleri altında çocuğun aile ortamında bakımı ve korunması, kurum bakımı ve koruma hizmeti, kurum türleri, evlat edinme ve koruyucu aile hizmet modeline yer verilmiştir.

2.4.1 Koruma ve bakım hizmetleri

Sosyal politika sorunlarından biri olan “Korunmaya Muhtaç çocuklar” için koruma ve bakım hizmetleri, ilk çağlardan beri toplumların problemi olmuş ve günümüze kadar gelmiştir. Sosyal politika içinde yer alan korunmaya ihtiyacı gruplar içinde özel önem taşıyan korunmaya ihtiyacı çocukların korunması ve bakımı olmuştur (Şenocak, 2006:177).

Sanayi devrimi ile birlikte çocuklara yapılan sömürüye karşı koruyucu önlemler alınmaya çalışılması tarihsel süreçte karşımıza çıkmaktadır. Sokakta kalan başıboş, sokak çocukları batı için yeni bir sorun olmamakta. Yüzlerce yıl yaşanan bu sorun dünyada yaşanan ekonomik ve sosyal değişimler nedeniyle özellikle sanayi devrimi sonrası ve Fransız ihtilalinden sonra yaşanan ekonomik krize bağlı olarak yaşanan yoksulluk çok büyük çapta ortaya çıkmıştır. Amerika ve Avrupa'nın büyük şehirlerinde 10.000'lerle açıklanan suça karışan, terkedilen, serseri çocuktan bahsedilmektedir. 19.Y.Y ortasında gelişen bu durum, gittikçe bir çocuk suçluluğu şeklinde algılanmaya başlanmıştır. Bu gelişen sorunun bir çözümü olarak yatılı kurumların yaygın olarak açıldığı görülmektedir (Karatay, 2007). Çeşitli nedenlerle hakkında koruma kararı alınan korunmaya ihtiyacı çocuklara verilecek hizmetler, sosyal hizmetlerin ana faaliyetleri arasında yer almaktadır. Günümüzde 1983 tarih 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 2005 tarih 5395 sayılı ÇKK kapsamında koruma ve bakım hizmetleri yürütülmektedir.

2.5. Kurum Bakım Hizmeti

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun yaşam koşulları göz önüne alınarak, ona yüksek fayda sağlayacak ve koşullarına en uygun hizmet modeliyle bakım ve korunmasını

sağlayacak hizmeti sunmaktır. Bu noktada kurum temelli bakım hizmeti, doğal ailesi ile birlikte kalması ya da diğer bakım hizmetlerinden faydalanması mümkün olmayan çocuklara sunulan hizmet modellerinden biridir (Yazıcı, 2013:139). Kurum bakımı, korunma ihtiyacı bulunan çocuğa öz ailesinden uzakta uygulanan tam zamanlı bakım modelidir. Bu model ekonomik ve sosyal açıdan az gelişmiş olan toplumlardaki korunma ihtiyacı olan çocuklara sunulan bir hizmet türüdür. Bu hizmet, küçük grupların kaldığı evlerde veya yuva, yurt gibi daha büyük grupların kaldığı yatılı kurumlarda verilmektedir. Kurum bakımının, çocuk açısından sakıncaları bilinmekle birlikte, en yaygın model olarak uygulanmaktadır. Ancak bu sakıncalar kurum temelli bakımın tamamen yok olması anlamına gelmemektedir. Bu nedenle büyük tip kurumlar yerine ev tipi kurumlara geçilmeye çalışılmaktadır. Yolcuoğlu'nun 2009 da yaptığı bu çalışmasında; Nüfus açısından benzerlik gösteren İngiltere'de 100 bin üzerinde sosyal çalışmacı görev alırken, ülkemizde ise sosyal çalışmacıların sayısı dikkate alındığında, sosyal hizmet uygulamalarının yerine getirilmesinde büyük zorluklarla karşı karşıya kalınabilmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, kurum bakımında ki çocuklarla teke tek ilişki kurulamaması nedeniyle sevgi, şevkat, ilgi yetersizliği, uyarıcı azlığı gibi etmenlerle çocuklarda duygusal ve sosyal problem davranışlar görülebilmektedir (Yolcuoğlu, 2009:50). Normal koşullarda çocuklar, savunmasız oldukları ve kendilerini korumada yetersiz oldukları için kendi ana-babalarının koruması ve velayeti altında yaşamlarına devam ederler. Ancak koşulların değişerek korunmaya ihtiyaçlı olmaları durumunda devlet bu çocukları yasal yollarla koruma altına almakta ve onların hayatlarını devam etmelerine destek olmaktadır (Topal, 2006:260). Kurum bakımına alınmış korunma ihtiyacı olan çocuklar, bireysel anlamda ilgi ve sevgi ihtiyacını karşılama her açıdan gelişimlerini desteklenme ve genel olarak nitelikli bir hayat sürdürme imkanı açısından dezavantajlı oldukları düşünülen çocuklardır (Özdemir vd., 2008:283).

2.5.1 Kurum türleri

Kurumlar her ülkenin, geleneklerine , sosyo-ekonomik şartlarına göre farklılık göstermektedir. Bu kurumlar her yaştan çocuğa yatılı bakım hizmeti veren sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu tanımlamadan hareketle kurum bakım hizmeti veren kurum tipleri açık ve kapalı kurumlar olarak iki grupta incelemek mümkün olmaktadır (Taştekil, 1992; Şenocak, 2006).

- Açık Tip Kurumlar: Bu kurumlarda kalan çocukların eğitim, sağlık ve kültürel ihtiyaçlarını toplumun ortak kullanımına açık kurum ve kuruluşlardan karşılama imkanı bulunmaktadır. Böylece çocuklar toplum ile olan bağlarını kuvvetlendirmektedirler. Her ne kadar sakıncaları bulunsa da, bu tip kurumlar çocukların sosyalleşmesi ve gelişmesi açısından kapalı tip kurumlara kıyasla daha uygun kurumlardır (Şenocak, 2006:181).

- Kapalı Tip Kurumlar: Bu kurumlar çocukların dış çevre ile ilişkilerinin hemen hemen tamamen kesildiği ve çocukların eğitim, sağlık, barınma ve kültürel tüm yaşamsal aktivitelerini aynı mekan içinde gerçekleştirdiği kurumlardır (Şenocak, 2006:181).

Literatürde, yukarıda verilen iki sınıflandırma dışında farklı sınıflandırmalarda yer verilmektedir. Bunlar;

- Kışla Tipi Kurumlar: Bu kurumlarda çocukların bakımları ile mesleki eğitimleri birlikte gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle bu kurumlar büyük yapılardır. Bu kurumların gelişim seyri incelendiğinde, ilk aşamada kışla tarzı kurumların yer aldığı görülmektedir. Aynı anda çok sayıda çocuğun yaşadığı bu kurumların ortaya çıkardıkları birçok sakıncadan dolayı zaman içerisinde daha sevimli ve küçük binalara yerini bırakmıştır (Şenocak, 2006:182).

- Okul Tipi Kurumlar: Bu kurumlar ikinci basamakta yer alan kurumlardır. Bu kurumların temel amacı eğitim ve öğretim kurumları dışında kalan zihinsel engelli, işitme engelli, suçlu ya da uyum sorunu yaşayan çocukların eğitim ve öğretim görmeleri için ayrılmış kurumlardır (Şenocak, 2006:182).

- Ev Tipi Kurumlar: Kurumsal bakım hizmeti veren bu kurumlar, kurum temelli bakımın son şekli olarak değerlendirilebilir. Buralarda 5-10 arası az sayıda çocuk barınmaktadır. Bu kurumlar büyük yemekhaneler ve yatakhaneler yerine küçük odaların yer aldığı kurumlardır (Taştekil, 1992: 314).

Kurum bakım hizmetleri sunan kurumlar, hizmet sunulan yaş grubuna göre sınıflandırıldığında;

- Kreş ve Gündüz Bakımevleri; Adındanda anlaşılacağı gibi yatılı olmayan bu kurumlar, 0 - 6 yaş arasındaki çocuklara hizmet vermektedir. Bu hizmet kapsamı içinde, çocukların bakımları ile onların beden ve ruh sağlığını korumak, geliştirmek

temel değerler ve alışkanlıklar kazandırmak amacını taşıyan sosyal hizmet veren kurumlardır (SHK, 1983).

- Çocuk Yuvaları: 0 ile 12 yaş arasındaki korunma ihtiyacı olan çocukların fiziksel ruhsal ve sosyal açıdan gelişimlerini sağlamak ve çocukları eğiterek sağlıklı bir birey olmalarını ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Gerekirse 12 yaşını doldurmuş kız çocuklarında bu kapsama alınmaktadır (SHK, 1983).

- Yetiştirme Yurtları: 2828 sayılı SHK madde 3 kapsamında yetiştirme yurtları, 13 ile 18 yaş arasında korunma ihtiyacı olan çocukları koruma, bakma ve meslek yada iş edindirme ile faydalı bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamakla yükümlü ve görevli sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar yatılı hizmet vermektedir (SHK, 1983).

Çocukların ailelerinden ayrılması ve bir kurumda yaşaması onlar adına bazı olumsuz durumlara yol açmaktadır. Bu kapsamda yapılan araştırmalarda kurum bakımında olan çocukların doğal ailesi yanında büyüyen çocuklara kıyasla daha saldırgan davranış gösterdikleri ayrıca anksiyete ve depresyon gibi davranışsal ve duygusal problemler yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Şimşek ve arkadaşlarının (2008) çalışmasında da, 6-18 yaş arası çocukların, kurum bakımının davranış ve duygusal gelişimleri üzerine olumsuz etkileri önceki çalışmalarla benzer özellik göstermektedir. Tüm bu çalışmalar kurum bakımının, özellikle ruh sağlığı hizmetleri konusunda iyileştirilmeye duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır (Şimşek vd., 2008).

Son yıllarda değişim göstermekle birlikte, bu çocukların kaldığı kurumların bir kısmı, fiziki yapı açısından kışla tipi özellik göstermektedir. Buralarda birçok çocuk aynı yerde barınmakta ve çok sayıda personelce ihtiyaçları giderilmekte olmasına karşın, sevgiden uzak büyümektedirler. Yirminci yüzyıl başlangıcında kurum bakımındaki bebeklerin yarısından çoğu ölmekteydi. Oysaki personel arasında doktor, hemşire ve bakıcılar olmasına rağmen, bu çocukların ölümüne sevgisizlik, dolaylı olarak olsa neden olmaktadır. Koruyucu aile hizmet modelinin devreye girmesiyle %75'e yükselen ölüm oranlarında hızlı bir düşüş olduğu görülmektedir. Ancak tek başına bu durumdan sorumlu olarak yuvalar gösterilemez. Bu durumun en baş sorumlusu çocuğun ailesinden uzak kalmasına neden olan koşullardır. Bu koşulların

iyileşmesi adına devlet, kışla tipi kurumlardan ev tipi modellere dönmektedir (Yörükoğlu, 2007:192-193).

Kurum bakım temelli hangi tip kurum olusa olsun, kurumların ortak hedefi çocukları topluma hazırlayarak onları topluma kazandırmak olmalıdır. Bu nedenle kurumların hepsi ‘ onları topluma hazırlama merkezi’ niteliği göstermelidir (Taştekil, 1992: 314-315).

2.5.2 Çocuğun aile ortamında bakımı ve korunması

2.5.2.1 Çocuğun ailesi yanında bakımı

Sosyal korumanın temel felsefesi açısından, kendi ailesi içinde çocukları korumak, aynı zamanda aile bütünlüğünü sağlayacak, çocuk yararına olduğu kabul edilen ideal bir sosyal hizmet uygulaması olarak kabul edilmektedir.

Aile, çocuğun tüm gelişimlerini destekleyerek sağlıklı büyümesine ve imkânları ölçüsünde en iyi koşullarda yetişmesine olanak sağlayan, onu, koruyan kollayan ve bakımını severek, isteyerek yerine getiren, eğitiminden sorumlu ilk sosyal yakın çevresidir. Ebeveynler, çocukların, sağlıklı ve mutlu gelişmesinde ve ileride kendisine, ailesine, vatanına faydalı, toplum değerlerine saygılı, çalışkan ve üretken bir birey olarak toplumda yerini almasında önemli roller üstlenmektedirler. Ana-babalar, aile ortamında üstlendikleri rollerle model olarak çocuklarına davranış kazandırır. Çocukların kazanımlarında en büyük paya sahip olan aileler toplumun geleceğine şekil vermektedirler. Ancak, ebeveynlerin yaşam koşulları ve yaşam olayları bunu her zaman mümkün kılmamaktadır. Bazı aileler fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı oluşan sorunlarını bazen çözemeyebilir. Ailede çözülemeyen problemler nedeniyle çocuklar zarar görebilmekte ve korunmaya ihtiyacı duruma gelebilmektedirler. Bu durumda bu rolleri üstlenebilecek ya da bu rolleri devam ettirmesini sağlayacak çeşitli çözümler geliştirilmiştir. Bu çözümlerin başında; çocuğun ihtiyaç durumuna bağlı olarak devletin ilgili birimince uygun görülmesi halinde, çocuğun kendi ailesi yanında bakım desteği verilebilmektedir. Çünkü çocuğun aile içinde bakım ve korunması kapsamında öncelik kendi ailesinde kalmasını sağlamaktır. Bu anlamda ilgili bakanlık bünyesinde ÇHGM'nün 2017 Yılı bülteninde sosyal ve ekonomik destek (SED) kapsamında ‘‘Aileye dönüş ve Aile yanında Destek Uygulaması’’ ile çocuklara gerek sosyal gerekse ekonomik destek sağlayarak aileleri yanında

bakımları amaçlanmaktadır. Yaklaşık 108 bin çocuk maddi yoksunluk nedeniyle 2017 yılı itibarıyla bu kapsamda aileleri yanında desteklenmişlerdir. SED ile destek alan çocuk sayısı ülke genelinde %18 artış göstererek, 92.000'den 108.000'e ulaşmıştır. Çocuk nüfusunun yıllar itibarıyla artış göstermesine karşın SED uygulamalarıyla koruma altına alınan çocuk sayısındaki düşüş sevindirici olmaktadır. Kurumlarda kalan çocuk sayısı 2002 yılında 20.000 iken 2017 yılı itibarıyla 14.000 olmuştur. SED hizmetinden yararlandırılan bu çocuklara "Okul Destek Projesi" ile akademik destek sağlanması ve kültürel, sosyal, sanat etkinliklerine katılımları amaçlanmış ve proje hayata geçirilmiştir (ÇHGM, 2017).

Korunmaya ihtiyacı aile ve çocuklara sağlanacak destek, 28.9.1986 tarihli ve 19235 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde Korunmaya ihtiyacı aile ve çocuklara sağlanacak yardımlar detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Yapılacak yardımlar sosyal inceleme raporu ve müracaatçının gereksinimine göre ayni, nakdi ve sosyal yardım şeklinde düzenlenmektedir. Ayni yardım; Giyecek, yakacak, yiyecek, kırtasiye, rehabilitasyon amaçlı protez araç ve gereç, tıbbi araç-gereç gibi malzeme ve mal yardımı. Nakdi yardım; Verilecek para yardımı Sosyal yardım miktarı,; Ek gösterge dâhil en yüksek devlet memuru maaşının %40'ını kapsamaktadır (SHÇEK Aynî ve Nakdî Yardım Yönetmeliği, 1986).

İlgili bakanlığa bağlı ÇHGM. 2014-2018 yılları arasında 5 yıllık istatistik bilgilere göre; koruma altına alınmadan aile yanında destek alan; 2014 yılında 56.018 çocuk 2015 yılında 71.845 çocuk 2016 yılında 84.872 çocuk 2017 yılında 104.729 çocuk 2018 yılında 119.537 çocuk olduğu belirtilmiştir. Toplamda, 437.001 olarak görülmektedir. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar merkezinin 2016 yılında yayınladığı 16/193 araştırma notunda; "Avrupa Birliği'nin yoksunluk tanımına göre 2014 yılında Türkiye'de yaklaşık her üç çocuktan biri, başka bir deyişle 7 milyondan fazla çocuk şiddetli maddi yoksunluk çeken hanelerde yaşamaktadır." (Gürsel, Uysal ve Köksal, 2016). Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum göz önüne alındığında, 2014 yılından bu yana konuya ilişkin sayısal artışın olduğu gerçeği karşısında, sevindirici ve olumlu çalışmalara karşın verilen hizmetin yeterli olduğu söylenemez.

2.5.2.2 Evlat edinme

Evlat edinme, biyolojik ailesini kaybetmiş ya da sağlıklı koşullara sahip ailelerince yetiştirilmesi imkansız olan çocuklar için aile sağlamada; psikolojik, sosyal ve yasal bir yöntemdir. Evlat edinmenin yasal çerçevesi Türk Medeni Kanununun 305 ile 320. Maddeleri ile belirlenmiştir (Yolcuoğlu, 2009:51). Çağımızda gittikçe evlat edinme önem kazanmaktadır. Çünkü çocuk hukukunda önemli ve güncel bir sorun, çocuğun bakım ve korunmasında gereken sorumluluğu alabilecek, biyolojik ve psikolojik gelişimini destekleyecek kurumun belirlenmesi olmaktadır. Mutlu, uyumlu, sevgi ve güvenin olduğu bir aile ortamından yoksun olan çocukların böyle bir aile ortamında büyümesine imkan veren ve çocuğun zihinsel, duygusal ve fiziksel yararını korumaya yönelik hizmet veren kurumdur. Böylesi önemli yararları olan evlat edinme, yasal mirasçılarının haklarından mahrum bırakılmasına ve ya evlat edinilen çocukların iş gücü ve cinsel istismara uğramasına da neden olabilmektedir. Bundan dolayı bir taraftan evlat edinmeyi kolaylaştıracak, diğer taraftan da sakıncalarına karşı önlemler alacak kanuni düzenlemeler yapılmaktadır. Evlat edinmede, kan bağı dışında kurulan soybağı evlat edinme ilişkisini kuran mahkeme kararına bağlı olmaktadır. Bu nedenle bu tür kurulan soybağı yapay soybağı olarak kabul edilmektedir. Evlat edinme hukuksal açıdan “tam evlat edinme” ve “sınırlı evlat edinme” şeklinde olmaktadır. TMK’nda evlat edinme “sınırlı evlat edinme” türüne göre düzenlenmiştir (Akyüz, 2018:163-164)

Evlat edinme gelişmiş batı ülkelerinde hem çocukların yüksek yararı hem de maddi olarak devlete daha az maliyet yüklediği için genellikle tercih edilen bir yöntemdir. Küçük çocukların büyük binalarda ve askeri bir nizam içerisinde yetişmeleri yerine aile ortamı içerisinde yetişmeleri tercih edilmektedir (Yörükoğlu, 2007:194).

2.5.2.2.1 Tanımı

Kendisine ait bir aile ortamından mahrum bırakılan çocuklara dönük bir sosyal hizmet şekli olarak evlat edinmeye yönelik uygulamada ve öğretilerde farklı tanımlara rastlanabilmektedir. Evlat edinmenin neredeyse tüm hukuk sistemlerinde yer almasının nedeni ise; psikolojik, sosyal ve ahlaki açıdan taşıdığı önem ve insani ihtiyaçlara cevap veriyor olmasıdır (Şenocak, 2006:206).

Evlat edinme TMK’nun da koşulları, sonuçları ve sonlandırma şekli belirlenmiş olup, hakim izni ile sürecin tamamlandığı hukuksal bir kurumdur. Evlat edinilecek

çocuk ile onu evlat edinen arasında, soy bağına benzeyen evlilik içi hısımlık ilişkisi meydana getirmektedir (Yazıcı, 2013:189).

Çeşitli nedenlerle kurum bakımı alması zorunlu görülen çocukların dışında kalan ve ailesi ile birlikte yaşama şansı olmayan çocukların, bir aile ortamında büyümesini sağlayan bir hizmet modelidir (Taştekil, 1992:322).

2.5.2.2.2 Amacı

Evlat edinmenin amacı sadece çocuksuz aileleri mutlu etmek ve anne baba olma hazzını yaşatmak olmamaktadır. Hizmetin öncelikli amacı, çeşitli nedenlerle ailesinden ayrı kalan çocuğun, güven ve sevgi ortamında büyüebileceği bir yuvaya kavuşmasını sağlamaktır. Gözlemler şunu göstermektedir; evlat edinilen çocuk ne kadar küçük yaşta, evlat edinilirse ailenin çocuğu benimsemesi, bakım sorumluluğunu daha erken alarak çocukla olan bağlarını güçlendirmesine neden olacaktır. Bir yaşına gelmeden önce çocuğun evlat edinilmesi, onun sağlıklı bir ruhsağlığı geliştirmesine ve kurumda yaşayacağı yoksunluklardan uzak sıcak aile ortamında yaşamasına olanak sağlayacaktır (Yörükoğlu, 2007:209). Evlat edinmenin amacı, tarihsel süreç içerisinde bu güne gelene kadar birçok değişiklik yaşamıştır. Günümüzde evlat edinme müessesesi ile terk edilmiş ve kimsesiz çocuklar sağlıklı bir aile ortamına, bakıma ihtiyaçlı çocuklar ise kendi kişiliklerini geliştirebileceği aile ortamına kavuşmaktadırlar. Diğer taraftan çocuk sahibi olmayan kişilerde böylece, çocuk sevgisini tatmakla birlikte anne baba olma tecrübesini yaşamaktadırlar. Bu noktadan bakıldığında evlat edinme müessesesi, bir yandan çocukların korunması ve onların bakımı ve eğitimini gözetmesi açısından çocukların psikolojik ihtiyaçlarını diğer taraftan da çocuk sahibi olmayan ya da olamayan kişilere anne ve baba olma tecrübesi yaşatması adına onların psikolojik ihtiyaçlarına hizmet etmektedir. Dolayısıyla söz edilen bu amaçları gerçekleştirirken bir taraftan da sosyal hayatın daha sağlıklı şekilde sürdürülmesine katkı sunulmaktadır (Balkar, 2004:238-239).

Aile hayatının önemli adımlarından biri de çocuk sahibi olmaktır. Çiftlerin istemesine rağmen çocuk sahibi olamamaları, aileler açısından önemli bir sorun haline dönüşebilmektedir. Çocuk sahibi olamayan aileler bu özlemi giderebilmek amacıyla her türlü çabayı göstermektedirler. Aileler bu ihtiyaçlarını kanuni yollarla gideremediklerinde sınırlı da olsa kimi zaman kanun dışı uygunsuz yöntemlerle

çocuk sahibi olmayı denemektedirler. İşte evlat edinme müessesesi bu olumsuzlukları ortadan kaldırarak çocuk sahibi olmak isteyen ailelerin bu isteklerini yasal yollarla giderme yöntemi olarak da toplumsal düzene katkı sunmaktadır Devlet, bu çocukları koruma altına almakta, aynı zamanda çocuğa en uygun bakım modelini sunarken yasa dışı uygulamaların önüne geçmektedir (Yazıcı, 2013:186-187).

2.5.2.2.3 Evlat edinme koşulları

Evlat edinme, TMK'nda 305. ve 320. maddeler kapsamında ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu kanunda evlat edinmenin çocuk ve aile açısından gereken şartlarının ne olduğu ve nelerin yapılması gerektiği ailenin ve çocuğun ne gibi sorumluluklarının bulunduğu detayları yer almaktadır. İlgili kanunda evlat edinme koşulları şu şekilde sıralanmaktadır. TMK'nda yer alan maddelere göre;

Evlat edinenin evlat edinilecek küçüğü bir yıl süreli eğitmiş ve bakmış olması şartına bağlı olarak evlat edinileceği belirtilmektedir. Her durumda evlat edinmenin küçüğün yararına olması ve küçüğün yararı yanında evlat edinenin öz çocuklarının da hakkaniyeti engelleyecek bir durumun olmaması gerekmektedir.

Evlat edinmek isteyen evli çiftler birlikte evlat edinebilirler. Evli olmayan çiftler birlikte evlat edinemezler. Ayrıca evli çiftlerin en az 5 yıldan beri evli yada 30 yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir. Eşlerden birinin çocuğunu diğer eş, evlat edinmek istediğinde en az iki yıllık evli olması veya kendisinin 30 yaşını doldurmuş olması koşuluna bağlı olmaktadır.

Otuz yaşını doldurmuş, evli olmayan kişi evlat edinebilir. Ayrıca evli olan 30 yaşını doldurmuş eş, diğer eşin sürekli olarak eyirt etme gücünden yoksun olması durumunda yada iki yılı aşkın nerede olduğu hakkında hiçbir bilgiye sahip olmaması veya 2 yılı aşkın eşinden ayrı yaşadığını mahkemece kanıtlanması halinde birlikte evlat edinilemeyeceğini ispat etmesi durumunda tek başına evlat edinebilmektedir.

Evlat edinenden, evlat edinilenin (küçüğün) en az 18 yaş küçük olması şartı aranmakta ve evlat edinme için evlat edinilecek küçüğün ana-baba rızası gerekmektedir. Özel durumlarda ebeveynlerden birinin rızası olmayabilir.

Evlat edinilme ile birlikte ana-babaya ait haklar evlat edinene geçmektedir. Yani küçük, evlat edinenin mirasçısı olmaktadır (TMK, 2016:81-84).

Sonuç olarak evlat edinmeye yönelik şartlar incelendiğinde isteyen herkesin evlat edinemeyeceği ya da korunmaya ihtiyacı olan her çocuğun evlat edinilemeyeceği açık şekilde görülmektedir.

2.5.2.3 Koruyucu aile

Ailesi hayatta olmasına karşın fiziksel, psikolojik ya da maddi imkanlardan ötürü kurum bakımına bırakılan çocukların aile sevgisi içerisinde yaşaması ve yaşam kalitesini arttırması amacıyla aile ortamına dahil edilmeleri için geliştirilen uygulamaya koruyucu aile hizmeti denilmektedir (Kuş, 2014:37).

Tarihsel süreçte korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hep olagelmıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara sunulan hizmetler bu süreçte değişime uğramıştır. Çocukların bakımı önce toplu olarak büyük gruplar şeklinde, daha sonra büyük grup bakımının sakıncaları karşısında daha küçük gruplar ve koruyucu aile uygulamaları şeklinde olmuştur. Günümüzdeki son şekliyle, öncelikli olarak çocuğun kendi ailesi yanında bakımının sağlanması konusundaki destekleyici çalışmalarla birlikte çocuğun ailesi yanında olmasının en iyi kurum hizmetinden daha iyi olacağı görüşünün gelişimi olmaktadır (Çifçi, 2009:54).

Batı ülkelerinde kurum temelli bakım yöntemlerinden çok çocuğun yarına ev temelli modeller tercih edilmektedir. Okul öncesi dönemdeki korunma ihtiyacı olan çocukların %70-90'ı koruyucu ailelerde bakılarak, kurum bakımının oluşturacağı olumsuz yönler azaltılmıştır (Yörükoğlu, 2007:194).

Koruyucu aile ile ilgili ilk yasal düzenleme olarak bilinen, İngiltere’de I.Elizabet zamanında (1601 yılında) çıkarılan ‘‘Yoksullar Kanunu’’ olmuştur. Bu yasa birçok ülkeye örnek oluşturmuştur (Özşahin, 2012). II. Dünya savaşı sonrasında çıkarılan ‘‘Ailelere Yardım Yasası’’ ile ‘‘ Çocuklar Yasası ’’ ve ‘‘Ulusal Yardım Yasası’’ alanla ilgili hizmetleri yukarı taşımıştır. Amerika’da kimsesiz çocuklar, Koloniler döneminde, kiralanarak çalıştırılmaktaydı. 1790 yılında açılan ilk devlet kurumunda çocukların çoğu, düşkünler evinde yaşlı, hasta ve akıl sağlığı sorunu olanlarla birlikte bakılıyordu. Çocuklar için ilk kez New York’ta 1853 yılında yardım derneği kurulmuş ancak bu dernekten 17 yıl sonra ‘‘İyilik Sever Dernekler Kongresi’’ çocukların koruyucu ailelerin yanına yerleşmesine olanak sağlayarak, düşkünler evinden kurtarmıştır (Yörükoğlu, 2007). Bu çalışmalar, koruyucu ailenin önemini bir kez daha anlatmaktadır.

Koruyucu aile batıda kurum bakımına kıyasla daha yaygın şekilde uygulanmaktadır. Buna göre korunmaya ihtiyacı olan çocukların kısa ya da uzun süreli olarak, bedelli ya da bedelsiz, bakımlarını üstlenen onlara samimi ve sıcak bir aile ortamı yaratan ve ailelerinin yerini tutabilecek ailelerin yanına yerleştirilir. Batıda koruma ihtiyacında olan çocukların %75'ine yakını koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilmiştir ve ülkemizde ise bu oran batıya kıyasla çok daha düşüktür. Bu oranın batıya kıyasla ülkemizde daha düşük olmasının nedenlerinden başında ise kültürel etkenler ile aile sistemine genel bakışın olduğu düşünülmektedir (Özdemir vd., 2008:284-285).

2.5.2.3.1 Tanım

Koruyucu aile; Korunmaya neden olan duruma bağlı olarak belirlenen sürede, il veya ilçe müdürlükleri denetiminde, karşılıksız ya da ücretli olarak aile ortamında çocuğun bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu üstlenen, tercihen yönetmelik kapsamında belirtilen eğitimlerden en az birini almış, koruyucu aile modelleri arasında yer alan aileyi veya kişidir (KAY. m. 4/e). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi çocuğun biyolojik ailesi ile kısa yada uzun süreli birlikte olamaması söz konusu olmaktadır. Ancak bu açıklama çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmemesi anlamını taşımamaktadır. Görüşmeler uzmanların incele raporlarına dayalı olarak değerlendirilmektedir.

Koruyucu aile (Bir başka tanım yapılacak olursa); korunma kararı olan veya acil durumlarda korunma kararına bakılmaksızın, çocuğun yüksek yararı gözetilerek, korunma nedenine bağlı olarak, sağlıklı bir aile ortamında büyümesini sağlamak amaçlı; bakım, koruma, eğitim ve yetiştirme sorumluluğunu alan, ilgili kurumlarca denetimi sağlanan, gönüllü ya da ücretli tercihi ile koşullara bağlı olarak hizmet çeşidi ve süresinde değişiklik gösterebilen, koruyucu aile olma koşullarına sahip, istekli ve seçilmiş kişi veya ailedir.

2.5.2.3.2 Amacı

Her çocuğun sağlıklı bir aile ortamında sevgiyle büyümesi arzu edilen bir durumdur. Ancak bu her zaman mümkün olmamaktadır. Çeşitli nedenlere bağlı olarak gelişen şartlar karşısında çocuğun yararına olduğu düşünülen "koruyucu aile" bir sosyal hizmet modeli olarak, unutulmamalıdır ki modelinin varlığı kurum bakımına olan ihtiyacı ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü koruyucu aile modeli her zaman her çocuk ve her olay için uygun olmayabilmektedir. Burada önemli olan çocuğun şartlarına ve

özelliklerine uygun bakım-koruma hizmetinin uzmanlarca belirlenmesidir. Bir diğeri ise; koruyucu aileye verilme koşulları taşıyan çocuğun koruyucu aile ile eşleşebilmesi, yani uygun koruyucu ailenin seçilmesi olmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet çalışanlarının alanda önemli bir yere sahip oldukları bilinmektedir. Çocuğun biyolojik ailesine, çocuğun kendisine, koruyucu aileye ve sosyal hizmet kurumuna yararları düşünüldüğünde diğeri hizmet modellerine göre tercih nedeni olmaktadır (Taştekil, 1992:320-322).

Korunma ihtiyacı olan çocuğa sağlıklı bir aile ortamı sunmak, çocuğun tüm gelişimlerini desteklemek, çocuğun bakım, sağlık, eğitim gereksinimlerini karşılayarak kendi çocuğu gibi benimsemek, çocuğu her türlü tehlikeden korumak, çocuğu hayata hazırlamak, mümkünse çocuğun aile ile olan ilişkisini destekleyen ailesinin varlığını kabul etmek, çocuk haklarının önemine inanmak ve çocuğun maddi ve manevi haklarını gözetmek olarak koruyucu ailenin amaçları özetlenebilir.

2.5.2.3.3 Koruyucu aile modelleri

Aile temeli bakım hizmet modellerinden biri olan koruyucu aile yönteminin farklı modelleri bulunmaktadır. Bu modeller 14 Aralık 2012 tarih 28497 sayılı resmi gazetede yer alan Koruyucu Aile Yönetmeliği (KAY) 4. madde kapsamında açıklanmaktadır. Söz konusu madde ışığında belirtilen koruyucu aile çeşitleri aşağıda özetlenmektedir.

- Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli: Çocuğun velisinin veya vasisinin dışında çocuk ile kan bağı olan akrabaları veya çocuğun iletişimde olduğu ya da tanıdığı komşusu, bakıcısı gibi yakın çevresindeki kişilerin tercihleri durumunda en az temel anne baba eğitimi kapsamında eğitim alan kişi ve ailelerin sundukları bakım hizmetidir. Sekizinci madde kapsamında, koruyucu aile olma teklifi, öncelikle akrabalara ve ya belli bir süreden beri devam eden ana, baba ve çocuk ilişkisinin kurulduğu uygun bulunan, yakın çevre ailelerine yapılır. Koruyucu aile teklifini kabul eden ve sosyal inceleme rapor sonucuna göre komisyonca uygun görülen kişilerde eğitim ve yaş şartı aranmaz.

- Geçici Koruyucu Aile Modeli: Acil korunması gereken veya hakkında bir hizmet planı henüz oluşturulmamış ve bir kurum bakımından yararlanmamış ya da kendisine planlanmış bir hizmet modelinden farklı nedenlerle henüz faydalandırılmamış çocuklara, temel anne-baba eğitimlerini ve koruyucu aile 1. ve

2. kademe eğitimi almış profesyonel kişi ve aileler tarafından sağlanan birkaç günle en çok bir ay süreli bakım hizmetidir.

- Süreli Koruyucu Aile Modeli: Bu modelde kısa sürede biyolojik ailesinin yanına dönme olanağı olmayan ya da ailesinin yanına sürekli bırakılmayan çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimi yanı sıra koruyucu aile 1. kademe eğitimi alan kişi ve aileler tarafından sağlanan bakım hizmetidir.

- Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli: Lisans eğitimi almış olan ya da eşlerden birinin en az ilköğretim seviyesinde ve temel düzeyde ana-baba eğitimleriyle koruyucu aile 1.ve 2. seviye eğitimleri almış olan, aile ve kişilerin özel ihtiyacı ve zorlukları bulunan çocuklara yardım etmek için sağladıkları bakım hizmetidir (KAY, 2012).

2.5.2.3.4 Koruyucu ailenin yasal boyutu

Ülkemizde çocukların başka bir ailede bakımı ile ilgili ilk yasal düzenleme 1926 yılında çıkarılan Medeni Kanununun 273. maddesinde yer almaktadır. Medeni kanuna göre mahkeme tarafından hakkında koruma kararı verilen çocukların bir ailenin yanına yerleştirileceği belirtilmiştir (Şenocak, 2006:194-195).

6.5.1930 tarihli 1489 sayılı resmi gazetede yayımlanan ‘‘Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’’nda da koruyucu aileye yönelik hükümler yer almaktadır. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nda Altıncı BAP kapsamında, 161. maddede terk edilmiş, bırakılmış (Metruk) çocukların 6 yaşını dolduruncaya kadar bakım ve korunmaları amacıyla özel kurum ve kuruluş olmayan yerlerde ailelerin yanına yerleştirilmesi konusunda belediyelere yetki verilmiştir. Belediyelerin olmadığı yerde köy heyeti korumaya mecbur bırakılmıştır. Yine 6 yaşından sonraki terk edilmiş çocukların korunması maarif vekaletince üstleneceği belirtilmektedir (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 1930). Bu kanunlarda hükümler bulunmasına karşın bu konudaki ilk uygulamalar 1949 tarihli ve 5387 sayılı ‘‘Korunmaya Muhtaç Çocuklar’’ hakkındaki kanunun yürürlüğe girmesinden sonra görülmüştür (Şenocak, 2006:194-195).

2.5.2.3.5 Koruyucu aile olma koşulları

Diğer sosyal hizmet modelleri gibi koruyucu aile olma da belirli koşullara bağlanmıştır. Söz konusu bu koşullar KAY’nin 8. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre koruyucu aile olabilmek için başvuran aile veya kişilerin aşağıdaki koşullara sahip olması gerekmektedir.

- Türk Vatandaşı olmak ve sürekli olarak Türkiye’de ikamet etmek.
- 25-65 yaş arasında olmak.
- En az ilkokul düzeyinde öğrenim görmüş olmak.
- Düzenli bir gelir sahibi olmak.

Yukarıdaki koşulları taşıyan başvuru sahiplerinden evli olanlar ise eşleriyle birlikte, yerleşim yerlerinde bulunan il müdürlüklerine koruyucu aile olmak üzere başvurabilirler. Başvuru sahipleri; başvuru sırasında ve aile yanına çocuğun yerleştiği tarih itibarıyla 25-65 yaş aralığında olması gerekir. Bunun belirlenmesinde, eşler arasında yaş farkı 10 yaş ve 10 yaştan az olması durumunda, yaşça küçük olan eşin yaşı dikkate alınır. Bunun dışında ki durumlarda eşlerin yaş ortalaması alınarak tespit edilir. Uzmanlaşmış, süreli yada geçici koruyucu ailede bulunan eşlerden yaşı küçük olan eş ile, çocuk arasındaki yaş farkı 18 yaştan aşağı olamadığı gibi çocuğun anne, baba veya vasisi koruyucu ailesi olamaz. Yukarıda belirtilenler dışında yine 8.maddeye bağlı olarak 9. ve 10. fıkra istenen belgeler görüşme sonucunda uygun görülürse 1 ay içinde en geç tamamlaması istenir. Kişilerin nüfus kayıt örnekleri sistemden alınarak dosyaya konur. Hizmet süresi boyunca her 2 yılda bir yenilenmek üzere ve aileye katılan her yeni üye için 9.fıkranın d ve g bentlerinde belirtilen belgeler istenir. Koruyucu aileye ait bu dosya başvurana kesinlikle verilmez.Yoğun talep alan illerde başvurularda sıra oluşturulur. Sıralama dikkate alınarak aileler, Genel Müdürlük tarafında uygun çocuğu bulunan illere yönlendirilirler. Koruyucu aile koşullarına sahip olamayan aileler yazılı olarak bilgilendirilir. Başvurusu kabul edilenler için aynı yönetmeliğin 9. maddesine göre sosyal inceleme yapılır. Bu inceleme sonucuna göre 4.maddede yer alan hizmet modellerinden uygun olan belirlenip, ilgili dosya komisyona sunulur (KAY, 2012).

Koruyucu aile görev ve sorumlulukları, 14 Aralık tarih, 28497 sayılı resmi gazetede yayımlanan KAY kapsamında madde 15-(1)’de açıkça kapsamlı olarak belirtilmiştir. Bu görev ve sorumluluklar, aşağıda genel hatlarıyla özetlenmiştir. Burada belirtilen aile; koruyucu aileyi, çocuk ise; koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğu ifade etmektedir.

Aile, çocuğun sağlıklı gelişimine uygun gerekli koşulları sağlamak, uygulamak ve Sağlık Bakanlığının protokollerine uygun çocuk izlemine yaptırmak, varsa tedavi planına uygun sorumluluklarını yerine getirirken, koruyucu aile birimiyle işbirliği

yapmak. Çocuğun potansiyeli doğrultusunda eğitim ve öğretimi için çaba harcamak, çocuğu yetiştirme, eğitim ve koruma dışında hiçbir şekilde çalıştırmamak. Koruyucu aile biriminin uygun görmesiyle beraber düzenlediği şekilde ve zaman diliminde çocuğun biyolojik ailesiyle görüşmesini sağlamak. Bu görüşmeler dışında, gerek biyolojik gerekse çocuğun eski çevresindeki kişilerle il ya da ilçe müdürlüğünün haberi olmadan iletişime geçmemek. Çocuğun makul ihtiyaç, beklenti ve istekleri karşısında onu ilgilendiren kararlarda fikrini almak. Çocuğun hayatını okul, kurs seçimi, sünnet gibi etkileyecek ya da değiştirecek konularda sosyal çalışma görevlisi ile birlikte karar vermek. Çocukla ilgili tüm olağan dışı durumları ve bunlarla ilgili duyumları sosyal çalışma görevlisine bildirmek. Aile, hizmet süreci içinde çocuğa ilişkin mesleki çalışmaları sürdüren sosyal çalışma görevlisine gerekli çalışma koşullarını hazırlamak, periyodik izlemleri, mesleki yönlendirmeleri kabul ederek, tedbir kararının uygulanması için uygulama planı çerçevesinde işbirliğinde bulunmak. İlgili birimlerce düzenlenecek koruyucu aile çalışma ve eğitimlerine katılmak. İl ve ya ilçe müdürlüğünün oluru alınmadan çocuğu başka kişi ya da aile yanına bırakmak ve oturma yerini değiştirmemek. Acil durum dışında, il ya da ilçe müdürlüklerine, bulunduğu il ya da ilçede taşınacaksa en az 20 gün önce, bulunduğu il ya da ilçe dışına taşınacaksa, en az 1 ay önce adres bilgileri değişmeden önce bildirmek, taşındıktan sonra süreli yerleşim yerini 20 gün içinde, telefon değişikliğini hemen bildirmek. Çocuğun koşullarına bağlı olarak hizmet modelinde değişikliğe gidilmesi halinde, çocuğun yararına her türlü desteği vermek ve çocuğu ayrılış sürecine hazırlamada il ya da ilçe müdürlüğüyle işbirliği içinde olmak. Geçerli bir nedeni yoksa çocuk yerleştirme önerisine kabul vermek (KAY, 2012).

Yukarıda belirtilen görev ve sorumluluklar dışında geçici koruyucu ailenin diğer görev ve sorumlulukları şunlardır;

İl müdürlüklerince yerleştirilmek istenen, acil koruma gerektiren, kurum bakım hizmeti almamış çocukları, mazeretsiz 3 kereden fazla olmamak kaydıyla her saat kabul etmek. İl veya ilçe dışına çıkılması gereken durumlarda önceden il müdürlüğüne bilgi vermek. Hizmete uygun şekilde ev koşullarını düzenlemek. Geçici koruyucu aile olmaktan vazgeçme durumunda en az 1 ay önce il müdürlüğüne bilgi vermek. Geçici koruyucu aile statüsünden vazgeçmek isteyen aile, dilekçe ile başvurarak il müdürlüğünün oluru ile yanında bulunan çocuğun uygun olan hizmet modeline geçişleri olana kadar mevcut hizmeti yürütmek. Uzmanlaşmış koruyucu

ailenin, 1.fıkra ile 2.fıkranın (a) bendi dışında diğer bentlerinde belirtilenler yanında, suça sürüklenmiş veya suç mağduru olan çocukla ilgili diğer görev ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir; a) İlgili birimlerle koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için işbirliği yapmayı kabul etmek, b) Varsa verilen denetim tedbiri hakkında ilgili birimlerle işbirliği yapmak,

c) Hazırlanan uygulama planı, varsa tedavi planı, eğitim tedbiri ile ilgili olarak eğitim planındaki yükümlülükleri yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde çalışmak (KAY, 2012).

2.5.2.3.6 Koruyucu aile hizmet modelinin olumlu ve olumsuz yönleri

Sosyal hizmet kapsamında her hizmet modelinin kendi içinde avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu anlamda Koruyucu aile hizmet modelinin olumlu ve olumsuz yönleri çalışmanın bu bölümünde ele alınmaktadır.

Koruyucu aile hizmet modelinin olumlu yönleri;

- Koruyucu aile hizmetinin en önemli olumlu özelliklerinden biri, biyolojik ailenin çocuk için uygun koşullara sahip olamaması durumunda, çocuğun aile ortamının eksikliğini yaşamadan bu süreci geçirmesi ve biyolojik ailenin istenen koşulları sağladığında da tekrar ailesi yanına dönebilmesine olanak sağlamasıdır (Özkara, 2005).
- Bir çocuğun sağlıklı bir aile ortamında büyümesi için, koruyucu aile hizmeti çocuk açısından önemli bir şans olmaktadır. Çocuğun, kurum bakımı altında edindiği yatakhane, yurt, yemekhane gibi kavramlar, koruyucu ailesiyle belki de yaşamında ilk defa karşılaşacağı yatak odası, ev, mutfak gibi kavramlarla yer değiştirecektir. Bu değişim onun tüm gelişim alanlarını olumlu etkileyecektir (Baysal, 2017).
- Bu hizmetin bir diğer olumlu katkısı ise evlat sevgisi özlemi yaşayan koruyucu olan ailelere bu fırsatı sağlaması, kimseli ya da kimsesiz çocuğa bakmakla manevi huzur sağlaması, diğer yandan ücret karşılığı koruyucu aile olan ailelere gelir sağlaması, kurum bakımına oranla maliyetinin daha düşük olmasıdır (Özkara, 2005).
- Kurum bakımı alan bir çocuğun aylık maliyeti devlete, koruyucu aile yanında bakım ve koruma alan bir çocuktan daha fazla olmaktadır. Bu nedenle bu

hizmet modelinin, devlet kaynaklarının daha ekonomik kullanılması adına olumlu katkısı olduğu görülmektedir (Baysal, 2017).

- Çocukların çeşitli eğitim ve öğretim olanaklarından yararlanırken hem devlet tarafından hem koruyucu aile tarafından desteklenerek daha iyi koşullara sahip olması.
- Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun yaşayabileceği olumsuz bir durum (istismar, şiddet, taciz vb.) karşısında, koruyucu aileden ayrılabilme olanağına sahip olması.
- Kurum bakımı altındaki çocukların sevgi dolu, sağlıklı, mutlu, sıcak bir aile ortamında yaşama şansına sahip olması da koruyucu aile modelinin en olumlu yönü olarak değerlendirilebilir.

Koruyucu aile hizmet modelinin olumsuz yönleri;

- Koruyucu aileye gelen çocukların gelişimleri ve algıları koruma altına alınmadan önceki travmatik yaşantılarından dolayı, yaşıtlarına göre daha geri olabilmektedir. Çocukların, geçmiş deneyimlerine bağlı olarak yetişkinle güvene dayalı ilişki kurmada zorlanabildikleri ve buna karşın olumsuz duygular yaşayabilmektedirler. Bu durum çocuğun koruyucu aile ile ilgili ciddi sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Koruyucu ailenin, koruma altına aldığı çocuğun sorunlarıyla baş edememesi durumunda bazen koruyucu aile olmaktan vazgeçmesine neden olabilmektedir (Karataş, 2007).
- Koruyucu aile müracaatçıları, yasa gereği istenen belgeleri tüm hane halkı için hazırlaması gerekmektedir. Bu süreç içerisinde aile üyeleri arasında yer alan küçük çocuk ve yaşlılar adına bu evrakların hazırlanması, özellikle sağlık raporlarının çıkarılması noktasında sorunlar yaşanabilmekte hatta bu sorunlar müracaatçılar için, bazen koruyucu aile olma isteğinden vazgeçme nedenlerinden biri olabilmektedir (Baysal, 2017).
- Koruyucu aile hizmeti uygulamasında plan yapmak önemli olup, bu plan sürecinde ailenin öz çocuklarının da sürece hazırlanmamış olması beraberinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Özbesler, 2009).
- Ülkemizde ve gelişmiş ülkelerde süreli koruyucu aile sayısı karşılaştırıldığında, oransal olarak geride kaldığımız görülmektedir. Bunun yanı sıra istenilen düzeyde yaygınlaşmaması, uzmanlaşmış ve geçici

koruyucu ailelerin yok sayılacak kadar az olması bu hizmetin olumsuz bir yönü olarak gösterilebilir (Baysal, 2017).

- Koruyucu aile hizmeti uygulamasında dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da çocuğun iyi değerlendirilmesi çocuğun yerleştirildiği evde sorun yaşamasına engel olacağından oldukça önemlidir. Yeterince önem verilmediği takdirde çocuğun tekrar geldiği yere gönderilme kaygısı yaşamasına neden olabilmektedir (Özbesler, 2009).

2.6 Koruyucu Aile Hizmet Modeli Üzerine Yapılan Araştırmalar

Kitiş (2019)'da koruyucu ailelerin karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkmasını desteklemek amacıyla yapmış olduğu araştırmasında; koruyucu aileler ve çocukları arasındaki bağlanma ilişkisini hedeflemiştir. Çalışma, bu amaç ve hedef doğrultusunda farklı terapi modellerinden uyarlanarak oluşturulmuş ve yarı yapılandırılmış kısa dönemli oyun terapisi yaklaşımını sunmuştur. Araştırma 3-6 yaş arası çocuğa sahip altı koruyucu aile üzerinde gerçekleştirilmiştir. Destekleyici psikoterapi müdahale programı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra, ebeveyn görüşmeleri yapılmış ve sonuçları tematik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Bu müdahale programının çocuklar üzerindeki etkisini ise Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği, Oyuncak Öykü Tamamlama Testi ve Oyun Değerlendirme Skalası ile değerlendirmiş, puanları sürecin başında ve sonunda toplamıştır. Araştırmada, çocukların oyun kapasitelerinde, özellikle sembolik oyun becerilerinde, koruyucu ailelerin ise ebeveynlik becerilerinde önemli değişimler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ebeveyn-çocuk ilişkileri ile ilgili sonuçlar değerlendirildiğinde ise, ebeveynler ile yapılan görüşmelerde daha iyi uyumlanma ve mentalizasyon becerileri gösterdikleri belirtilmiştir. Ancak, bu programın ardından çocukların bağlanma modellerinde anlamlı bir gelişme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Koruyucu ailelere yönelik deneysel tabanlı önleyici, aynı zamanda destekleyici müdahale programıyla, araştırmanın literatüre ve klinik uygulamalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Kitiş, 2019).

Şahin Kaya (2019)'da koruyucu aile programının değerlendirilmesi amacıyla, uygulamada ve politika geliştirebilmek için uzmanların gözünden bu programı ele almıştır. Bu araştırma Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı 81 İl müdürlüğünde koruyucu aile programının yürütülmesinde görev yapan 256 uzman

ile gerçekleştirilmiştir. Yöntem olarak tarama modeli seçilen çalışmada, araştırmacı tarafından soru kâğıdı hazırlanmış ve bu soru kâğıtları uzmanlara e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 23. Paket Programı aracılığı ile çözümlenmiştir. “Uzmanların Sosyo-Demografik Bilgileri”, “Tanıtıcı Mesleki Bilgileri” ve “Koruyucu Aile Programının Uygulama Sürecine İlişkin Görüşleri” olmak üzere üç ana başlık altında ele alınan bulgular aracılığıyla koruyucu aile programı, kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu bulgular ışığında uzmanlardan elde edilen görüşler sonucunda, 2012 tarihli Koruyucu Aile Yasası’nı günümüz ihtiyaçlarına karşılamakta zorlandığı ve yeterince açık olmadığı ileri sürülmüştür. Bu programa ilişkin yönetmeliğin ise eksiklikleri olduğunu, mevzuatın ise kısmen yeterli bulduklarını belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye’de koruyucu aile hizmeti ile evlat edinmenin birbirine karıştırıldığı, bu durumda bu hizmetin gelişip yaygınlaşmasına engel teşkil ettiğini ileri sürülmüştür. Uzmanların devletin koruyucu aile programına yeterli bütçeyi ayırdığını, koruyucu aile sisteminin yaygınlaşması konusundaki eksikliğin bakanlıktan kaynaklı olmadığını, bu durumun başka nedenleri olduğunu savundukları sonucuna ulaşılmıştır. 2012 tarihli Koruyucu Aile Yasası’nda yer alan ölçütleri uygun buldukları belirtilmiştir. Araştırmacı, uzmanlarla yapmış olduğu görüşmeler sonucunda, toplumun koruyucu aile hizmetine hazır hale getirilmesi noktasında düzenlenecek bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmaları ile koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılıp geliştirileceğini, aynı zamanda koruyucu aile hizmetinin tanıtılması ve yaygınlaştırılması amacıyla medyaya duyurulmasının da etkili olacağını belirtmiştir. Uzmanların ifadesine göre, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gerçekleştirilmiş izleme standartları da yeterli görülmeyle birlikte, bir grup uzman ise süreçteki eksikliklerinin olduğunu ifade etmiştir. Koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaşması konusundaki uzmanlar, biyolojik ailelerin süreci olumsuz etkileyebildiklerini ifade etmiştir. Bu sistemin yaygınlaşmasını engelleyen bir diğer faktörün ise, bu alana hizmet veren uzman sayılarının yetersizliğinden de kaynaklandığını belirtmiştir. Uzmanlar, yurt dışı uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmanın bu sürecin iyileştirilmesine katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında sunulan önerilerin, bu hizmetin yaygınlaştırılmasında katkı sağlayacağını düşündürmektedir (Şahin Kaya, 2019).

Yıldırım ve Hız tarafından 2018 yılında yapılan çalışmada Türkiye’de çocuk refahı bağlamında korunmaya muhtaç çocuklara sunulan koruyucu aile hizmeti

incelenmiştir. Bu araştırmada, korunmaya muhtaç çocuklara sunulan hizmetlerden kurum bakımı yerine koruyucu aile hizmetinin daha önemli olduğunu ve Türkiye’deki ilerlemelerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmacı şu sonuçları elde etmiştir; ülkemizde kurum bakımı en yaygın ve en eski yöntem olmasına, çocukların korunma ve ihtiyaçlarını karşılamasına rağmen, çocuğa kazandırılacak güven duygusu, sevgi, özgüven ve sosyalleşmeleri konusundaki ihtiyaçları karşılanamamasından kaynaklı sorunlar beraberinde gelmiş, bu nedenle koruyucu aile hizmeti uygulamalarının önemi artmıştır. Koruyucu aile hizmetinden faydalanarak büyüyen çocuklar, aileleri yanında büyüyen çocuklarla karşılaştırılmış ve aralarında hiçbir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sisteme yönelik yeteri kadar bilgilendirme ve tanıtım eksikliğinden kaynaklanan sorunlardan dolayı yeterince yaygınlaşmamıştır. Ancak buna rağmen, son yıllarda kurum bakımı altındaki çocukların sayısı azalırken, koruyucu aile hizmeti ve evlat edinme hizmetinden faydalanan çocuk sayısında artış söz konusu olmuştur. Yapılan düzenlemelerle yeni yönetmelikte dört farklı biçimde uygulanan koruyucu aile hizmeti yer almaktadır. Bunlar; koruyucu aile hizmeti, akraba ve yakın çevre koruyucu aile hizmeti, geçici ve uzmanlaşmış koruyucu aile hizmeti şeklindedir. Bu bilgiler ışığında araştırmacılar, çocuk refahı anlamında, koruyucu aile hizmeti açasından, sosyal hizmet uzmanların sistem içerisinde önemli bir yeri olduğu ve gerekliliği, koruyucu aile sistemi içerisine girmek isteyen ailelerin çocuğun özellikleri hakkında bilgilendirilmesi, yerleştirildikten sonra ise neler yapabilecekleri konusunda eğitim almaları gerektiği konusunda öneride bulunmuştur (Yıldırım ve Hız, 2018).

Tuncer ve Erdoğan (2018)’da literatür taramasına dayalı nitel çalışma ile korunmaya muhtaç çocuklar ve bu çocuklara sağlanan bakım yöntemlerini araştırmıştır. Bu çalışma ile korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan hizmet modelleri tanıtılmış, daha sonra da değerlendirilmesine yer verilmiştir. Araştırmada, evlat edinme ve koruyucu aile uygulaması hizmetleri ile ilgili olumlu gelişmelere rağmen, bu hizmetten yararlanan çocuk sayısının hala çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda bu hizmetlere karşı olumsuz tutumun olduğu ortaya çıkmıştır. Çıkan bu sonuçlar doğrultusunda, bu olumsuz tutumun değiştirilmesine ve daha çok çocuğun bu hizmetten faydalanabilmesine karşı eğitim ve rehberlik çalışmaları yapılması önerilmiştir. Yapılan araştırmada bu çocukların kurum bakımı altına alınma

nedenleri önlenerek çocuğun aile yanında desteklenmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Yapılan inceleme sonucunda çocukların kurum bakımı altına alınma nedenlerinin en başında ekonomik nedenler geldiği, bu sorunun çözülmesi durumunda çocuğun aile yanında kalması sağlanabileceği belirtilmiştir. Ancak, günümüz koşullarında ekonomik desteklerin yetersiz kaldığı ve artırılması gerektiği önerilmiştir (Tuncer ve Erdoğan, 2018).

Karatay (2017)'da Türkiye'de koruyucu ailenin kökenleri, gelişimi ve bugünü ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Yapmış olduğu bu araştırmada ülkemizde Koruyucu aile sisteminden önce var olan ve uygulanan besleme-evlatlık uygulamalarının değişimine ve gelişim sürecine bakmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda, 1960'lı yılların başında koruyucu aile ile ilgili çalışmaların başladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sürece kadar, değişim şöyle gelişmiştir; korunmaya muhtaç çocuklara yönelik ve sosyal hizmetlere ilişkin yasal düzenleme ve uygulamalar devletin koruması altına alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda yapılan yasal düzenlemelerle modern kölelik ve besleme sisteminin uygulanmasının yasaklanmasına yönelik de yasal düzenlemelere ulaşılmıştır. Ancak 1960'la başlayan koruyucu aile sistemi girişimleri 1990'lı yıllara kadar önemli bir gelişme kaydetmemiştir. Yine Karatay yapmış olduğu bu araştırmasıyla koruyucu ailede yetiştirilen çocuk sayısının Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması ile artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı, batıdaki uygulamaların sayısı ile ülkemizde yapılan uygulamaların sayısını karşılaştırdığında, hala koruyucu ailede büyüyen çocuk sayısının çok az olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Karatay, 2017).

Koç (2016)'da Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin etkinliğinin arttırılmasına yönelik çözüm önerilerini Türkiye ve Hollanda karşılaştırması yaparak bir çalışma gerçekleştirmiştir. Karşılaştırma yaparken, koruyucu aile sistemini başarılı bir şekilde uygulayan ülke olduğu için Hollanda'yı tercih etmiş, karşılaştırmayı ülkemizde koruyucu aile sisteminin geliştirilmesi gereken yönlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapmıştır. Kartopu örneklem yolu ile seçtiği sosyal hizmet uzmanlarından, koruyucu aile olan ve olmayan ailelerden görüşler elde edilerek, nitel veri analizi kullanılmıştır. Ancak, bazı görüşmelerde derinlemesine mülakat tekniği tercih edilmiştir. Araştırmada ülkemizde çocuk koruma sisteminin işletilebilme düzeyi betimlenmiş, daha sonra koruyucu aile sistemi ile ilgili Hollanda ile karşılaştırma

yapılmıştır. Karşılaştırma sonucunda; ülkemizde Hollanda'daki gibi koruyucu aile hizmetine başvuru sırasında eğitim almak zorunluluğu olmadan hizmet verilmektedir. Yine ülkemizde Hollanda'daki gibi öz aileler sisteme dâhil edilmemekte ve öz aile ile ilgili gerekli özen gösterilmemektedir. Koruyucu aile yanına yerleştirilebilmesi için çocuğun önce koruma altına alınmış olması şartının uygulandığı ve yeterli sayıda koruyucu aile olmadığı için kriz durumlarında çocuğun direk aile yanına yerleştirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Hollanda'da devlet kurumları, STK'lar ve özel kurumların bu sorumluluğu üstlenmekte olduğu buna karşılık ülkemizde ise bu sorumluluğu sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının üstlenmekte olduğu belirtilmektedir. Hollanda'da bu çocuklara şahsi bir avukat tayin edilirken, ülkemizde böyle bir uygulamanın olmadığı, Hollanda'da çocuğun geri alınması durumunda mahkemeye başvurma hakkına sahipken ülkemizde böyle bir yasal uygulamanın olmadığı ile ilgili veriler elde edilmiştir (Koç, 2016).

Yurdakul (2016)'da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kurumlarda ve koruyucu aile yanında kalan çocukların psikososyal gelişimleri ve benlik saygısı gelişimlerini incelemeyi amaçlayarak, araştırmasını Aydın ilinde gerçekleştirmiştir. Araştırmasında, geliştirdiği kişisel bilgi formunu, Piers Harris' in geliştirdiği Öz Kavram Ölçeği ve Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği kullanılmıştır. Nicel yapıdaki bu araştırmanın sonucunda, psikososyal gelişim düzeyi düşük çıkan grup, öz aileleri tarafından terk edildiklerini ifade eden, koruyucu aile yanında kalan çocuklar olmuştur. Aynı zamanda anne babanın yaşayıp yaşamıyor olması durumuna bakıldığında, araştırmacı anne baba sağ olan grubun psikososyal gelişim düzeyi düşük olduğu sonucuna ulaşmışken anne vefat baba sağ olan çocuk grubunda ise yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı kurum bakımı altındaki çocuk grubunun psikososyal gelişim düzeyini incelediğinde, anne ile haftada bir görüşenlerin daha yüksek çıktığı ve anne ile hiç görüşmeyenlerin ise düşük düzeyde çıktığı sonucuna ulaşmıştır (Yurdakul, 2016).

Yeşilkayalı (2015)'da koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgecilik durumları arasındaki ilişkiyi koruyucu ailelerin seçim kriterlerinden bazılarını deneyerek oluşturmak için bir başlangıç olması amacıyla çalışmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmada yöntem olarak kota örneklem yöntemi kullanılmış olup, İstanbul, İzmir, Denizli, Sivas ve Kayseri illerinde yer alan 101

koruyucu aile ile yürütülmüştür. Araştırmacı tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formu ve Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş Empatik Beceri Ölçeği, Akbaba (2001) tarafından geliştirilmiş Özgecilik Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek uygulaması sonrasında veriler araştırmacı tarafından SPSS 15. Programı ile analiz yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda empatik beceri düzeylerinin koruyucu ailelerin profesyonel destek alanlarda farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özgecilik ölçeğinde ise çocuk sayısına göre alt ölçek boyutlarının farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Yeşilkayalı, 2015).

Kuş (2014) yapmış olduğu çalışmada, koruyucu aile hizmetine yönelik toplumsal farkındalığı Çanakkale ilinde incelemiş ve koruyucu aile hizmetine ilişkin kamuoyu farkındalığını ve bakış açısını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu araştırma için Çanakkale ilinde 650 kişiye anket uygulamış ve sonuçlar SPSS 17.0 programı ile analiz edilmiştir. Anket formunda aracılığı ile basit tesadüfi örnekleme yolu ile oluşturulan örneklem grubuna demografik bilgileri, yaşam şekilleri, yakın çevrelerinde korunmaya muhtaç çocukların olup olmadığı, bu ailelerin yapılarının nasıl olduğu, koruyucu aile hizmetine ait bakış açılarının ne olduğu, devletin korunmaya muhtaç çocuklara yönelik uygulamalarının neler olduğu ve yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Her bir bulgu sonuç ve önerilerde ele alınmıştır (Kuş, 2014).

Gökkaya (2014)'de koruyucu ailelerin, yanlarına yerleştirilen çocuk ya da çocuklarla yaşadıkları sorunları tespit etmek, bu sorunlarla başa çıkma yollarını ortaya koymak amacıyla bu çalışmayı yapmıştır. Araştırma Sivas ilinde yürütülmüştür. Çalışmada yer alan ailelere, kültürel özellikleri ve sosyoekonomik durumları ile ilgili 34 sorudan oluşan anket uygulamıştır. Verilere çapraz tablo analizi uygulanmış, analiz SPSS 15.0 ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının bu araştırmasının sonucunda sormuş olduğu sorulara almış olduğu cevaplar şöyledir: ailelere, yanlarına yerleştirilen çocuklarla sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda, ailelerin %30.0'ı evet cevabını vermişken, % 70.0'ı hayır cevabını vermiştir. Araştırmacı daha sonra, yaşamış oldukları sorunları sorduğunda evde koymuş oldukları kurallara uymama yanıtını %25.0'ı söylemişken, %5.0'ı ise evde olan diğer çocuklarla yarıştıklarını ve onlarla geçinme sıkıntıları yaşadıklarını söylemiştir. Ailelerden %15.0'ı ise çocukların gamsız davrandıklarını, %10.0'ının ise çocuğun ders çalışma konusunda sıkıntılar yapması, engelli olması, akrabalarının çocukla anlaşma konusunda sıkıntı yaşamalarından bahsetmişlerdir. Daha sonra araştırmacı ailelere yaşanan bu

sıkıntıları nasıl çözdüklerini sorduğunda, %85.0' ı konuşarak çözmeye çalıştıklarını söylerken, %15.0' ı ise sorun yaşamadıklarının cevabını vermiştir (Gökkaya, 2014).

Yazıcı (2014)'de yaptığı araştırmasında, Türkiye'de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile bakım yönteminde yeni yaklaşımları ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan bu araştırma ile halen korunmaya ihtiyacı olan birçok çocuğun kurum bakımından yaralandığı, koruyucu aile ve evlat edinmenin ise henüz yeterince benimsenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların korunmasına yönelik yenilikler konusunda ise, çocuklara aynı ve nakdi yardımlar yapılarak, çocukların aile bakım yöntemlerinden daha fazla yararlanabilmesi arttırılmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bazı çocuklar ise yapılan yardımlar aracılığı ile aile yanında döndürülme uygulaması yapılmakta, döndürülemeyen çocuklar ise kurum bakımı altına alınmakla birlikte daha sonra çocuk için uygun model seçildiği kararına ulaşılmıştır. Araştırmacı sonuç olarak, ülkemizde batı ülkelerine oranla koruyucu aile sisteminin henüz yeterince gelişmemiş olduğu, bunun da kültürel faktörlerden ve aileye bakış açısından, evlat edinme ile koruyucu aile sisteminin birbirine karıştırılmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Araştırmacı, Türkiye'de koruyucu aile sistemine yönelik yeni politika ve model oluşturulmasına rağmen, yeterince tanıtılmamasından kaynaklanan nedenlerden dolayı aile sayının yeterli düzeye ulaşmadığını ifade etmiştir (Yazıcı, 2014).

Kahraman tarafından 2007 yılında, koruyucu aile hizmeti ile ilgili uygulamalara yönelik algı ve bu hizmetin uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunları ortaya çıkararak, bu sorunlara çözüm üretebilmek amacıyla Sakarya ve Kocaeli örneği ele alınmıştır. Aynı zamanda Türkiye'de verilen bu hizmetin nasıl uygulandığına, aslında nasıl uygulanması gerektiğine, gelecekte nasıl uygulanabileceğine ilişkin durumları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. "İç içe tek durum deseni" ile şekillendirilen araştırmada yöntem olarak durum çalışması (örnek olay) yöntemi kullanılmıştır. Araştırma Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu görevlileri ve koruyucu aileler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışılan bu grupla mülakat tekniklerinden biçimsel mülakat yolu ile görüşülmüş ve doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda koruyucu aile hizmetine yönelik uygulamaların teorik ve uygulamada birbiriyle kısmen uyum sağladığı tespit edilmiştir. Özellikle "öz aile" ile ilgili uygulamaların ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, koruyucu aile

hizmetinde aileler ve ailelere uygun seçilen çocukların, seçilirken son derece özen gösterildiği sonucuna da ulaşılmıştır. Bu hizmetten faydalanan çocuklar ile ilgili araştırma yapıldığında ise bu çocukların, kurumda ziyaretçisi çok az olan, genel olarak evlat edindirilmeye uygun olmayan, ancak bir süre sonra ise evlat edinilebilir duruma getirilen çocuklar olduğu tarafından tespit edilmiştir (Kahraman, 2007).

Aşağıda yer alan araştırma örnekleri, koruyucu aile hizmet modelini destekleyici nitelikte bulunması nedeniyle verilmiştir.

Şavlı (2018)'da çocuk evlerinde kalan korunmaya muhtaç çocukların sosyalizasyonu üzerine bir araştırma yapmıştır. Yapmış olduğu bu araştırmada “Çocuk Evi” modelinin sosyalizasyonuna etkisini incelemiştir. “Çocuk Evi” modeli koruma altındaki çocukların aile ortamını ve sosyal hayatını bütünleştirerek yetiştirilmelerini sağlayan bir sistemdir. Araştırma İstanbul İli Küçükçekmece İlçesinde faaliyet gösteren koruma ve bakım altında bulunan 45 çocuk ile bu kurumlarda görev yapan 39 personel ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocuklarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ışığında, çocukların ailelerinin yanında kalmak istedikleri, çocuk evlerinde kalmaktan memnun olan çocuklar olmasına, çocuk evlerinde aile ortamı sağlanmaya çalışılmasına rağmen, hiçbir sistemin aile yanında kalmak gibi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk evlerinde çalışan personelle yapılan görüşmeler sonucunda, zaman, zaman başka çocuk evlerinde kalan çocukların ziyaret edildiği ancak, bu ziyaretler sırasında bazı olumsuzluklar oluşabildiği belirtilirken, özellikle küçük yaş grubu çocuk evlerine gidildiğinde kıskançlık durumlarının ortaya çıktığı, büyük yaş gruplarında ise çocukların küçük yaşta çocuklara üstünlük kurmaya çalıştıkları ifade edilmiştir. Ancak bu ziyaretlerin yaşanan bu durumlar dışında olumlu katkıları da olduğu, çocuklar arasında bir bağ oluştuğu, misafir geldiğinde ve misafirlige gidildiğinde nasıl davranmaları gerektiğini öğrendikleri, özellikle büyük yaş kız çocuklarına mutfakta birtakım beceriler kazandırıldığı ifade edilmiştir. Yine personeller çocukların okuldaki durumları ile ilgili görüşüldüğünde, genellikle okulda öğretmenleri ve arkadaşları ile ilişkilerinin iyi olduğu, bir sorun yaşandığında ise öğretmenleri ile durumun paylaşıldığı ve öğretmenlerin sorunu çözmeye dayalı davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda kardeşi ile aynı evi paylaşan çocukların, kardeşlerini arkadaş olarak gördükleri, çocukların genellikle evin sorumluluklarını benimsedikleri, çocuk evlerine ait komşuların ise gerekli

hassasiyeti gösterdikleri, dışarıdan bir komşu ya da gönüllü, çocuk evini ziyarette bulduklarında çocukların bundan keyif aldıkları ifade edilmiştir. Çocuklar park gibi yerlere götürüldüklerinde çoğunlukla çocuk evinde kalan diğer çocuklarla oyun oynamayı tercih ettikleri, ancak diğer çocuklarla da rahat iletişime geçtikleri belirtilmiştir. Görevli personel, çocuk evlerine gelen gönüllülerin düzenli gelmeleri durumunda, çocukların bir bağ kurdukları ve bu ziyaretten keyif aldıklarını, ailesi ile görüşen çocuklardan bazılarının görüşmeleri verimli geçtiği ve bundan dolayı da duygusal bağ geliştirdikleri, ancak bazı ailelerle görüşmelerin verimli geçmediği için çocuğun bu durumdan olumsuz etkilendiği ifade edilmiştir (Şavlı, 2018).

Aksakallı (2018)'da sosyal hizmet ile ilgili değerlendirmelerde “vicdan” sorununu araştırmanın konusu olarak ele almıştır. Yasal çerçeve dışında bir durum değerlendirmesi yapan sosyal hizmet uzmanlarının vicdanlarına dayanarak karar verip vermediklerini anlamaya çalışmak amacıyla bu araştırmayı yapmıştır. Bu araştırma ile Aksakallı (2018) böyle bir değerlendirme durumunda hak korunmayacağına, hatta kişilerin hakkının harcanabileceğine dikkat çekmek istemiştir. Nitel bir çalışma olan bu araştırmada, sosyal hizmet uzmanları ile görüşme yapmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda sosyal hizmet uzmanları karşılaştıkları bazı durumlar karşısında mevzuatın yeterli olmadığını, ancak değerlendirme yaparken kişiye saygı duydukları ifade ederek, mesleğin değer kabul ettiği anlayışları benimseyerek, insana adil bir muamele ile yaklaştıklarını belirtilmişlerdir. Ancak, sosyal hizmet uzmanlarından bazıları karar vermekte zorlandıkları, bazı durumlar karşısında vicdanlarının sesine göre karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmeler sonucunda, yaşanan bu durumun bu uzmanların almış olduğu felsefi/etik temelli insan hakları bilgisi eğitimlerinin yetersiz olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca dayanarak, bu görevlilerin aldıkları eğitimin tekrar ele alınması gerektiği önerilmiştir (Aksakallı, 2018).

Keten (2018)'de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik, Ankara'daki çocuk evleri üzerine niteliksel bir araştırma yaparak, bu çalışmada; çocuk evleri hizmetine karşı genel bakışı çocukların gözünden bakmayı amaçlamıştır. Bu çalışmada derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiş, 13-17 yaş aralığındaki 11 kız ve 13 erkek çocuğu, 3 bakım elemanı ve 1 bakanlık yetkilisi ile görüşme yapılmıştır. Çocuklarla yapılan görüşmelerde araştırmacı, çocukların çocuk evleri modeline karşı tutumları, algıları, oradaki genel yaşam ve sorumlulukları, onlara kazandırdıkları,

arkadaşları, bakım elemanları, komşu ve yakın çevre ile olan ilişkileri nasıl olduğuna ilişkin bilgi edinmek istemiştir. Bakım elemanları ile yaptığı görüşmelerde ise bakım elemanlarının bu modele karşı görüşleri, sorumlulukları, karşılaştıkları güçlükler, güçlüklerin üstesinden gelme yolları, çocukların ev ortamına karşı göstermiş oldukları uyum ya da uyumsuzluklar ile ilgili bilgi edinmek istemiştir. Son görüşme grubu bakanlık yetkilisi ile yapılan görüşmelerde ise, bu hizmete geçiş amaç ve süreç hakkında, bu hizmetin uygulanabilmesi ve sürdürülebilir olması hakkında, bu hizmetin nitelikli bir şekilde verilebilmesi hakkında yapılan programlar ile ilgili bilgi edinmek istemiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda, çocuk evleri hizmet modeli çocukların ihtiyaçlarını karşılasa da, gelecekte ihtiyaçları olacak olan belli becerileri kazandırsa da, duygusal bağ anlamında ailenin yerini tutamayacağı sonucuna ulaşılmıştır (Keten, 2018).

Mamur Işıkçı ve Karatepe (2016)'de Türkiye'de çocuğa yönelik sosyal politika uygulamaları ve tarihsel analizi üzerine bir araştırma yapmışlardır. Yapmış oldukları bu araştırmada betimleyici yöntem kullanılmıştır. Doküman taraması yapıldığı için bu yöntem tercih edilmiş ve bu çalışmada çocuk haklarına yönelik ülkemizin durumu ve sorunları için geliştirilen sosyal politikanın uygulamalarına yönelik açıklama yapılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle çocuk ve çocuk hakları ile ilgili yapılan doküman analizi ile ortaya koyulmuştur. Bu araştırmada sonuç olarak, çocukların temel sorunları olan korunma, eğitilme ve yaşatılma konularındaki sorunlar sosyal politikada giderilmesi gerektiği, aynı zamanda çocuğa yönelik karar verme konusunda yetkinlik sahibi olmaları ve özgürleşmeleri konusunda gerekli önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır (Mamur Işıkçı ve Karatepe, 2016).

Yazıcı (2013)'da Türkiye'de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler kurum hizmetinden yararlanmış bireyler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmayı, yaşamının herhangi bir noktasında kurum bakım hizmetlerinden yararlanmış bireyler ile gerçekleştirmiştir. Araştırmacı çalışmasının amacını, bu kurum bakımından faydalanmış kişilerin o süre boyunca yaşamış oldukları zorluklar, bu sisteme bakış açıları, kendi yararlarına etkisini değerlendirmek ve bu grupta yer alan çocuklar için oluşturulacak yeni oluşumlara katkı sağlamak olarak belirlemiştir. Çalışma İzmir'de yürütülmüş ve nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan sonuçlar şöyledir; bireyler kurum bakımı altından ayrıldıktan

sonra yaşama uyum sağlamakta zorlandıklarını, aile ile ilişkilerine yürütmekte zorlandıklarını, kendilerini topluluk içerisinde gizlediklerini, sorumluluk alma konusunda alışkanlık geliştiremediklerini ifade etmişlerdir. Kurum bakımında kalmış bu kişilerin genel olarak bakış açısı olumsuzluklar barındırır da, bu hizmetten faydalanan bireyleri devletin işe yerleşirmesi, devletin korunmasına bağılı olarak başkalarına ihtiyaç duymadan beslenme ve barınma ihtiyaçlarını sağlama gibi olumlu yönleri de olduğu ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Yazıcı, 2013).

Ayaz, Ayaz, Başgöl, Karakaya, Gülen Şişmanlar, Yar, Şentürk ve Dikmen (2012)'de Kurum bakımı altında yaşayan 3-5 yaş grubundaki çocukların ruhsal bozukluk sıklığı ve bununla ilgili etkenleri belirlemeyi amaçlayarak bu çalışmayı yapmışlardır. Çalışma Kocaeli ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada toplum örnekleme yöntemi ile 34 çocuk arasında karşılaştırma yapılmıştır. DSM IV yöntemi ile klinik görüşme yapılarak çocuklar değerlendirilmiştir. Araştırmada Erken Çocukluk Envanteri-4 ebeveyn formu ve demografik bilgilere ait bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada, kurum bakımı altında kalan çocukların ruhsal bozukluk tanısı alma oranlarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kurum bakımı altında olan çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite, bağlanma bozukluğu, karşı gelme bozukluğu, davranış ve yaygın gelişimsel bozukluk türlerinde bu çocuklarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ruhsal belirtilerin nedenleri araştırıldığında, çocuğun yaşı, babası ile geçirmiş olduğu sürenin miktarı, kurumda bakımı altında geçirmiş olduğu süre, kardeşi varsa kaç kardeş olduğu, fiziksel bir takım nedenler, kuruma verilmeden önce istismar durumu yaşayıp yaşamadığı gibi durumlar tespit edilmiştir (Ayaz vd., 2012).

Yolcuoğlu (2009)'da Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi üzerine araştırma yapmıştır. Yapılmış bu araştırmada risk altındaki korunmaya muhtaç çocuklar için düzenlenmiş yasal düzenlemelerin eksikliğinden kaynaklanan yetersizlikler olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda çocuk koruma sistemine yönelik bütçeden ayrılan pay bu alandaki politikalar tarafından yeterince geliştirilememiştir. Ancak 2002-2004 yılları arasında yapılan yasal düzenlemeler sonucunda, çocukların korunmasına yönelik hukuksal anlamda ÇHS standartlarına yakın hale getirilmiştir. Yine yapılan araştırmanın sonucunda bu alanda çalışan meslek elemanı yetersizliği nedeniyle, çoğu zaman aile ziyaretleri gerçekleştirilemeden raporlar oluşturulmakta ve aile-çocuk hakkında karara varılmaktadır. Yine personel yetersizliğinden kaynaklı sorunlardan biri olan,

değerlendirme sürecinin de derinlemesine vaka değerlendirme ya da görüşmeler ile gerçekleştirilemediği saptanmıştır. Tüm bu olanaksızlıklara rağmen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kendi olanakları ölçüsünde uygulamalarını gerçekleştirmektedir (Yolcuoğlu, 2009).

Levi (2008)'de korunmaya muhtaç ve kurumlarda kalan çocuklara, Koç üniversitesinde yapılmış olan “Minik Yüreklar Projesi” ine katılan gönüllülerle, çocukların sosyal, duygusal, dil ve motor gelişimlerine etkisini değerlendirmek amacıyla yapmıştır. Araştırma İstanbul, Kocaeli ve Bursa'daki kurumlarda kalan 28 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, çocukların gelişimlerini incelemek için Ankara Gelişimsel Tarama Envanteri kullanılmıştır. Veriler elde edilirken karşılaştırma yapılmıştır. Kurumda ikamet eden gönüllüleri olan çocuklarla, gönüllüleri olmayanlar çocuklar arasında karşılaştırma yapılmıştır. Sonuçlar için araştırmacı tarafından sistematik gözlemler kullanarak kantitatif inceleme de yapılmıştır. Çıkan sonuçlar, gönüllüleri olan ve ziyaret edilen çocuk grubunun sosyal gelişim alanında gelişim düzeylerinin yükseldiği ortaya çıkmıştır. Ancak dil gelişimi, ince motor gelişimi ve kaba motor gelişim düzeylerinde ise fark görülmediği araştırmacı tarafından tespit edilmiştir (Levi, 2008).

Özdemir, Sefer ve Türkoğan tarafından 2006-2007 yılları arasında yürütölen proje, korunmaya muhtaç çocukların gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Proje, gönüllü olarak katılan Bahçeşehir Üniversitesi öğrencileri ve Bahçeşehir Üniversitesi Öğrenci Dekanlığı tarafından yürütölmüştür. Proje Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı İstanbul'da Göztepe'deki Semiha Şakir Çocuk Yuvası'nda gerçekleştirilmiştir. Bu yuvada koruma altında bulunan 3 ile 6 yaş çocukları ele alınmıştır. Bu projenin öncelikle gönüllülere eğitim verilmiştir. Daha sonra gönüllüler, kurumda çocuklar üzerinde uygulamalar öncesinde ve sonrasında Denver II Gelişim Tarama Testi ile çocukların bilişsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerini ölçmüştür. Ön test ve son test sonuçları karşılaştırılmış ve sonuçta, normal gelişim gösteren çocukların sayısında artış söz konusu iken, anormal ve şüpheli gelişim gösteren çocukların sayısında azalma olduğu saptanmıştır. Çıkan bu sonuç doğrultusunda araştırmacılar, Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olan çocuk yuvalarında uygulanabilecek projelerin önemli olduğunu vurgulamıştır (Özdemir vd., 2008).

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın amacına bağlı olarak nitel araştırma yöntemleri arasında sıklıkla kullanılan görüşme tekniği kullanılmıştır. Başlangıçta katılımcıların demografik bilgilerine yer verilirken yapılandırılmış sorularla veri toplanmış daha sonraki bölümde ise katılımcıların düşünce ve duygularını özgürce ifade edebilecekleri açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Katılımcıların görüşme süreleri 35 dakikayla 53 dakika arasında farklılık göstermiş olup, istedikleri yer ve mekânda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analiz çalışmasında katılımcı isimleri kodlanarak ifade edilmiştir.

Görüşme (“interview”, mülakat), sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir (Karasar, 2011:165).

Görüşme tekniği; Katılımcının kendini aracısız olarak ifade edebilme özelliğiyle nitel çalışmalar da önemli bir yer alır. Görüşmeciyeye de görüşme sırasında katılımcının ifadelerine dayalı olarak konuya bakış açılarını, edindikleri deneyimleri, bilgilerini, duygu ve düşünce dünyalarını anlama şansı verir.

Konuyla ilgili verileri sistematik bir şekilde toplayabilmek amacıyla yapılandırılmış sorular hazırlanmıştır. Görüşme formunu test etmek amaçlı iki katılımcıyla pilot çalışma yapılmış olup, görüşme sırasında ve sonrasında katılımcıların ifadelerine dayalı olarak yeni sorular eklenmiştir. Güven sağlamak amacıyla çalışmanın içeriğini anlatan yazılı bir açıklama dernek başkanları aracılığıyla katılımcılara iletilmiştir. Görüşme öncesi kişilerin iletişim bilgileri toplanmış ve konudan haberdar edilerek, telefonla randevu talep edilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların kendi istedikleri tarih ve zaman dilimi içinde gerçekleştirilmiştir. Bir kişinin isteği üzerine dernek binası dışında diğer katılımcıların da kendi tercih ettikleri, dernek binalarında görüşme sağlanmıştır. Katılımcıların yazılı izniyle, görüşmelerin ses kayıtları alınmıştır. Katılımcı ve araştırmacı yani görüşmeci arasında kurulacak etkili iletişimin oluşturacağı güven duygusu çalışmanın niteliği açısından dikkate alınarak, görüşme

öncesi katılımcılarla ön görüşmelere yer verilmiştir. Çalışmada, konunun özelliği nedeniyle katılımcının ifadesine dayalı olarak bilgiye ulaşmak ve bu bilgileri daha geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla nitel yöntemin güçlü tekniklerinden biri olarak görüşme tekniği tercih edilmiştir.

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Nitel araştırma özelliği nedeniyle, bu çalışmada örneklem grubu 10 katılımcı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın evrenini ‘İstanbul’da yaşayan koruyucu aile yanında yetişen gençler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, ‘İstanbul Koruyucu Aile’ ve ‘Koruma Altında Yetişen Gençler ve Koruyucu Aileler’ (KALBEN) dernekleri kanalıyla ilişki kurarak, kartopu sistemi ile örneklem oluşturulmuştur. Örnekleme; evreni oluşturan bireyler arasından, ulaşılabilenler içinde, 18 yaşını bitirmiş koruyucu ailede yetişmiş olma koşulunu taşıyan ve görüşmeyi gönüllü kabul eden katılımcılar oluşturmaktadır.

Çizelge 3.1: Araştırma Örneklemine Ait Demografik Bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	İşi	Medeni Hali
K.K.1	24	K	Yüksek Öğretim	Yok	Bekâr
K.K.2	23	E	Yüksek Öğretim	Öğrenci	Bekâr
K.K.3	21	E	Yüksek Öğretim	Öğrenci	Bekâr
K.K.4	22	K	Yüksek Öğretim	Öğrenci	Bekâr
K.K.5	20	E	Yüksek Öğretim	Öğrenci	Bekâr
K.K.6	24	K	Yüksek Öğretim	Var	Bekâr
K.K.7	31	K	Yüksek Öğretim	Yok	Evli
K.K.8	19	K	Yüksek Öğretim	Öğrenci	Bekâr
K.K.9	21	K	Yüksek Öğretim	Öğrenci	Bekâr
K.K.10	24	K	Yüksek Öğretim	Var	Bekâr

Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi katılımcıların demografik bilgileri yer almaktadır. Katılımcıların ifadelerine dayalı olarak iş ve meslek durumuna bakıldığında; bu çalışma kapsamı içinde bulunan 10 katılımcıdan 6’sının görüşme anı itibarıyla öğrencilikleri devam ettiğinden, henüz iş ve meslek sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Lisans mezunu olarak meslek sahibi olan 4 katılımcıdan 2’si çalışmakta olup 2’si henüz çalışmamaktadır. Çalışan 2 katılımcıdan 1’i kendi meslek alanında, diğeri alan dışı çalıştığını ifade etmişlerdir. Başka bir ifadeyle %60 katılımcının öğrencilikleri devam ettiğinden henüz iş ve meslek sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Bu durumda lisans mezunu olarak meslek sahibi olan %40 katılımcının yarısı çalışmakta, yarısı çalışmamaktadır. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında; 1 kişinin evli, 9 kişinin bekâr olduğu görülmektedir. % olarak ifade edilecek olursa %10’u evli % 90’ı bekâr olarak açıklanabilir. Katılımcıların yaş ve cinsiyet dağılımı çizelge 4.1’de öğrenim durumları ise şekil 4.1’de görülmektedir.

3.3 Çalışma Grubu

Katılımcı kişi olarak çalışma grubunu oluşturan 19 ve 31 yaş aralığında bulunan 10 katılımcının 7’si kız 3’ü erkektir. Katılımcı kişilerin koruyucu ailelerinin yanında kalış süreleri, birbirleri arasında farklılık göstermekle birlikte katılımcıların ifadelerine dayalı olarak 7 yıl ile 30 yıl arasında değişiklik göstermektedir.

3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Alanda yapılan çalışmalar sonucunda, korunma ihtiyacı olan çocuklar farklı yaşlarda biyolojik ailelerinden ayrılma ve kurum bakımı altında yaşamaları nedeniyle toplumsal açıdan etiketlendikleri düşüncesiyle çoğunlukla kendilerini gizleme eğilimi gösterebildikleri bilinmektedir. Gizleme eğiliminden veya başka nedenlerden dolayı bu çocuklara ulaşmak kolay olmamaktadır. Çalışma konusunun özelliğinden kaynaklı olarak, ayrıca bu çocukların koruyucu ailede yetişmiş olmaları ve 18 yaş üstü olma koşulu başka bir sınırlılık oluşturmuştur. Katılımcıların çalışmaya katılma konusunda ikna edilmeleri, yapılacak görüşmelerin yer ve zaman açısından kişilere uygun koşullarda hazırlanması, çalışmanın başka bir zorluğunu ortaya koymuştur. Araştırmada kullanılan yöntem ve teknik nedeniyle birebir görüşmenin zaman alması, görüşme sırasında duyguları dikkate almak ve bazı katılımcıların açık uçlu sorulara yeterli cevap vermelerini sağlamak amacıyla zorlamadan konuşturmaya

çalışmak, kayıt almak deşifre ve yorumla sürecinde yaşanan zorluklar çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Katılımcıların görüşme sırasındaki tüm ifadeleri doğru olarak kabul edilmiştir.

3.5 Araştırmanın Problemleri

Koruyucu ailede yetişen çocukların gözüyle koruyucu ailelerin değerlendirilmesi nasıldır?

Alt problemler:

- Ailelerin çocuk sahibi olması, koruyucu aile olmaya engel olmakta mı?
- Katılımcıların, biyolojik ve koruyucu aileleri hakkında bilgi düzeyleri nedir?
- Katılımcıların, biyolojik ve koruyucu aileleri hakkında duygu ve düşünceleri nelerdir?
- Katılımcıların, korunmaya ihtiyaçlı çocuklar için sosyal hizmet modelleri hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- Koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaşması konusunda, katılımcıların görüşleri ve önerileri nelerdir?

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

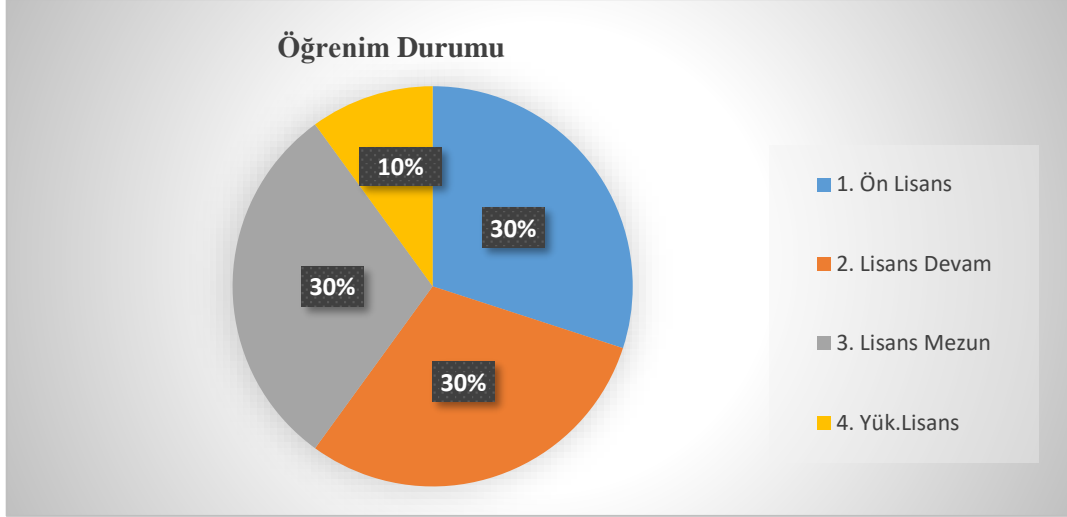
4.1 Katılımcıların Demografik Bilgileri

Araştırmada yer alan katılımcılara ait kişisel bilgiler kısmında yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, medeni hal, meslek ve iş bilgileri ele alınmıştır. Bu çalışmanın veri toplama aşamasında elde edilen verilerin bir kısmı araştırmada kullanılmamıştır. Ayrıca bazı veriler tablolarda açık olarak gösterilmemiş ancak açıklama kısmında yer verilmiştir. Buradaki amaç katılımcı sayısının az olması nedeniyle katılımcıların gerçek kimliklerinin belirlenmemesidir.

Çizelge 4.1: Katılımcı Yaş ve Cinsiyet Durumu

Cinsiyet	Yaş	Yaş ve Cinsiyet						N	Yüzde	
		19	20	21	22	23	24			31
Kadın		1	-	1	1	-	3	1	7	70
Erkek		-	1	1	-	1	-	-	3	30
Toplam		1	1	2	1	1	3	1	10	100

Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan toplam 10 katılımcının %70'ini kadınlar, %30'unu erkekler oluşturmaktadır. Başka bir deyişle 7'si kadın 3'ü erkektir. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların 19 yaş ile 31 yaş arasında oldukları belirlenmiştir. Bu dağılım içerisinde, kadınların en küçüğü 19 en büyüğü 31 yaşında, erkeklerin en küçüğü 20, en büyüğü 23 yaşında oldukları görülmektedir. Yaş ve cinsiyet dağılımı çizelge 4.1'deki gibidir.

Şekil 4.1: Katılımcı Öğrenim Durumu

Araştırmada yer alan katılımcıların öğrenim durumları şekil 4.1’de görüldüğü gibi; %40 lisans mezunu olmasına rağmen, %10 katılımcının yüksek lisans öğrenimine devamını belirtmek amacıyla lisans mezunu dışında gösterilmiştir.

Çalışma kapsamında katılımcıların, öğrenim devam durumlarına ve mezuniyetlerine dayalı olarak, öğrenim düzeylerinin en az ön lisans seviyesinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların öğrenim düzeylerine bakıldığında; 4’ü lisans mezunu olduklarını ifade ederken (içlerinden 1 katılımcının yüksek lisans öğrenimine devam ettiği bilgisine ulaşılmıştır.), diğer 6 katılımcıdan 3’ü lisans öğrenimine, 3’ü meslek yüksekokuluna devam ettiklerini belirtmişlerdir. Başka bir ifadeyle %60 katılımcının öğrencilikleri devam ettiğinden henüz iş ve meslek sahibi olmadıkları görülmektedir. Ancak %40 katılımcının lisans mezunu olmasına rağmen %50’si çalışmakta %50’si henüz çalışmamaktadır.

4.2 Katılımcıların Anne ve Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri

4.2.1 Biyolojik anne baba durumu

Çizelge 4.2: Katılımcıların Biyolojik Anne-Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kod	Biyolojik Annenin Öğrenim Durumu	Biyolojik Annenin Mesleği	Biyolojik Annenin İşi	Biyolojik Babanın Öğrenim Durumu	Biyolojik Babanın Mesleği	Biyolojik Babanın İşi
K.K.1	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.2	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.3	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor
K.K.4	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.5	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.6	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor	Biliyor
K.K.7	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.8	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor	Biliyor
K.K.9	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.10	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor

Katılımcıların biyolojik anne ve babalarına ilişkin verilere bakıldığında çizelge 4.2’de görüldüğü gibi biyolojik anne babalarıyla ilgili oldukça az denebilecek bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Her iki ebeveyne ait (öğrenim durumu, işi ve mesleği) hiçbir bilgiye sahip olmayanların oranı % 40’ı oluşturmaktadır. Katılımcılar yine aynı sorulara, anneleriyle ilgili % 70, babalarıyla ilgili % 40 bilmiyorum yanıtı vermişlerdir. Hem anne hem babasının öğrenim durumu, iş ve mesleğini bilen katılımcıların % 20 oranında olduğu görülmektedir. Katılımcıların en yüksek % 50 ile biyolojik babalarının iş bilgisine sahip oldukları, ikinci sırayı % 40 ile yine biyolojik babalarının meslek bilgisine sahip oldukları belirlenmiştir. Biyolojik anne ve babaların sadece öğrenim düzeylerine bakıldığında; katılımcı ifadelerine dayalı olarak %30 katılımcının anne ve babalarının öğrenim düzeyine ait bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir. Anne babaların öğrenim düzeylerine bakıldığında; 1 katılımcının annesi ilköğretim, babası okur-yazar, 1 katılımcının annesi lise, babası ilköğretim, 1 katılımcının annesi lise, babası lisans düzeyinde öğrenim görmüş oldukları görülmektedir.

Ayrıca iş ve mesleği bilinen biyolojik babaların terzi, taksi şoförü, bakkal, tır şoförü, polis olarak çalıştıkları görülürken 1 annenin kamu kuruluşunda çalıştığı 1 annenin ev hanımı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Buna göre katılımcıların annelerine oranla babalarına ait daha fazla bilgiye sahip oldukları dikkat çekici bulunmaktadır.

4.2.2 Koruyucu anne baba durumu

Çizelge 4.3: Katılımcıların Koruyucu Anne-Babalarına İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kod	Koruyucu Annenin Öğrenim Durumu	Koruyucu Annenin Mesleği	Koruyucu Annenin İşi	Koruyucu Babanın Öğrenim Durumu	Koruyucu Babanın Mesleği	Koruyucu Babanın İşi
K.K.1	Biliyor	Biliyor	Biliyor	-	-	-
K.K.2	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.3	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.4	Biliyor	Biliyor	Biliyor	-	-	-
K.K.5	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.6	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.7	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.8	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.9	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.10	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor

Katılımcıların, çizelge 4.3’de olduğu gibi, koruyucu anne ve babalarının öğrenim durumları, meslek ve işleriyle ilgili bilgilere bakıldığında; katılımcıların ifadelerine dayalı olarak hepsinin bu bilgilere sahip oldukları görülmektedir. Bu çalışmada katılımcıların %20’si koruyucu anne ile oluşan tek ebeveynli koruyucu aileye sahiplerdir. Bu değişkene bağlı olarak koruyucu anne ve babalar arasında oluşan %20 fark dikkate alınarak, 8 koruyucu baba üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Katılımcıların ifadelerine dayalı olarak, koruyucu annelerin %10’u ilkokul, %10’u lise %70’i lisans, %10’u doktora öğrenimini tamamlamış, toplumun saygınlık

gösterdiği akademisyen, mühendis, eczacı, öğretmen, muhasebeci, kimyager gibi meslek sahibi oldukları belirtilmiştir. Koruyucu annelerin % 90'ının meslek sahibi olduğu, buna karşılık %10'unun meslek sahibi olmadığı belirtilmiş olup, %30'unun çalışmadığı, %40'ının emekli %30'unun da halen çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır. Koruyucu babaların ise %25'inin lise, %50'sinin lisans, %12.5'unun yüksek lisans %12.5'nun doktora öğrenimine sahip oldukları görülmektedir. Koruyucu babaların %100'unun yine toplum tarafından kabul gören avukat, akademisyen, öğretmen, mühendis ve serbest meslek sahibi oldukları belirtilmiştir. Koruyucu babaların iş durumuna bakıldığında, babalardan birinin hayatta olmaması, katılımcının koruyucu babasının iş durumunu bilmesine engel oluşturmadığı düşünülerek çizelge 3'de biliyor olarak gösterilmiştir. Ancak halen çalışan koruyucu baba durumuna bakıldığında bu durum dikkate alınarak 7 koruyucu baba üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre babaların %37,5'u emekli % 62.5'u halen çalışmaktadır. Katılımcıların biyolojik anne babaları ile koruyucu anne babalara ilişkin sahip oldukları bilgi durumları karşılaştırıldığında, koruyucu aileleriyle ilgili daha fazla bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, birlikte yaşamın doğal bir sonucu olarak görülse de bağlanma ve aile olmak için kan bağı olması gerekir mi? sorusuna yanıt ararken bu sonuç düşündürücü olmaktadır.

4.3 Kardeş Durumu

4.3.1 Biyolojik ailedeki kardeş bilgileri

Çizelge 4.4: Katılımcıların Biyolojik Kardeşlerine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kod	Öz Kardeş Sayısı	Öz Kardeş Cinsiyeti	Öz Kardeşin Yaşları	Öz Kardeşin Öğrenim Durumu	Öz Kardeşin Mesleği	Öz Kardeşin İş	Öz Kardeşin Nerede Yaşadığı	Öz Kardeşin Kiminle Yaşadığı	Öz Kardeşin Medeni Hali
K.K.1	Biliyor	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor
K.K.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.3	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.4	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.5	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.7	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.8	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.9	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.10	Biliyor	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Bilmiyor

Çizelge 4.4’de görüldüğü gibi katılımcıların, %20’si öz kardeşleri olmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle 8 katılımcı üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Kardeşi olan tüm katılımcılar, kardeşlerinin sayısını ve cinsiyetlerini bildiklerini ifade ederken %25 katılımcı kardeş sayıları ve cinsiyet bilgileri dışında bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Başka bir ifade ile kardeşlerinin yaş, eğitim durumu, iş, kiminle yaşadığı, nerede yaşadığı ve medeni durumları ile ilgili %75 bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Kardeşlerinin mesleğini ya da alanını bilenlerin ise %62.5 olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların biyolojik anne-baba ile biyolojik kardeşlere ilişkin bilgi düzeyi karşılaştırıldığında, anne-babalarından daha fazla kardeşlerine ilişkin bilgiye sahip oldukları görülmektedir.

4.3.2 Koruyucu ailedeki kardeş bilgileri

Çizelge 4.5: Katılımcıların Koruyucu Ailedeki Kardeşlerine İlişkin Bilgi Düzeyleri

Kod	Katılımcı ile Birlikte Koruyucu Ailede ki Çocuk Sayısı	Katılımcı Koruyucu Ailede Kaçını Çocuk olarak Yer Almakta	Koruyucu Ailedeki Kardeş Cinsiyeti	Koruyucu Ailedeki Kardeş Yaşları	Koruyucu Ailedeki Kardeşlerin Öğrenim Durumu	Koruyucu Ailedeki Kardeşlerin Mesleği	Koruyucu Ailedeki Kardeşlerin İşi	Koruyucu Ailedeki Kardeşin Nerede Yaşadığı	Koruyucu Ailedeki Kardeşin Kiminle Yaşadığı	Koruyucu Ailedeki Kardeşin Medeni Hali
K.K.1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.5	4	3	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.6	3	3	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.7	3	3	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.8	2	2	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor
K.K.9	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
K.K.10	4	4	Biliyor	Biliyor	Biliyor	Bilmiyor	Bilmiyor	Biliyor	Biliyor	Biliyor

Çizelge 4.5’de görüldüğü gibi, bu çalışmada katılımcıların %50’si tek çocuk olarak bulunurken, %50’si çocuklu koruyucu ailelerde yer almaktadır. Koruyucu ailedeki çocuk sayısı, katılımcı ile birlikte 1 ila 4 arasında değişiklik göstermektedir. Çocuklu

koruyucu ailelerin katılımcı dâhil çocuk sayılarına bakıldığında, %40'ının 4 çocuklu, %40'ının 3 çocuklu, %20'sinin 2 çocuklu olduğu belirlenmiştir. Çalışmada %10 katılımcının koruyucu aileye katıldıktan sonra bir çocuklarının daha olması dikkat çekici bulunmaktadır. Katılımcıların %10'u koruyucu ailesindeki 3 kardeşten birinin işini ve mesleğini bilmediğini söylerken, söz konusu katılımcının ve diğer katılımcıların, koruyucu ailedeki çocuklarla (koruyucu kardeşleriyle) ilgili bilgilere sahip oldukları görülmektedir. Bu durum birlikte yaşamının doğal bir sonucu olarak görülmekle birlikte, katılımcıların koruyucu ailedeki koruyucu kardeşleriyle olan iletişimleri sonucunda oluşan ilgiye dayalı olduğu düşünülmektedir.

4.4 Katılımcıların Sağlık Durumu

4.4.1 Katılımcıların genel sağlık durumlarına ilişkin bilgiler

Çizelge 4.6: Katılımcıların Sağlık Durumlarına İlişkin Bilgileri

Kod	Engelli Bir Durumunuz Var mı?	Genetik Bir Hastalığınız Var mı?	Kronik Bir Hastalığınız Var mı?	Alerjik Bir Hastalığınız Var mı?	Düzenli Kullandığınız İlaç Var mı?	Varsa Ne Tür İlaç Kullanıyorsunuz?
K.K.1	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Rahatsızlığa Bağlı
K.K.2	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	-
K.K.3	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.4	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	-
K.K.5	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.6	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.7	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.8	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Yok
K.K.9	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K.K.10	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok

Çizelge 4.6'da görüldüğü gibi; Katılımcıların ifadelerine dayalı olarak kronik hastalıkları ve engelli bir durumları olmadığı, 2 katılımcının genetik, 2 katılımcının da alerjik bir rahatsızlığı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle

katılımcıların çeşitli nedenlere bağlı olarak %30'unun en az bir rahatsızlığı bulunmaktadır. Katılımcıların %30'u düzenli ilaç kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ancak rahatsızlığına bağlı olarak düzenli ilaç kullanan %10 katılımcı bulunmaktadır. Burada dikkat çeken bir nokta; %20 katılımcı rahatsızlığı olduğu halde ilaç kullanmazken, rahatsızlığı olmadığını belirten %20 katılımcı ise düzenli ilaç kullandığını açıklaması olmuştur.

Çizelge 4.7: Katılımcıların Psikolojik Destek Alıp Almadıklarına İlişkin Veriler

Kod	Psikolojik Kökenli Bir Rahatsızlığınız Var mı?	Varsa Teşhis Nedir?	Psikolojik Destek Aldınız mı?	Psikolojik Destek Aldıysanız Kaç Yaşında Aldınız?	Psikolojik Destek Aldıysanız Ne Kadar Süreyle Aldınız?
K.K.1	Hayır	-	Evet	5 -7 Yaş	0-6 Ay
K.K.2	Hayır	-	Evet	18-23 Yaş	0-6 Ay
K.K.3	Hayır	-	Hayır	-	-
K.K.4	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	12 Ay ve Üzeri
K.K.5	Hayır	-	Evet	18-23 Yaş	0-6 Ay
K.K.6	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	6-12 Ay
K.K.7	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	12 Ay ve Üzeri
K.K.8	Hayır	-	Evet	14-18 Yaş	12 Ay ve Üzeri
K.K.9	Hayır	-	Evet	18-23 Yaş	0-6 Ay
K.K.10	Hayır	-	Evet	5 -7 Yaş	0-6 Ay

Çizelge 4.7'de belirtildiği gibi, katılımcıların psikolojik destek alıp almadıkları konusunda; Tüm katılımcılar psikolojik kökenli bir rahatsızlıkları olmadığını, ancak % 90'ı 5 yaşla 23 yaş arasında psikolojik destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %20'si görüşme sürecinde psikolojik desteğin halen devam ettiğini belirtmişlerdir. %90 katılımcının psikolojik destek aldıkları yaş dağılımına

bakıldığında %20 katılımcının 5-7 yaş, %40 katılımcının 14-18 yaş, %30 katılımcının da 18-23 yaş arası destek aldıkları görülmektedir. Psikolojik destek süresinin yaşlara göre dağılımı ise; 5-7 ve 18-23 yaş arası 0-6 ay arasında destek alırken, 14-18 yaş arasında 12 ay ve üzeri destek aldıkları görülmektedir. Katılımcıların %10'unun 2 yıl, %10'unun devam eden 6 yıl gibi destek süreleri, çizelgede 12 ay ve üzeri yaş aralığında değerlendirilmiştir. Uzun süreli alınan psikolojik desteğe rağmen teşhis konmamış olduğunun belirtilmesi dikkat çekici bulunmuştur. Durum değerlendirildiğinde, 14-18 yaş grubunun aldığı psikolojik destek süresiyle döneminin özelliği arasında ilişki olduğu düşünülerek dikkate değer görülmektedir.

4.5 Katılımcıların İlgi Alanları

Çizelge 4.8: Katılımcıların İlgi Alanları

Cinsiyet	İlgi Alanı			
	Spor	Müzik	Sanat	Diğer
K.K.1	✓			
K.K.2	✓	✓		
K.K.3	✓	✓		
K.K.4			✓	
K.K.5	✓	✓		
K.K.6			✓	✓
K.K.7	✓	✓	✓	✓
K.K.8	✓	✓		
K.K.9	✓	✓	✓	
K.K.10	✓			
Yüzde	80	60	40	20

Çizelge 4.8'de görüldüğü gibi; İlgi alanlarına bakıldığında katılımcılar sporda; Kano, yelken, at binme, kürek, basketbol, voleybol, yüzme, fitness, bisiklet binme, sanat

dalında ise tiyatro, çizim, dans yaptıklarını, müzikte çoğunlukla dinleyici olarak ilgilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların 2'si enstrüman çalmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bir katılımcının oyunculuk, bir katılımcının voleybol, bir katılımcının serbest çizim meslek dalı olurken, katılımcılara sağlanan bu eğitim desteğinin kazanıma dönüştüğü düşünülmektedir. Çizelge 4.8'de katılımcıların en az bir ilgi alanı olduğu görülmektedir. Genel olarak katılımcıların ilgi alanları içinde %80'le spor 1. sırayı alırken, 2.sırayı %60'la müzik, 3.sırayı %40'la sanat, %20 ile diğer seçeneği yer almaktadır.

4.6 Katılımcıların Arkadaş ve Sırdaş Seçimleri

Çizelge 4.9: Katılımcıların Arkadaş ve Sırdaş Seçimlerinde Öncelikleri

Kod	Cinsiyet	En Yakın Arkadaşımız	En Yakın Sırdaşımız
K.K.1	K	1.Okuldan	1. Arkadaş 2. Koruyucu Anne
K.K.2	E	1.Okuldan 2.Mahalleden	1. Koruyucu Anne-baba
K.K.3	E	1.Okuldan	1. Koruyucu Anne-Baba
K.K.4	K	1.Okuldan	1. Koruyucu Anne
K.K.5	E	1.Diğer	1. Koruyucu Anne 2. Koruyucu Ailedeki Ağabey
K.K.6	K	1.Okuldan	1. Arkadaş
K.K.7	K	1.Okuldan	1. Koruyucu Ailedeki Abla 2. Arkadaş
K.K.8	K	1.Okuldan 2.Mahalleden	1. Koruyucu Anne 2. Arkadaş
K.K.9	K	1.Okuldan	1. Arkadaş
K.K.10	K	1.Okuldan	1. Koruyucu anne

Çizelge 4.9'da görüldüğü gibi katılımcılar çoğunlukla tercihlerinde, bir seçenek kullanırken, bazıları en fazla iki seçenekle tercihlerini sınırlı tutmuşlardır. Katılımcıların % 90'ı ilk sırada okuldan arkadaş edinirken, %10 diğer demıştır.

Katılımcıların %20'si ikinci seçenek olarak arkadaşını mahalleden seçmiş bulunmaktadır. %10 katılımcı rehber öğretmenini, %10 katılımcı sosyal hizmet kurumundan arkadaşını sırdaşı olarak belirtmiştir. Bu durum çizelgede %30 arkadaş seçeneği içinde gösterilmiştir. Burada dikkati çeken nokta, %30 katılımcı 1. sırada arkadaşını sırdaşı olarak tercih ederken, %70 çoğunluğun 1. sırada koruyucu aile bireyleri arasından sırdaş tercihini yapmış olmasıdır. Ayrıca 2. tercih kullanan %40 katılımcının yarısı yine koruyucu aile bireylerinden birini sırdaş olarak seçmiş bulunmaktadır.

4.7 Biyolojik Aileye İlişkin Sorular

4.7.1 Biyolojik anne babayı tanıma durumu

Çizelge 4.10: Katılımcıların Biyolojik Anne ve Babayı Tanıma Durumu

Kod	Biyolojik Anne ve Babanızı Biliyor musunuz?	Biyolojik Anne ve Babanızı Tanıyor musunuz?	Tanıdıysa, Kaç Yaşında Tanıdınız?	Tanıyorsanız Tanımak İster misiniz?
K.K.1	Hayır	Hayır	-	Hayır
K.K.2	Hayır	Hayır	-	Hayır
K.K.3	Evet	Hayır	-	Hayır
K.K.4	Evet	Evet	Bebeklikten beri	Tanıyor
K.K.5	Hayır	Hayır	-	Hayır
K.K.6	Evet	Hayır	-	Evet
K.K.7	Evet	Birini Tanıyor	7-8 Yaşında	Evet
K.K.8	Evet	Birini Tanıyor	7-8 Yaşında	Hayır
K.K.9	Evet	Evet	Bebeklikten beri	Tanıyor
K.K.10	Evet	Hayır	-	Hayır

Çizelge 4.10'da görüldüğü gibi katılımcıların üçü biyolojik anne ve babasını tanımadığı gibi haklarında bir bilgiye de sahip değiller. Diğer üç katılımcı biliyor fakat tanımıyor. İki katılımcıda biliyor ancak ebeveyninden yalnızca 1'ini tanıyor.

Sadece iki katılımcı hem anneyi hem babayı biliyor ve tanıyor. Bu iki katılımcı dışında kalan 8 katılımcının 2'si tanımak istediğini 6'sı çok net olarak tanımak istemediklerini ifade etmişlerdir.

4.7.2 Biyolojik aileden ayrılma durumu

Çizelge 4.11: Biyolojik Aileden Ayrılma ve Koruyucu Aileye Geçiş Durumu

Kod	Biyolojik Ailenizden Ayrılma Nedenini Biliyor musunuz?	Ailenizin Koruyucu Aile Olduğunu Kaç Yaşta Öğrendiniz?	Size Kim Veya Kimler Söyledi
K.K.1	Hayır	4 - 6 Yaş	Koruyucu Anne ve Uzman Eşliğinde
K.K.2	Hayır	10-13 Yaş	Koruyucu Anne
K.K.3	Hayır	10-13 Yaş	Koruyucu Aile
K.K.4	Evet	4 - 6 Yaş	Koruyucu Aile
K.K.5	Hayır	10-13 Yaş	Kurum Yöneticisi
K.K.6	Evet	6 - 8 Yaş	Kurum Yöneticisi
K.K.7	Evet	6 - 8 Yaş	Koruyucu Aile ve Uzman Eşliğinde
K.K.8	Evet	8-10 Yaş	Koruyucu Anne
K.K.9	Evet	8-10 Yaş	Koruyucu Anne
K.K.10	Evet	4 - 6 Yaş	Kurum Yöneticisi

Katılımcıların %60'ı biyolojik ailelerinden ayrılma nedenini bildiğini %40'ı da bilmediğini ifade etmişlerdir. Çizelge 4.11'de görüldüğü gibi katılımcıların ailelerinin, koruyucu aile olduklarını öğrenme yaşları birbirinden farklılık göstermektedir. Katılımcıların 4 ile 13 yaş arasında ailelerinin koruyucu aile olduğunu öğrendikleri ve bu öğrenmeyi sadece 2 katılımcının uzman eşliğinde öğrenmesi çalışmanın dikkat çeken bir noktası olmaktadır. Ayrıca çizelge 4.11'de belirtilen katılımcıların, birlikte olduğu ailenin koruyucu ailesi olduğunu öğrendikleri yaşla, çizelge 4.12'de yer alan koruyucu aileye geçiş yaşları karşılaştırıldığında %80 gibi bir çoğunluğun yaşları dikkate alındığında, koruyucu aileye geçerken durumu bilerek geçtikleri düşünülmektedir. Ancak katılımcıların ifadesine dayalı olarak %20 katılımcı koruyucu aileye 0-2 yaş döneminde geçmişlerdir. Her iki katılımcının da

uzman eşliğinde konuyu öğrenmesi nedeni ile öğrenme koşullarının aynı olduğu düşünülse de, 1 katılımcı yanında olduğu ailenin koruyucu ailesi olduğunu 5 yaşında öğrendiğini ve durumu kabul ettiğini, 2. katılımcı ise 7 yaşında öğrendiğini ancak 11 yaşında durumu kabul ettiğini açıklamıştır. İki katılımcının durumu kabul edişleriyle ilgili gösterdikleri farklılığın çeşitli faktörlere bağlı olarak gelişebildiği düşünülmektedir. Çocukların içinde buldukları durumu öğrenmelerinde; yaş, bireysel farklılıklar ve gelişim özellikleri, öğrenme yaşantıları, geçmiş yaşam öyküleri ve içinde buldukları koşullar dikkate alınarak anlayabilecekleri en erken yaşta ve uzman eşliğinde ortamın hazırlanarak söylenmesi gerektiği konusu, dikkat çeken önemli bir nokta olarak görülmektedir.

“*Biyolojik ailenizden ayrılma nedenini biliyor musunuz?*” Sorusuna katılımcıların, yanıtları şu şekilde olmuştur.

“... Onların bırakması. Beni 10 aylıken bir pazara, pazardaki bir teyzeye bırakması annemin... Ben süt alacağım. Bekler misin beni bir saat diyor. Yok, gidiyor 3 saat yok. Zaten üçüncü saatin sonunda teyze polisleri aramış. Hani kadın çocuğu bıraktı gitti diye. Öyle” [K.K.1].

“...Öğrenmek isterdim de... Ben zaten şeyi bilmediğim için... Eee bir yere bırakılmışım. o şekilde oldu yani o yüzden” [K.K.2].

“...Mantığıma göre, bir sebebini bilmiyorum ama. Mantığa göre... Sebebi yok aslında” [K.K.3].

“... Beni ilk yuvaya verdiler. İlk başta’de bir yuvaya gittim. Yuvaya gittikten sonra bir süre orada kaldım. Ben işte zannediyorum annem beni alacak geri falan... İlk koruyucu ailem aldı beni. Orada bir şiddet gördüm. Ondan sonra onları şikâyet ettim... 6-7 yaşlarında ben tekrar anneme gittim. Öz annemin yanına, birazcık kaldım orada.... Ben zannediyorum hep kalacağım orada, çok mutluyum falan filan... Sonra tekrar verildim... Ondan sonra işte, annem beni şöyle kandırdı... Bakkala gidiyorum dedi ve bir daha dönmedi... Öz annem... o yüzden kötü bir şey yaşadım... ama şu an çok mutluyum, iyi ki bırakmış... Yoksa çok kötü durumda olurum onun yanında diye düşünüyorum” [K.K.4].

“... Şöyle anlatayım. ...Annem rahatsızlanmış, ...Yüksek dozda bir travması olmuş beni doğurduktan sonra... Onun üzerine anneannem beni yuvaya bırakmak zorunda kalmış. Çünkü babam bizi terk etmiş. ...İlk öğrendiğimde 19 yaşındaydım.

Çok geç bilgisini almak istemiştim. Yani benim kararım.ailem tabii ki kızım istiyorsa git, sosyal hizmetlerdeki görüşmecinle konuş, raporlarının bilgisini al demişti. Ben de 19 yaşında gittim, görüşmecimle konuştum. Belgeleri gösterdiler. Üç dört sayfa bir şeydi. Çok uzun yazmışlardı. İlk hissettiğimde inanır mısınız? Tarif edilmeyecek bir duygu tabii ki... Sanki biraz terk edilmişlik. Her ne kadar ben şu anda aile içerisinde yaşasam da, düşünsenize geçmişinizde böyle bir olay var, travmanız var ve siz bunu 19 yaşında öğreniyorsunuz ve sizden biyolojik olan bir insan, aynı kan aynı DNA'ların içerisindesiniz... Bir şekilde bir boşluğa düşüyorsunuz. Böyle bir terk edilmişlik hissi bende çok vardı o zaman. Bir ay falan sürmüştü hatta” [K.K.6].

“...Bakamadıkları için. Şöyle, benim annem bizi terk edip gidiyor. Daha sonrasında babam başka bir yerde iş hayatı kuruyor bize bakmak için. Bizi de babaanneye bırakıyor. Babaanne de yaşından dolayı çok yaşlı olduğu için bize bakamıyor. Bizi sokakta gören komşular da sosyal hizmetleri arıyor. İşte bakılmayan sokakta çocuklar var diye gelin alın deniliyormuş. Babamın da bundan haberi olmuyormuş... Babaanne sahip çıkamıyor bize... Tam olarak ilgilenemiyor yaşından dolayı. Çok yaşlıymış” [K.K.8].

“...Anlatılmadı aslında. Daha sonra yuvanın kapısına geldiğimizde anlama şansı buldum ben. Biz zaten ilçede yaşıyorduk. ...Annem artık siz burada yaşayacaksınız dediğinde sanırım üç gün hiç durmadan ağlamıştım... Annesinin rahatsız olduğunu söyleyen katılımcı şöyle devam etti. ...Onlar şiddetli geçimsizlik yaşadılar. Annem de bize bakamayacağını anlayıp ayrıldılar yani. ...Bizi de yurda bıraktılar” [K.K.9].

“...Doğar doğmaz ayrılmışım yani onlardan. Annemden ayrılmışım. ...Onu da öğrendim. ...Annem tek başına doğuma gidiyor. ...sağlığı yerinde değil. ...teşhisi konuyor. Ama doğuştan olmadıklarını söylüyorlar. Evli gözüküyor. Evli gözüküğü adam şiddet uyguluyormuş. Ondan sonra sokağa attıktan sonra da ...sağlığını kaybediyor. ...En son işte hastaneye yatırıyorlar. ...hamile kaldığı öğreniliyor. Sonra da beni doğuruyorlar. Beni doğurmuş. Yedi aylıkken doğmuşum onu da öğrendim sonradan. Bu tarz şeyleri biliyorum... Yurda verilmişim. Doğar doğmaz anneme de, biyolojik anneme de öldüğümü söylemişler. Çünkü sağlığı yerinde olmadığı için ona vermek istememişler” [K.K.10].

4.7.3 Biyolojik aileden ayrılış ve akraba ilişkileri

Çizelge 4.12: Katılımcıların Kuruma ve Koruyucu Aileye Geçiş Yaşları ve Akrabalarıyla Görüşme Durumu

Kod	Sosyal Hizmet Kurumuna Kaç Yaşında Geldiniz?	Kaç Yaşında Koruyucu Aileye Geçtiniz	Koruyucu Ailenizle Akraba İlişkiniz Var mı?	Biyolojik Bir Akrabanızla Görüşüyor musunuz?
K.K.1	0-2 Yaş	0-2 Yaş	Yok	Hayır
K.K.2	0-2 Yaş	10-13 Yaş	Yok	Hayır
K.K.3	4-6 Yaş	10-13 Yaş	Yok	Hayır
K.K.4	2-4 Yaş	4-6 Yaş	Yok	Evet
K.K.5	4-6 Yaş	10-13 Yaş	Yok	Evet
K.K.6	2-4 Yaş	6-8 Yaş	Yok	Hayır
K.K.7	0-2 Yaş	0-2 Yaş	Yok	Evet
K.K.8	0-2 Yaş	6-8 Yaş	Yok	Evet
K.K.9	4-6 Yaş	6-8 Yaş	Yok	Evet
K.K.10	0-2 Yaş	4-6 Yaş	Yok	Hayır

Katılımcıların kuruma ve koruyucu aileye geçiş yaşları çizelge 4.12’de görüldüğü gibi yaş aralıkları içinde gösterilmiştir. Katılımcı beyanına dayalı olarak kuruma geçiş yaş aralıklarına bakıldığında;

- 0-2 yaş arası; 2 katılımcı 0 aylık, 1 katılımcı 6 aylık, 1 katılımcı 10 aylık, 1 katılımcı 1,5-2 yaşında,
- 2-4 yaş arası; 1 katılımcı 2 yaşında, 1 katılımcı 3 yaşında,
- 4-6 yaş arası; 2 katılımcı 5 yaşında, 1 katılımcı 6 yaşında kuruma geçtiklerini ifade etmişlerdir. Buna göre, katılımcıların çoğunluğu, erken çocukluk dönemini kurum bakımı altında geçirmiş olmaktadır.

Katılımcıların koruyucu aileye geçiş yaş aralıklarına bakıldığında;

- 0-2 yaş arası, 1 katılımcı 6 aylık, 1 katılımcı 2 yaşında
- 4-6 yaş arası, 1 katılımcı 4 yaşında, 1 katılımcı 6 yaşında
- 6-8 yaş arası, 1 katılımcı 7 yaşında, 2 katılımcı 8 yaşında

- 10-13 yaş arası, 2 katılımcı 10 yaşında, 1 katılımcı 13 yaşında koruyucu aileye geçtiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların kurumda kalış süresi 0-10 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Bu çalışmada, katılımcıların %20'si ikinci kez koruyucu aileye geçiş deneyimi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca koruyucu ailelerin %60'ı 7 yaş ve üstü ile %70'inin kız çocuğu tercih ettikleri görülmektedir (katılımcıların cinsiyet dağılımı çizelge 5.1'de gösterilmiştir). Ayrıca tüm katılımcılar, koruyucu aileleri ile bir akraba ilişkilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumun, koruyucu aile modelinin bir çeşidi olan akraba veya yakın çevre koruyucu aile modelinin işlevselliği açısından düşündürücü bulunmaktadır. Katılımcıların ifadelerine dayalı olarak, %50'si biyolojik akrabasıyla görüşmediğini söylerken, %50'si görüştiklerini ifade etmişlerdir. Ancak görüşme yapan katılımcıların çoğunluğu görüşmelerinin sıklıkla olmadığını belirtmişlerdir.

4.7.4 Biyolojik aileden ayrılmanın yarattığı duygu durumu

Çizelge 4.13: Biyolojik Aileden Ayrılmanın Katılımcıda Yarattığı Duygu Durumu

Kod	Öfke	Şiddet	Sevgisizlik	Nefret	Kin	Değersizlik	Çaresizlik	Hiçbir Duygu	Diğer
K.K.1	1				3		2		
K.K.2	1			3	2			4	
K.K.3	3	5	1	4		2			
K.K.4	4		1			2	3		
K.K.5				1				2	
K.K.6			4			5	1		2-3
K.K.7			2					1	
K.K.8	1							2	
K.K.9	1								2
K.K. 10	1		2				3		

Çizelge 4.13'de belirtildiği gibi katılımcıların biyolojik ailelerinden ayrılma nedenlerinin yarattığı duygular tercih sırasına göre numaralandırılmıştır. Katılımcıların biyolojik ailelerinden ayrılma nedeninin kendilerinde en az iki

olumsuz duygu oluşturduğu görülmektedir. Bu duygularında, tercihlerinde ve önceliklerinde birbirlerinden farklılık göstermekle birlikte %60 katılımcı 3 ve yukarı duygu tercihinde bulunmuştur. Bu tercihleri arasında öfke 1. sırada yer alan duygu olmuştur. Çizelge 10'da görüldüğü gibi katılımcıların biyolojik ebeveynini tanıma isteğiyle ilgili tercihleri çizelge 4.13'de belirtilen duygu durumları ile karşılaştırıldığında; biyolojik ebeveynlerini tanımak istemeyen çoğunluk katılımcının 1.sırada öfkeyi ortak duygu olarak tercih etmiş olmaları dikkat çekici bulunmaktadır.

“Biyolojik Ailenizden Ayrılma nedeni sizde hangi duyguyu barındırıyor” sorusuna katılımcı açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

“...Kin olabilir, öfke olabilir bir de çaresizlik bazen... Çünkü en basitinden, açıklamasını da yapayım neden böyle düşündüğümün. Kedi bile yavrusunu bırakmıyor. Ne kadar ölecek de olsa o yavru, hani onu yaşatmak için uğraşiyor. Siz hani 10 ay bakıyorsunuz. 10'uncu ayda bakamayacağınızı anlıyorsunuz. Hani en azından şeye bırakabilirdi, direkt kuruma. Herhangi bir başka birine bırakması bana biraz şey geliyor. O yüzden şey diyorum, karşıma çıkarsa da şey yaparım, istemem. Görmek bile istemem... Öfke, çaresizlik, sonra kin” [K.K.1].

“... Öfkeye bir veririm. ...Kin iki, nefret üç, hiçbiri dört herhalde” [K.K.2].

“...Aslında yani küçükken tabii ki nefret, sevgisizlik hepsini diyebilirim ama şimdi hiçbiri yok aslında. Olgunlaşmak olabilir. ...Sevgisizlik, nefret, değersizlik, öfke, şiddet. ...Aslında sevgisizlik. ...Sevgisizlik... Değersizlik 2, öfke 3, nefret 4, şiddet 5” [K.K.3].

“...Öfke, değersizlik, sevgisizlik... bir de çaresizlik. Hiç bir zaman nefret kin ya da şiddet şey duymadım. ...Sevgisizlik. ...Değersizlik, çaresizlik ve öfke. Çünkü hepsini barındırdı artık... üst üste üst üste... o da öfkeye dönüştü bende... Sadece öfke devam ediyor” [K.K.4].

“...Sadece annemin yaptıklarını öğrendikten sonra ondan nefret ediyorum. ayrılma nedeninden dolayı hiçbir şey hissetmiyorum” [K.K.5].

“Öfke, şiddet, sevgisizlik, nefret... Hepsi...ve yalnızlık...Birincisi çaresizlik, terk edilmişlik hissi iki, yalnızlık üç, sevgisizlik dört, beş değersizlik” [K.K.6].

“...Yani, hiçbir duygu hissetmiyorum. Belki sevgisizlik. Yani sevgi hissetmeme. Ben herkese karşı sevgi hissediyorum da onlara karşı hissetmiyorum” [K.K.7].

“...Hiçbiri yok, yok. Biyolojik aileme karşı hiçbir duygu beslemiyorum. Dediğim gibi sadece anneme karşı bir öfke o kadar [K.K.8].

“...İlk başta aslında bu duruma çok... Sevgisizlik olarak görmüştüm. Ama son bir 6-7 yıldır artık bu duruma alıştım. Sanırım bu bende birazcık mutluluğu uyandırıyor. Çünkü eğer öyle olmasaydı, sanırım şu an daha vahim bir durumda bir hayat sürdürüyor olurum. Babama sanırım öfke besliyorum hala. Anneme daha çok üzülüyorum” [K.K.9].

“...Bazı şeylere karşı öfkeliydim. Sevgisizdim, sevgi istiyordum çok... Sevgiye çok açtım. Çaresizlik. Bunlar oldu yani... Bence sevgisizlik ve öfke daha fazla oldu... Öfke, sevgisizlik, çaresizlik” [K.K.10].

4.8 Katılımcıların Koruyucu Ailelerine ve Koruyucu Aile Modeline İlişkin Görüşleri

4.8.1 Katılımcıların koruyucu ailelerine ilişkin görüş ve tercihleri

Çizelge 4.14: Katılımcıların Koruyucu Ailelere İlişkin Görüş ve Tercihleri

Kod	Koruyucu Aileniz Hangi Aile yapısına Uygun Özellik Göstermekte?	Aile İçinde Yaşadığımız Büyük Bir Problem Karşısında Ne Yaparsınız?	Biyolojik Ailenizin Yanına Gitme Seçeneği Size Sunulsa
K.K.1	Demokratik	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.2	Aşırı Koruyucu	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim 2-Arkadaşlarımla	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.3	Mükemmeliyetçi	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.4	Aşırı Koruyucu ve Otoriter (Baskıcı)	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.5	Demokratik	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim

Çizelge 4.14 (devam): Katılımcıların Koruyucu Ailelere İlişkin Görüş ve Tercihleri

Kod	Koruyucu Aileniz Hangi Aile yapısına Uygun Özelik Göstermekte?	Aile İçinde Yaşadığınız Büyük Bir Problem Karşısında Ne Yaparsınız?	Biyolojik Ailenizin Yanına Gitme Seçeneği Size Sunulsa
K.K.6	Otoriter (Baskıcı)	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.7	Demokratik	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.8	Demokratik	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.9	Demokratik	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim
K.K.10	Demokratik	1-Koruyucu Ailemle Konuşmayı Tercih Ederim	Koruyucu Ailemle Kalmayı Tercih Ederim

Çizelge 4.14’de görüldüğü gibi, katılımcılardan 6’sı koruyucu ailelerinin demokratik aile yapısına uygun olduğunu söylerken, 1’i aşırı koruyucu, 1’i otoriter,1’i de aşırı koruyucu, otoriter ve baskıcı bulmaktayken 1’i de mükemmeliyetçi olarak görmektedir. Katılımcılar koruyucu ailelerini farklı aile yapıları içinde değerlendirse de, “*Aile içinde yaşadığınız büyük bir problem karşısında ne yaparsınız?*” sorusuna hepsinin kendi koruyucu aileleriyle görüşmeyi birinci sırada tercih ettikleri görülmektedir. Bu soruda 7 seçenek bulunmaktadır. “*Biyolojik ailenizin yanına gitme seçeneği size sunulsa?*” Sorusuna yine tüm katılımcıların tercihleri koruyucu aileleriyle kalmak olmuştur. Bu soruda da 4 seçenek bulunmaktadır. Burada dikkat çeken nokta, 1 katılımcının bir soruda 2 seçenek tercih etmesi dışında, tüm katılımcıların her iki soruda da birçok seçenek arasından başka bir tercih yapmadan tek tercihle, düşünmeden koruyucu ailelerini seçmiş olmalarıdır.

4.8.2 Katılımcıların sosyal hizmet model tercihleri

Çizelge 4.15: Katılımcıların Tercihleri ve Koruyucu Aile Modeline Yaklaşımları

Kod	Kendi Çocuğunuzu Bırakmak Zorunda Kalsanız, Öncelik Sırasına Göre Nereye Bırakırdınız?	İleride Siz Koruyucu Aile Olmak İster misiniz?	Koruyucu Ailenizin Sizi Evlat Edinmesini İster misiniz?
K.K.1	1. Yetiştirme Yurduna*	Evet	Evet
K.K.2	2. Kendi Koruyucu Aileme	Evet	Evet
K.K.3	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Diğer 3. Evlat Edinmek İsteyen Aileye 4. Koruyucu Aileye 5. Sevgi Evlerine 6. Yakın Akrabaya 7. Yetiştirme Yurduna	Evet	Evet
K.K.4	1. Kendi Koruyucu Aileme	Evet	Evet
K.K.5	1. Yakın Akrabama 2. Kendi Koruyucu Aileme 3. Koruyucu Aileye 4. Evlat Edinmek İsteyen Bir Aileye 5. Diğer 6. Sevgi Evlerine	Evet	Evet
K.K.6	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Koruyucu Aileye	Evet	Evet
K.K.7	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Yakın Akrabama 3. Evlat Edinmek İsteyen Bir Aileye 4. Koruyucu Aileye 5. Sevgi Evlerine	Evet	Evet
K.K.8	1. Yakın Akrabama 2. Kendi Koruyucu Aileme 3. Evlat Edinmek İsteyen Bir Aileye 4. Koruyucu Aileye 5. Sevgi Evlerine 6. Yetiştirme Yurduna	Evet	Evet,
K.K.9	1. Kendi Koruyucu Aileme 2. Yakın Akraaba 3. Koruyucu Aileye 4. Sevgi Evlerine 5. Yetiştirme Yurduna	Evet	Evet
K.K.10	1. Yakın Akrabama	Evet	Evet

* KK1'in bu soruya karşı şöyle bir açıklaması olmuştur: "...Eğer resmi bir şekilde olacaksa yetiştirme yurduna bırakırım ama resmi olmayacaksa kendi koruyucu aileme bırakırım. (kendi koruyucu ailesi için) ...Belli bir yaş almış olacak... Belki bunlara güçleri olmayabilir. ...yetiştirme yurdunda çalışanlar ona uygun aileyi bulabilirler."

Katılımcılar, çizelge 4.15’de görüldüğü gibi, görüşme soruları arasında yer alan çeşitli sosyal hizmet modellerinin yer aldığı yedi seçenek içerisinde farklı sayılarda tercih yapmışlardır. “*Kendi çocuğunuzu bırakmak zorunda kalsanız öncelik sırasına göre nereye bırakırdınız?*” sorusuna katılımcıların ilk tercihleri; %60’la kendi koruyucu ailesi %30 yakın akraba %10 ise yetiştirme yurdu seçeneği olmuştur. Katılımcılardan, seçenekler arasında bir sıralama yapmaları istenmesine rağmen çoğunluğu seçenekleri sınırlı tutmuş, bazıları da daha sıralaması istenmeden başka tercih yapmayacağını sözlü ya da beden dili ile belirtmiştir. Burada dikkat çeken nokta %90 katılımcı arasından %30’u kurum bakımını tercihleri arasına almamış, %60 katılımcı ise sonlara doğru ya da en son tercihi olarak belirtmiştir. Bu tercihlerinin deneyimleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

4.8.3 Katılımcıların koruyucu aile olma konusunda ki duygu ve düşünceleri

Çizelge 4.15’de görüldüğü gibi katılımcılar “*ileride siz koruyucu aile olmak ister misiniz?*” Sorusuna, hepsi tereddütsüz koruyucu aile olmak istediklerini, nedenleriyle belirtmişlerdir. Katılımcılar bu nedenleri aşağıdaki açıklamalarıyla ifade etmişlerdir. Hemen hemen hepsi kendi yaşadıklarının farkındalığı içinde bir hayat kurtarmak için koruyucu aile olmak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların koruyucu aile olma isteği ve sahip oldukları bu duygu ve düşünceler, onların ortak bir noktası olarak açıklanabilir. Katılımcıların bu soruya verdiği yanıtlar şu şekilde olmuştur.

“Evet. Böyle bir düşüncem var zaten... Kendi geldiğim yeri biliyorum. Yani başka çocukların hayatlarına dokunmak beni mutlu eder [K.K.1].

“Evet... Nedeni şu. Ben zaten tecrübeli olduğum için, bu yurttaki çocukları da görünce, onlara kıyamadığım için ve onların hayatı belki benim sayemde değişebilir [K.K.2].

“Aslında evet... Aslında ben çok şeye aldırış etmem. Hani... Kendinizden olmasına gerek yok gibi... Sonuçta bir de kurtarmak gibi. Birinin hayatını kurtarıyorsunuz [K.K.3].

“Evet, istiyorum.... Her çocuğun bir ailede büyümeye ihtiyacı var [K.K.4].

“Evet. Planım var zaten öyle... İyi bir şey çünkü. Güzel yani... Zor bir şey. Daha doğrusu zaten insanlarla uğraşmak dünyadaki en zor şeylerden bir tanesi. Demeyeyim hatta en zoru. İnsanlarla uğraşmak ki... özellikle çocuklarla uğraşmak

daha da zor ama yine de, imkanım olursa, fırsatım da olursa yapacağım bir şeydir yani... Daha iyi bir gelecek. Yani benim verebileceğim bir gelecekse, daha iyiyse yani onu vermeye çalışırım'' [K.K.5].

''Olmak isterim ama ileriki yaşlarda. Biraz daha düzenimi oturttuğumda... Yani çocuğum olsa bile olmak isterim. Açıkçası şöyle... O duyguları bildiğim için, yani yuvada yurtta yetişen çocukları bildiğim için onları anlayabildiğim için, daha çok destek çıkabilmek için ve sevgi gösterebilmek için, onların hayatlarını doğru çizebilmek için... Yani evlat edinmek, koruyucu aile olmak isterdim'' [K.K.6].

''Evet, çok istiyorum... Kendim gibi çocuklar yetiştirebilmek için'' [K.K.7].

''Evet... Güzel bir şey ve hani ne yaşadığımı bildiğim için oradaki kişiler... hani mümkün olduğunca oradaki çocukları kurtarmak istiyorum. Zaten hayalim de öyle. Üniversitem bittikten sonra yurda gidip çalışabiliyorsun, çocuklara bakabiliyorsun. ek iş olarak falan öyle yapmayı düşünüyorum. Gönüllü anne olabiliyorsun yani'' [K.K.8].

''Evet... Kendi çocuğum olsa da olmasa da, bir insanı daha hayata kazandırmak isterim. Yani bunun zaten kan bağıyla olduğunu asla savunan bir insan değilim ve yüreğimin de en azında o kadar geniş olduğunu düşünüyorum'' [K.K.9].

''Evet... Kendi hayatımı biliyorum her şeyden önce. Ne kadar güzel olacağını, ne kadar zorluklarının olacağını biliyorum'' [K.K.10].

4.8.4 Katılımcıların, evlat edinilmeye ilişkin duygu ve düşünceleri

Çizelge 4.15'de belirtildiği gibi katılımcıların hepsinin evlat edinilmek istedikleri görülmektedir. Katılımcıların 2'si evlat edinildiğini ifade ederken, içlerinden 1'i evlat edinilmek için önceki gün mahkeme si olduğunu beyan etmiştir. Diğer 3 katılımcı ise bu konuda sadece kendi duygu ve isteklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan 5'i koruyucu aileleri tarafından evlat edinilmek istediklerini ancak çoğunluğu devletin sağladığı sosyal haklardan yararlanabilmek için korunma kararının kalkmasından sonra bunun olabileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ''yapacağız zaten'' ''5 sene sonra yapacaklar'' ''aslında bunu düşünüyorlar'' ''annem bunu sormuştu'' ''düşünmüşlerdi'' gibi sözcüklerle evlat edinilmeyle ilgili düşüncelerini belirtirken, beden dilleri ile bu sözcükleri destekledikleri ve evlat edilecek olmanın rahatlığı ve güveni içinde oldukları düşünülmektedir. Ayrıca

katılımcıların çoğunluğu evlat edinilme isteklerinin nedeni olarak da soyadı değişikliği olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bir katılımcı evlat edinilmenin çok iyi bir model olmadığını, koruyucu aile hizmetinden sonra olabileceğini ifade etmesi

Katılımcıların, ‘‘Koruyucu ailelerinizin sizi evlat edinmesini ister misiniz’’ sorusuna yanıtları, aşağıdaki açıklamaları olmuştur.

‘‘Evet... Yapacağız zaten... Annem evlat edinmek için gitti. Gelmiş... Ondan sonra... Aslında başka bir çocuk için geliyor... Ama diyorlar ki, hasta çocukta da bir var, görmek ister misiniz? Tamam diyorlar. Sonra beni görüyor kapıda ve ben direkt anne diye gidiyorum. Ondan sonra ama diyorlar ki bu çocuğun annesi belli, dedesi belli ve her an dönebilirler. Çünkü bize bu şeyle bırakıldı bu çocuk diyor... Ben kuruma gittikten sonra benim biyolojik dedem geliyormuş ve biz bu ... alacağız diyormuş. O yüzden biz evlat edindiremeyiz, sadece koruyucu ailesi olabilirsiniz. Reşit olduktan sonra kendi isteğiyle size geçebilir... Bu... Zaten şu anda koruma kararı olduğu için bu evlat edinmeyi yapamıyoruz’’ [K.K.1].

‘‘... Evet ...dediğim gibi her şeyi gördüm. Bütün her şeyi koruyucu ailemde gördüm. O yüzden... Bence farkı sadece soy isim değişikliği olur... zaten koruyucu ailem gibi hissettim... Bir nevi gerçek ailemdi. Yani biyolojik ailem, öyle hissettim yani... Soyadını alınca sadece belli bir değişiklik olarak şey kurumlarda bir değişiklik olur. Ama psikolojide bir değişiklik olmaz’’ [K.K.2].

‘‘...Evet.... Aslında bunu düşünüyorlar zaten. Sadece 25 yaşına kadar bekliyorlar, devlet hakkı denen bir şey var, bekliyorlar. ... Sonuçta, geçmişle ilgili, geçmiş ailem, soyadıyla ilgili hiçbir şey bilmiyorum bile. Sonuçta niye bunu taşıyayım ki ben. Her şey için ben normal olarak görüyorum ailemi. 10 yaşında doğmuş, 10 yaşından sonra devam etmiş gibi. Hiç öyle koruyucu aile gibi de hissetmiyorum onları, onlar da hiç öyle bahsetmezler’’ [K.K.3].

‘‘...İsterim... Aslında bunun iki cevabı var. Annem bunu sormuştu bana.... Fark etmiyor benim için isteyip istememek. Yani evlat edinip edinmemek. İsterim ama soyadını taşıyım sadece o, çok bir fark yok benim için koruyucu aile ile evlat edinilmek arasında’’ [K.K.4].

‘‘...İsterdim tabii ki ama... o iş imkanlarından kaynaklı... Yapmak istemişler... Devletin verdiği iş imkanıyla, ailemin verebileceği iş imkanı arasında fark olduğu için. o yüzden...aynen....Yani soyadım onlarla bir değil...Devlet

koruması var şu an benim üzerimde. Benim ailem şey, onu düşünmüşlerdi. İşte, şu anki koruyucu ailem normal Dim direkt kendi üzerlerine alacaklardı. Devletin iş imkanıyla onlarınki bir olmayacağı için otomatik... almadılar” [K.K.5].

“...İsterdim... İsterdim kesinlikle” [K.K.6].

“...Şöyle zaten... 24 yaşına kadar koruyucu aile olarak sürdürdüm, yani korunma altındaydım. Üniversiteden sonra da, 24 bile değil 26 yaşından sonra da evlat edinildim. Yasal bir değişiklik oldu. İkisini de yaşadım ama şey var. Mesela o dönemlerimden hatırlıyorum, isterdim evlat edinilmek. Ama hani bilinçli evlat edinmediklerini düşünmüyorum. Yani şimdi edinildikten sonra da bilinçli yapmadıklarını anladım” [K.K.7].

“...Evlat edinmesini isterim tabii ki de... Yani isterim. Eğer onlar da isterse neden olmasın. Çünkü aslında evlatları gibiyim zaten ama... Nasıl anlatayım ki ben onu... Dediğim gibi onların daha çok evladı gibiyim bir farkım yok aslında ama herhalde isterim diye düşünüyorum. Yani çok bir fark yok evlatlarından. Olmasam da olur olsam da olur” [K.K.8].

“...Evet. Sanırım zaten beş sene sonra bunu yapacaklar... Sanırım, zaten bunu şu an istemiyorum. Bunu neden istemediğim kısmı da aslında sosyal haklarım. Atanma hakkım gidiyor elimden, maddi destek anlamında haklar gidiyor. Şimdi daha rahat bir hayat sürerken, devlet bana böyle bir imkân vermişken, ya yok kardeşim bunu istemiyorum da şunu istiyorum denmiyor. Allah sağlık verirse, yani bir üç-dört sene sonra, mezun olduktan sonra zaten evlat edinmeyi düşünüyorlar” [K.K.9].

“...Evet. Zaten şu an dün bir davamız vardı... Aslında hiçbir şey fark etmiyor. Ama kimlikte annem ve babamın isminin değişmesini istiyorum. Kimliğimin biraz böyle değişmesini istiyorum açıkçası. Çünkü hak eden orada annemin ve babamın ismi yanlış yazıyor” [K.K.10].

4.8.5 Katılımcıların koruyucu aileye sahip olmanın getirdiği duygu ve düşünce durumu

“*Koruyucu ailenizin olması size ne hissettiriyor*” Sorusuna katılımcıların cevapları incelendiğinde; Daha iyi eğitim imkânlarına sahip olmak, hayata umutla bağlanmak, huzur ve güven duymak, sevgiyi yaşamak gibi olumlu duygulara sahip oldukları

görülmektedir. Burada katılımcıların elde ettikleri imkânların farkında oldukları ve bundan dolayı mutluluk duydukları düşünülmektedir.

“...Emin ellerde olduğumu hissettiriyor... Koruyucu aile yanında kalmasaydım, kurumda kalsaydım... Belki şu anda aldığım eğitimlerin hiçbirini... alırdım ama bu kadar iyi eğitimler alamazdım, kendimi geliştirmezdim, işte spor alanında yönelemezdim... Kendimi fark edemezdim, kendimi sevmeyi öğrenemezdim” [K.K.1].

“... Yeniden doğmuş gibiyim ve yeniden hayata bağlanmış” [K.K.2].

“...Yani onların varlığı... Aslında bütün iyi şeyleri hissettiriyor bana. Sonuçta arkanızda biri var, sizi oğlu olarak görüyor, çocuğu olarak görüyor. Her şey var aslında. Güven” [K.K.3].

“...Çok güzel bir duygu. Çok mükemmel bir duygu... Gerçek annemle ...annem gibi... Asla ayırmıyorum. Mesela annen ne iş yapar derler ben derim. Annenin adı ne derler derim. Hiçbir zaman öz annemi katmam araya” [K.K.4].

“İyi bir şey. Çünkü sırtını yaslayabileceğin bir ailen oluyor. Güzel yani [K.K.5].

“...Şöyle bir şey anlatayım... Sanki koruyucu aile yanında büyümüşüm gibi hissetmedim hiç. Her zaman gerçek, biyolojik ailemiş gibi davrandılar bana. Böyle davrandıkları için ben zaten buralara kadar geldim, mutluyum, huzurluyum” [K.K.6].

“...Böyle soruların cevapları yok. Hayatının bütünü bu... Evet, evet... Hayatımın bütünü. Hayatımı komple... Mesela röportajlarda da soruyorlar, cevap verilmiyor. Çünkü onun sayesinde var olan hayatı yaşıyorum... Evet, evet. Çok özel” [K.K.7].

“... Yaa koruyucu aile olarak görmüyorum. Güçlü hissettiriyor bana. Çünkü arkamda bir şey yaptığım zaman benim annem var diyebiliyorum. Benim babam var diyebiliyorum. Ne bileyim yarın öbür gün evleneceğimiz zaman bana destek çıkacak birisi var diyorum. Çünkü yuvadaki insanlar belirli bir yaştan sonra dışarı bırakılıyor ve arkanda hiç kimse yok, boşlukta hissediyorsun. Ama bir ailemin olması bana güç kuvvet veriyor. Her zaman beni destekliyorlar bir şey yaptığım zaman. Ya da ağladığım zaman sarılabileceğim bir insan oluyor. Sırlarımı

paylaşacağım bir insan oluyor, içime atmayacağım. Hep annemle ve babamla paylaşabiliyorum” [K.K.8].

“Arkamda bir dayanak varmış gibi. En ufak şeyde arayıp sorabileceğim biri var hayatta” [K.K.9].

“Bir güven, sevgi... Halen muhtacım onlara... Ama bu muhtaçlık güzel anlamda. Başka... Yani başka yok şu an aklıma gelmiyor” [K.K.10].

4.8.6 Katılımcıların aile kavramına ilişkin düşünceleri

“Aile kavramı sizin için ne anlama geliyor”? Sorusuna, katılımcılar çok olumlu ortak ifadelerde bulunmuşlardır. Yapılan açıklamalarda ailenin kendileri için çok anlamlı olduğu, ilişkinin sevgiye, güvene ve karşılıklı kabullenmeye dayalı olduğu görülmektedir. Kurulan bu sevgi bağının ancak gerçek bir aile ortamında sağlanacağı düşünüldüğünde koruyucu aile modeli, önemi açısından dikkat çekici olmaktadır. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların altında kendi koruyucu ailelerine olan duygu ve düşüncelerinin yattığı düşünülmektedir.

“...Çok güzel... Aile benim için üzüntüsüyle, mutluluğuyla, kavgasıyla, her şeyi paylaşabilme... Bu sadece anne baba çocuk ilişkisi değil... Yani, bizim ailede baba yok. Annem benim hem babam oldu hem annem oldu... Gerekliğinde kız kardeşim oldu, gerektiğinde ağabeyim oldu... Tabii ben baba figürüyle büyümediğim için ve sadece anne figürüyle büyüdüğüm için birazcık, tabii baba figürü eksik kalıyor. Ama bu sonuçta aile olmasının bir eksikliği değil. Biz tamamıyla bir aileyim diyebiliyorum... Çünkü bende aile var, teyze var, kuzenler var... Hiçbir şekilde kuzenler de şey yapmadı. Tepki vermedi, aksine onlar daha çok destek oldu. Annemin yakın arkadaşları daha çok destek oldu. O yüzden hani bir şeyi fark etmedim, biyolojik ailenin yokluğunu yani” [K.K.1].

“Aile, aslında zor bir soru bu ya. Sevginin olduğu... Karşılıksız sevgi” [K.K.3].

“...Benim için aile, birbirine böyle sevgiyle bağlı olmak demek bence. Anne baba çocuk değildir sadece... Anneyle de olur. Anne hem anne hem baba hem kardeş arkadaş olabilir diye düşünüyorum. O yüzden babaya ihtiyaç yok” [K.K.4].

“...Anne, baba, kardeşler... İyi günde, zor zamanında da, iyi zamanında da her zaman yanında olan kişiler oluyor yani. Zorlandığın zaman yardım isteyebiliyorsun. Bir sıkıntın olduğu zaman ilk başta onlar geliyor zaten” [K.K.5].

“...Her şey demek biliyor musunuz? Ben iş hayatına girdiğimde her şey olduğunu anladım biliyor musunuz? Biraz daha yaşım ilerlediğinde, her şey olduğunu çok daha iyi anladım inanır mısınız? Bir şirkette bile işler aile içerisinde başlar bence. Yani aile içerisinde büyüyerek başlar” [K.K.6].

“... Yani hiçbir zorunluluğu olmadan, hiçbir birlikte olmak için... Kimisi şeydir ya, atsan atamazsın satsan satamazsın, bizim öyle bir durumumuz yok. Atarsın da satarsın da. Ama be hep şey diyorum. Böyle görünmez iplerle elimizden ayağımızdan ailelerimize bağlıyız” ...Eee yani... yaşam yolculuğunuzda ki en yakın... yol arkadaşın.... Aile benim için bağ, genetik vs. hani onların her birisine inanmıyorum, yaşamım dolayısıyla. Ee.. ama hani tüm yolculuğunuz boyunca vazgeçemediğiniz yol arkadaşlarınız” [K.K.7].

“Aile kavramı benim için mutluluk anlamına geliyor. Beraber birlikte yaptığımız zaman, ... biz hep beraber yapıyoruz... Mesela bir sıkıntımız olduğu zaman biz mutfakta otururuz, kimin ne sıkıntısı varsa masaya ortaya koyarız. Mesela kimse içine atmaz... Anneme derim sen bana bunu yaptın ben buna kırıldım derim. Annem der ki sen de bana sert çıktın... Özür dileriz ve barışırsız. Çoğu ailede bu yok, bizim ailede var. Aile kavramı da benim için her zaman dertlerimizi paylaşabileceğimiz, hiçbir zaman çözülmeyecek bir problemin olmadığını, her zaman çözülebilecek şeylerin olduğunu, birlikten güçlük doğar cümlesinin aile olduğunu düşünüyorum” [K.K.8].

“...Benim için... Bir ağaç gibi aslında. Zamanla dallanıp budaklanan, iyi güneş gördüğünde, iyi sevgi gördüğünde aslında güzelce yeşeren büyüyen... Kimi zaman yaprak döken kimi zaman çiçekler açan bir şey gibi benim için” [K.K.9]

“Yine sevgi diyeceğim, klişe ama... Sevgi varsa bir ortamda, ailedir. Kan bağı olması önemli değil yani” [K.K.10].

4.8.7 Katılımcıların koruyucu ailelerine ilişkin duygu ve düşünceleri

“Koruyucu ailenizi betimleyecek olsanız neler söylersiniz” Sorusu karşısında, tüm katılımcılar hiç tereddüt yaşamadan olumlu duygu ve görüşlerini aktarmışlardır. Katılımcıların koruyucu aileleri ile yaşadıkları sevgiyi, güveni ve kabul edildikleri duygusunu yansıtmaları, öz aileleri gibi benimsemeleri ortak noktaları olmuştur. Örneğin; katılımcılardan biri koruyucu ailesi için “Güneş derim... Benim için etrafi aydınlatıyorlar” ifadesi katılımcının koruyucu ailesini nasıl gördüğünü anlatmakta. Bu durum koruyucu aile niteliğinin çocuk açısından ne kadar önemli olduğunun bir göstergesi olarak dikkat çekici bulunmuştur.

“...İdeal aile derim....Her çocuğun isteyeceği bir aile. Her çocuğu isteyeceğinden kastım şey değil. İşte oyuncak istiyor onu alalım, bir yere gitmek istiyor bunu yapalım değil. Bir şey yaparken ona da fikrini sormaları, hani yatağa gidince sen yatağına ben yatağıma değil. Her gün günaydın, iyi geceler, her beraber yemek yemek, hep beraber kahvaltı yapmak, hep beraber vakit geçirmek” [K.K.1].

“...Güneş derim... evet... Benim için her yeri aydınlatıyorlar çünkü” [K.K.2].

“...Gayet... Çalışkan, zekiler, olgunlar... Tüm arkadaşlarım babamdan korkar mesela. ... Nasıl denir ki... Severler yani, korkarlar dediğim. Evet, saygı duyarlar. Saygılı bir kişidir yani babam çok iyidir her zaman... Normal bir baba oğul nasılsa... Yani ben aslında odamda olurum aslında ama odamın kapısı hiçbir zaman kapalı değildir benim. İsteyen herkes gelir ben de arada içeri giderim. Çünkü televizyonda ya da bilgisayarda film izlersiniz. Budur yani... Onlar dizilerine dalarlar ama ihtiyacım olursa her zaman sohbet ederim. Her sabah ederim, her akşam ederim. Hep ederim. Öğlenleri normal hep okuldan çıktığımda haber veririm. ... birlikte yemek yemeğe gideriz... Yani... Nasıl diyeyim. Ailemize zarar vermek isteyen biri olursa mesela kesin babam ona bir şey... Fiziksel değil mesela... Nasıl anlatılır ki... Babam koruyucudur. Hiçbir aile üyesine zarar gelsin istemez. Koruyucu bir aile evet. Annem de koruyucudur ama babam daha fazladır tabii ki” [K.K.3].

“...Arkadaş derim, sırdaşım derim bir de öz ailem derim” [K.K.4].

“Yardımsever, hoşgörülü, nazik, kibar. Yani yanlışla yanlış diyen doğruya doğru diyen birisi” [K.K.5].

“...Günlerce söylerim tabii ki... Sevgi, saygı... Ya bütün duyguları sayabilirim yanına biliyor musunuz? Olumlu bütün duyguları diyeyim. Sevinç, mutluluk... Benim ailem mutlu bir aile. Mutlu huzurlu bir aile” [KK.6].

“...Benim için eşi benzeri olmayan insanlar yani. Biraz önce onu söylüyordum. Annem benim ilkokul mezunu. Ama böyle okula gidiyorum, profesörlerle doçentlerle konuşuyoruz. Tabii hepsi çok kıymetli insanlar... Ama annemin o el yordamı, olayları çekip çeviriyor hali... Tamamen içgüdüsel davranıyor haliyle. Ben diyorum yani, yeryüzüne daha önce böyle bir insan gelmedi. İyilik olarak değil, bütünüyle... Bütün davranış boyutlarıyla, belki kavgasıyla bile de... Hani çok güzel kavga eder, eli maşalıdır. Hepsi çok özeller... Ben bu tarzda böyle şeyleri cevap veremiyorum. Bana böyle çok şey geliyor. Hani bir kavramla... Benim annem çok muhteşem değil, daha fazlası daha başkası” [KK.7].

“...Çok merhametliler. Gerçekten aşırı merhametli insanlar ve her zaman kim olursa olsun bir şeyi ihtiyacı varsa ilk koşacak insanlar benim ailem. Titizler, temizler... Kötü yönleri var mı, tabii ki de var. Sinirlenebiliyoruz, birbirimiz kırabiliyoruz ama iyi yönleri her zaman daha ağır basıyor.” [KK8].

“...Benim annem çok farklı bir kadın aslında. Yüreği çok geniş olan bir kadın. Hayatı boyunca arkadaşlarının çocuklarını sevmiş, çocuğu olmuyor diye bir kere bile yakınmamış biri ve daha sonra gösterdiği tüm çabaların aslında beni elde etmek için olduğunu düşünen ve bütün hayatını bana adayan bir insan. Babam ilk başta beni hiç istemeyen... Çünkü yaşadığı işte akraba ortamından kaynaklı koruyucu aile olmaya ve evlat edinmeye dinsel açıdan kötü bakıyordu fakat daha sonrasında sanırım o da şu an saçımın telini herhalde bir şeye değişmez diye düşünüyorum. Çünkü her zaman bunu söylüyor. Mükemmel insanlar” [KK9].

“ Böylesi cümlelerimi süslemeyi sevmiyorum. Biraz klişe olacak ama onlara ne kadar teşekkür etsem az, ne kadar sevdiğimi söylesem az, ne kadar böyle maddi olarak bir şey versem az, aynı şekilde ne kadar manevi olarak bir şey versem az. Türkiye genelinde... Yani şöyle diyeyim... Örnek bir aile, direkt [KK10].

4.8.8 Katılımcıların kurum bakımı ve koruyucu aile hizmet modeline ilişkin duygu ve düşünceleri

Bu iki hizmet modeli birbirine alternatif olmamakla birlikte koruyucu aile hizmet modeli, çocuğun üstün yararına olduğu kabul edilen bir model olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Ancak bu durum kurum temelli bakım hizmetinin olmaması anlamını taşımamaktadır. Korunma nedenlerine bağlı olarak söz konusu iki modele de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada her iki model deneyimi yaşamış katılımcıların, duygu ve düşünceleriyle bu soruya yer verilmiştir. Bu soruyla koruyucu aile hizmet modelinin önemine dikkat çekmek istenmiştir. Burada katılımcıların kurum deneyimlerinin ortalama 13 yıl öncesine dayanmakta olduğu göz önünde tutularak, yetiştirme yurtlarının değerlendirilmesinde, günümüz koşullarının dikkate alınması gerekmektedir.

“Koruyucu aile yanında kalmakla yurttan kalmak arasındaki fark nedir” Sorusuna katılımcıların hepsi fark olduğunu ve yetiştirme yurtlarında kalmanın dezavantajlarını buna karşılık koruyucu aile yanında kalmanın olumlu yönleri olduğunu ifade etmişlerdir. Yurtla koruyucu aile arasındaki farkı “kesinlikle” “çok var” “büyük bir fark var” “dağlar kadar” gibi cümlelerle anlatmaya çalışmışlardır. Katılımcıların bu soruya yanıtları aşağıdaki açıklamalar şeklinde olmuştur.

“...En basitinden, aile kavramını bilemezler yurttan kalan çocuklar. Sadece orada kalan çocuklarla bir bağ olabilirler, onlara aile denir, o da çok zor olur. Çünkü zaten hani 18-19 yaşından sonra hepsi bir yere dağılıyor, çalışmaya başlıyorlar, kendi ailelerini kurmaya çalışıyorlar. Tamam, orada yetkililer var ama onlar aile sıcaklığını veremezler. Çünkü bir tanesine vermeye kalksa diğeri onu kıskanacak. Bana niye öyle davranmıyor sonra çocuklar arasında bir karmaşa çıkacak” [K.K.1].

“...Çok büyük bir fark var. Baya... Evet, hatırlıyorum yani o zamanları da. ...Şöyle, öncelikle... Hatırladığımı söylüyorum... ders konusunda örnek veriyorum, bizim, yurttayken etüt bölümümüz vardı. Tabii orada da bir iki tane hoca olduğu için, 15-20 tane çocuk bir anda gelince hocalar da ilgilenemiyor, çocuklarda bilgi eksikliği kalıyordu. Koruyucu ailede ise yani rahat şekilde oluyordu. Hem annen ilgileniyordu hem baban öyle kalabalık bir ortam da yoktu. Sakin ortam olduğu için orada daha kolay öğreniliyordu... Yani çok var yaa... yani şöyle diyeyim hem yemek konusunda şey konusunda... uı hocalar veya anne davranışları konusunda... ama ilgi olarak koruyucu aileden daha fazla gördüm” [K.K.2].

“...Yurtlar tabii ki yurtlar daha kötü yani... Sonuçta tabii ki evinizde istediğiniz zaman yemek yiyebiliyorsunuz. Ama yurttan her zaman bir saati olmalı.

İsteddiğiniz zaman dışarı çıkamazsınız. Evinizde çıkarsınız. İsteddiğiniz zaman uyuyabilirsiniz. Kalabalık en büyük özelliği. Kendinize ait bir yeriniz yok yani’’ [K.K.3].

“...Sevgi, güven ve... Bilmiyorum... Ailede yaşıyorum. Ben düşünmüyorum yurttan yaşandığını... Çünkü yurttan da çok iyi bakıldıklarını söyleyemem. Benim zamanımda ve bize iyi bakılmadı yurttan o yüzden. Benim kaldığım dönemde iyi bakılmadı yurttan... Yemekler mesela, kaba davranışlar. Dedim ya işte birini seviyordum o kadar. Onda da gelsin diye can atıyordum. Her gün değişiyordu ama o gelsin diye can atardım. Diğerleri kötüydü yani, umursamazlar... Bence öyle olmamalı... Oraya gönüllü ya da parayla geliyorsan yine de o çocuklara bir şekilde bir şey katman gerekiyor. Başka hiçbir şekilde yuvada kalmanın hiçbir anlamı yok. Ha sokakta kalmışsın ha yuvada. Hadi bir evin içinde kalıyorsun ama... Başka, gerisi nerde. O çocuk nasıl eğitilecek, o nasıl büyüyecek... O yurttan çıkıp da çöp toplamayacağı ne malum. O psikolojiyle, o bilinçaltıyla’’ [K.K.4].

“...Dağlar kadar fark var. Yurttayken her şeyin sınırlı. İsteddiğin şeyi yapamıyorsun. İzin almadan hiçbir şeyi yapamıyorsun orada. Ne derlerse onu yapmak zorundasın. Bildiğin hapisane yani. [K.K.5].

“...Çok büyük bir fark. Şöyle söyleyeyim, yuvada kaldığımda çok daha özgürüm. Özgür gibi hissediyorum, hiçbir şeye aldırış etmeyen, hiçbir şeyi umursamayan bir kız çocuğuydum. Çok kaba ve insanlara birazcık daha ters davranan bir kızdım her ne kadar sevecen bir kız olsam da bu yapım vardı. Aile içerisine geldiğimde, yani koruyucu ailemin içine geldiğimde her şey çok değişti. Sevgi içinde bir aile içinde büyüyörsünüz. Saygınız artıyor. Bir eğitim görüyorsunuz. Eğitim gördüğünüzde kendi kişiliğiniz değişiyor, bakış açınız değişiyor... Her ne kadar eğitim alırsam alayım. Yuvada aldığım eğitim, ilköğretimde aldığım eğitim hiçbir şey. Yine beni değiştirmiyor. Toplum tabii ki sizi aynı şekilde sürükler ama bir aile içerisinde bir eğitim görmek o çok daha farklı bir yapı bence... Özgürlük şöyle özgürlük hani... Olumsuz bir özgürlük olarak nitelendireyim ben’’ [K.K.6].

“... Ay çok ciddi fark var. Yani yurttan kalmış çocukla ilgili hem araştırmaları okuyoruz hem de ben birebir gözlemliyorum. Koruyucu aile çocuk için son derece olumlu bir hizmet modeli. Çocuk biyolojik ailesinde kalma imkânına sahip değilse eğer, yurt bakımı bunun için son seçenek olmalı’’ [KK7].

“Çok büyük fark var. Bir kere güzel yetişiyorsun. İnsanları sevmeyi öğreniyorsun. İnsanların kötü olmadığını öğreniyorsun. İşte yuvada öyle değil. Yuvada acımasız olduğu için her zaman insanlardan korkarak büyüyorsun ama koruyucu aile sana işte iyi insanların olduğunu hatırlatıyor, yalan söylememeyi öğretiyorlar, her zaman dürüstlüğün ön planda olduğunu, her zaman merhametli olunması gerektiğini öğretiyorlar... Yurtta tam tersi. Sen ne görüyorsan... Çocuklar ne görürse onu alır, onu yaparlar. Sana vicdansız bir şekilde yetiştirildiği için psikolojin zaten alt üst oluyor ve sen de vicdansızlaşmaya başlıyorsun. Karşındaki insanların değerini bilmiyorsun. İnsanlar hep kötü deyip hep kötülük yapmak istiyorsun. Ama koruyucu ailede öyle değil” [KK8].

“...Şöyle bir fark var... aslında bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları zaten şunu diyor... "her çocuğun sevgi dolu bir ailede büyümeye hakkı var." Yani, siz kurum bakımında o ihtiyacınız olan sevgiyi zaten alamazsınız. Çünkü kurum çalışanı size böyle bir özel sevgi veremez. Ama anneniz babanız, işte koruyucu anneniz koruyucu babanız her neyse, o sevgiyi size çok rahat bir şekilde aktarabilir....çocuk evlerinde yaşayanların ekstra beş tane daha kardeşi varmış gibi yaşıyorlar hayatı. Belki koruyucu aileye geldiklerinde o kadar kalabalık bir aile değil, daha üzerlerine ekstra ilgi veya daha fazla çabayla onunla özel ilgilenilmeyle yeteneklerini ortaya çıkarabilir çocuklar. Aslında bu gibi konularda koruyucu ailelik ciddi anlamda revaçta olması lazım” [KK9].

“...Koruyucu anne babada kalmak. Bir kere ev ortamı var. Siz artık onların çocuklarısınız. Bir göreviniz var. Birinci göreviniz eğitim hayatı. Onların göreviyse sizi korumak. Yurtta böyle şeyler pek olmuyor genelde... Herkes genelde, gördüğüm kadarıyla sıfır altı yaşına kadar, kendi haline bırakılıyor çocuklar... Özel bir iletişim de olmuyor, ilgi de olmuyor, sevgi de olmuyor... Sevgisiz, eğitimsiz bir şekilde büyüyorlar, yalnız başına” [K.K10].

4.8.9 Katılımcıların koruyucu aile modelinin yaygınlaşması konusundaki görüşleri

Koruyucu aile modeli yaygınlaşmalı mı? Sorusuna tüm katılımcılar çok kesin ve net olarak yaygınlaşması konusunda ki görüşlerini nedenleri ile açıklamışlardır. Bu görüşler; koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaşma konusundaki çalışmaları, daha da iyileştirilme noktasında oldukça önemli görülmektedir. Katılımcıların

yaygınlaşma konusunda ki görüşlerini belirtirken başka modelleri de karşılaştırmaları ve kurum modeli ile yaşadıkları olumsuz deneyimleri aktarmış olmaları koruyucu aile hizmet modelinin çocuk yararına olduğunu destekleyen açıklamalar olarak yer almaktadır. Buna göre katılımcı görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

“...Evet ...Çünkü görüyorsunuz sokaklarda yığınla yardıma muhtaç çocuk var ve insanların tek derdi sadece kendilerine bir şeyler yapmak. Bu tek derdi derken, evet ekonomik açıdan zor bir dönemdeyiz. İnsanlar buna rağmen çocuk doğurmak istiyorlar ve bakamıyorlar. Bakamadıkları çocukları da mecburen kuruma bırakmak zorunda kalıyor ve kurumda yığınlarca çocuk anne ve baba sevgisinden mahrum olarak büyüyor. O yüzden ben koruyucu ailenin veya evlat edinmenin gerçekleşmesini, olmasını savunuyorum”[KK1].

“Evet. Yani... Çünkü... Yani çocuklar yurda bırakılınca annesinin babasının kim olduğunu bilmiyor. Bu da çok üzücü bir şey. İhtiyaçları çok var en önemlisi olan o. Bu çocuklarda çok eksik bir şey.”[KK2]

“Kendi ailemi örnek alacaksam tabii ki ama... yani sonuçta... evet. Evet”[KK3]

“Kesinlikle... Çünkü çocukların geleceği için, daha iyi bir aile ortamında büyümesi şart. Bana göre ve eğitim olsun, sevgi olsun, anlayış olsun bunlar çok önemli benim için ve bir yuvada bunlar olmaz bana göre. Mesela benim abimlerde yuvada büyüdü. Biz onlarla aynı şeyde değiliz, aynı kafada değiliz. Çok farklıdır yapılarımız. Böyle bir değişik... ondan anlaşıyoruz büyük ihtimalle. Yani yuvadan çıkmak da, yani bir şey demek istemiyorum ama. Yuvadan çıkma da tabii ki bir olaydır ama neden bir aile sahiplenmesin ki o çocukları da ”[KK4].

“...Evet... Nasıl desem. Yani kimsesiz birisinin yani bir çocuğun... en başından bir ailesi oluyor... soğuk, sıkıntıda olduğu zaman kafasını yaslayabileceği bir yer oluyor. Başını sokabileceği bir yer oluyor en basitinden. Ondan sonra normal kardeşi falan varsa özellikle o daha iyi oluyor...”[KK5].

“...Kesinlikle yaygınlaşmalı. Benim gibi çocuklara, benim gibi yurtlarda büyümüş kişilere bir el uzatmak, bir yuva kurmak, onların da yuvadan çıkıp bir aile içerisinde normal bireyler gibi bir aile içerisinde büyümesi. Her şeyden önce sevgileri yani... 0-6 yaş arasında görülmesi gereken duyguları görecekler. Görmeleri önemli”[KK6].

‘Evet... Yani bir kere bütün çocukların aynı eşit şartlarda yetişmeye hakkı var. Sevgiyle büyümeli... Sevgi ve güvenle büyümeli çocuklar. Ailesiz çocuk sevgisiz çocuk maalesef [KK7].

‘Evet kesinlikle... Çünkü bahsettiğim gibi, yuva mükemmel bir yer değil. Gerçekten çok acımasız insanlar oluyor, işte her zaman yalana teşvik edilebiliyoruz, şiddet uygulanabiliyor, tacizler söz konusu olabiliyor... Yani bundan dolayı kesinlikle yaygınlaştırılmalı çünkü korunması gereken birçok çocuk var. İşte psikolojisi alt üst olmuş birçok çocuk var. O yüzden hani onları kurtarmak da bizlere düşüyor. Ben de almayı düşünüyorum çünkü büyüdüğümde. Kesinlikle bana göre alabilecek olan her kim varsa alsın. Almasını tercih ederim’’

‘... Belirli bir saatten sonra yemek yasadık. ... Kahvaltıya erken kaldırılıyor. Hepimiz uykulu oluyoruz. gerçekten kötü yemek geliyor.... Temiz yapılmıyor. Yağlı yapılıyor. Pis yapılıyor ve yemek zorundasın aç kalmamak için... Hep ekme yiyordum. Bir de erken yediriliyor. İşte beşte altıda yediriliyor. Saat sekiz oluyor, dokuz oluyor ve acıkıyorsunuz ister istemez. Ve aç uyuyorsun... Bu tür şeyler... İşte... Çok zamanımız kısıtlıydı. Lavaboya giriyorsun beş dakika da çıkman gerekiyor. O sürede çıkmadığın takdirde gelip vuruyorlardı mesela. Elini şöyle yapıyorsun. (parmak uçları yukarı gelecek şekilde birleştirilerek tutulması) İşte, geliyor eline kepçeyle vuruyordu mesela kadının biri. Bu tür şeyler oluyordu. Hep şey vardı, birimiz hepimiz, hepimiz birimiz diye bir kural koymuşlardı... Ondan sonra, biri hata yaptığı zaman komple hepimiz dayak yiyorduk. Ve birimiz hata yapmaması için hep sürekli uyarıyoruz. Hepimiz çocuğuz. Yani beş altı yaşındaki bir insana yapma kelimesini anlamaz ki. Yani bir şeye dokunma dediğin zaman gidiyor merak ediyor dokunuyor. Onun dokunmasından dolayı hepimiz dayak yiyorduk mesela. E ne yapıyorsun, yalana teşvik ediliyorsun. Çünkü biliyorsun ki doğruyu söylersen dayak yiyeceksin. o zaman ne yapıyor; yapmadım, ben yapmadım. "Söyle bak..." Hani o söylese sadece o dayak yiyecek. Biz dayak yemeyeceğiz. Onu da söylemiyor. Ne oluyor, koruyucu aileye geldiğimiz zaman sürekli yalan söylüyoruz. Ben sürekli yalan söyledim mesela. Çünkü hep bir panik halindesin. Bir şey olursa, döverse, kızarsa... O tür şeyler yani. Bu yüzden diyorum kesinlikle yaygınlaştırılmalı’’ [KK8].

‘...Kesinlikle... Çünkü devletin bize temel dört tane sunduğu aile modeli var. Bunların ilki maddi yardım. Biyolojik ailenin yanında olan maddi yardım. Sırf maddi yetersizliklerden dolayı birey koruyucu aileye verilmeyi veya yurda alınmaya

kalkılıyorsa, maddi yardım yapılarak zaten biyolojik ailenin yanında kalması sağlanıyor. İkicisi evlat edinme. Evlat edinmenin çok sağlıklı bir model olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bir yıl sonra o çocuğa herhangi bir şekilde cinsel tacizde bulunulsa veya herhangi bir şekilde hakkına geçilse bunun çok kontrol edilebilirliği yok. Gönüllü aile modeli var. Gönüllü ailede... Evet, sağlıklı ama o aradaki bağlanma şeyini... Çocuk ilk beş günde yani haftanın beş gününde farklı bir yerde haftanın iki gününde farklı bir yerde olması aslında çok sağlıklı ilerlemiyor. O aradaki geçişleri tam yapamadığından dolayı ama koruyucu aile modeli neden yaygınlaşmalı dediğimizde, kontrol edilebilirliği yüksek. Birey yani öğrenci... Aslında çocuk çok destekleniyor. Maddi anlamda da manevi anlamda da hem kurum bakımından hem de koruyucu aile kısmında iyi bir desteğe sahip oluyor aslında. İyi bir hayat koşuluna dönüştürülüyor o yaşadığı şey,... Yaşam tarzı biraz daha üst seviyeye çekiliyor aslında... Koruyucu ailelik, çok başarılı bir model. Bireyler dediğim gibi, koruyucu ailede herhangi bir problem yaşadıklarında, bunun bir geri dönütü var. O koruyucu ailede yaşadığı problemde de... Çünkü çocuk sizin nüfusunuza geçmiyor ve artık tamamen sizin sorumluluğunuzda değil. Yani devletin kontrolü altında bir sorumluluğunuz var. Çocuk zaten bunu istiyorsa eğer ileriki hayatında zaten ailenin nüfusuna geçme şansı veriliyor. Ama öbür türlü, evlat edinmede dediğim gibi, ilk başta diyelim bir bebek aldınız. İşte ondan sonraki 20 yılını sizle geçirmek istemedi ama artık sizin üzerinizde ama yapabilecek bir şeyiniz yok. İstedığınız kadar problem yaşayın, devlet buna müdahil olamıyor. O yüzden koruyucu ailelik en azından saydığımız bu diğer aile modellerine bakılırsa daha sağlıklı ilerleyen bir model'' [KK9].

“Kesinlikle evet... Oradaki çocukların benim gibi milletine, vatanına değerli bireyler olabilmeleri için. Kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için'' [KK10].

4.8.10 Katılımcıların Koruyucu aile modelinin yaygınlaşması konusunda önerileri

“Koruyucu aile modelinin yaygınlaşması konusunda önerileriniz nelerdir?” Sorusuna katılımcılar farkındalık çalışmaları yapılması için, sosyal medyanın kullanılmasını, seminerlerin yanı sıra, büyük kitlelere ulaşmak için görsel medyanın gücünden yararlanılması, tiyatro, sinema gibi dalların aracı olarak kullanılmasını önermişlerdir. Ancak bu çalışmalarda korunma ihtiyacı olan çocukların sahada yer

almasının iyi olacağını belirtirken, %10 katılımcı bu çalışmalar yapılırken çocukların ve koruyucu ailelerin üzülmemesi gerektiğini belirterek, konunun hassasiyetine dikkat çekmektedir.

“... Farkındalığı artırmak, farkındalık çalışmaları yapmak. Bu kadar. Çünkü eğer biz reklam yaparsak, tanıtırsak... İnsanların şöyle bir çekincesi de var. Tamam, biz kurumdan çocuk alıyoruz ama biz bu çocuğun huyunu suyunu bilmiyoruz. Ya bize düşman olursa. O sizin elinizde olan bir şey çünkü siz onu küçükten alacaksınız ve yetiştireceksiniz. Ağaç yaşken eğilir tanımı buna uygun. O yüzden sadece farkındalık çalışmaları yapmak, reklamlar yapmak, bunlarla ilgili örnekler... Hoş şu anda yavaş yavaş yapılmaya başlandı ama bu yetersiz. Çünkü ben iki senedir... Bu çalışmalar hakkında konuşma yapıyorum. İlk sene çok az kişiydik. İnanılmaz, böyle topu topu 30- 35 kişiydik ve sadece iki tane koruyucu ailelik merakı olan aile geldi. Ama geçen sene çok güzeldi. Hani, 100-150 kişi vardı ve daha çok artmıştı. Biz artık bu çalışmaları yaparak daha fazla insana ulaşmaya başladık. O yüzden çok memnunum” [K.K.1].

“... Çoğunlukla, bana göre... Sinema ve tiyatro olarak yani... Çünkü örnek olarak gösterirsek daha iyi olur... Oynayarak evet... Filmler, fragmanlar... Aynen öyle... Yani yoksa öyle broşürle falan bir işe yaramaz... Senaryolar yapılarak” [K.K.2].

“...Reklam yapılamaz, broşür deseniz... Yani saçma geliyor... Nasıl diyeyim. Reklam deseniz bile hem ne diyeceksiniz... Koruyucu aileler de üzülür, çocuklar da üzülür. Mesela Taksim'de bir yerler... İnsanların çok olduğu yerler, Kadıköy, Beşiktaş... Gibi yerlerde çocukları. Aslında... Hareket etmelerini sağlamak bir etkinlik işe yarar... Ben kendimden örnek vereyim... Bir gün pazardayım, yaşlı bi kadın zorlanıyordu torbalarını taşıırken ben de yardım ettim. Kardeşim de yanımdaydı... yaşlı kadın 40-45... bize kim olduğumuzu sordu. Ben de işte dedim burada, burada yuvada kalıyoruz demiştim. Ertesi gün o kadın geldi, beni ve ...'i normal kendi evine götürdü... Şanstı, ben sadece torba taşıyarak... Ben sadece halkın içine girmişim, okuldan yuvaya doğru dönerken bu basit bir şey hani... Ne oldu sonunda ben başka bir aileye verildim, ama kardeşim de o aileye verildi. Evet, sırf bir torba taşıdığım için” [K.K.3].

“...Önerim, en başta zaten yapılıyor sanırım. Mesela bizim yaşımız için söylüyorum, 20-25 yaş arası için söylüyorum. Gidip, gönüllü ablalık yaparak o çocuklara destek olmak ve onlarla bir iletişim kurup onları hiçbir zaman yalnız bırakmamak. Alıştırıp da gitmemek. Çünkü o çocuğun psikolojisi gerçekten bozuluyor, benim yaşadığım gibi... Bizim yaş grubu için bunlar yapılıyor... Tabii çocuk sahibi olamıyorsun şu an ama 25 yaşından sonra bebek alabiliyorsun. Ben araştırdım... Bebek alabiliyorsun ve bunu yapsınlar bence. Çünkü devlet, yani maddi açıdan yok diyemezsin çünkü devlet her koşulda sana yardım ediyor o çocuğu aldığı zaman. Mesela koruyucu ailedeyim, devletin bana yapmadığı yardım yok maddi açıdan, her türlü yardım destek yapılıyor bana. Hani bakamam edemem değil yani” [K.K.4].

“... Bunun için ilk başta insanların kendilerini hazırlaması gerekiyor. Daha doğrusu koruyucu aile olacak kişi... Yani benim kaldığım zamandaki arkadaşlarım dağıtılacaktı yani... Yetiştirme yurtlarına gönderilecekti. Benim kaldığım yerde şey, daha küçük çocuklar yani, 5-6-7 yaşlarındaki çocuklar kalmaya başlayacaktı. Ondan kaynaklı annem bizim komşulara falan sordu yani... Üstlenin, bakımını falan her şeyi ben yaparım ama kağıt üzerinde sadece siz gözükün diye demişti. Kabul etmedi hiç kimse yani” [K.K.5].

“...Bence şöyle bir şey yapılabilir. Ben sadece bu dernekten örnek vermiyorum yani her derneğin yaptığı faaliyetler farklı. Yani birçok yuvalarla konuşulup, sadece bir yuvayla konuşulmamalı. Mesela bir dernek üzerinde gidiyorsa işler... Sadece bir tane yuvayla değil, İstanbul'daki bütün yuvalarla ya da Türkiye'deki bütün yuvalarla faaliyet yapılmalı, projeler yapılmalı diye düşünüyorum. Çünkü sadece bir tanesiyle yapıldığında sadece 150 kişi oluyor. Ama Türkiye geneline baktığımızda o kadar çok var ki bu sayı. En basit örneğinden'da oturan bir arkadaşım yakınıyor bunun için. Yani diyor ki keşke dernekler buralara da taşınsa. Keşke burada da bir şeyler yapılsa. Ben diyorum ki o zaman gidelim, konuşalım... Ben küçük bir örnek verdim şimdi... O şekilde düşünüyorum. Çünkü zaten projeler yapılıyor, reklamlar yapılıyor, seminerler yapılıyor, konuşmalar yapılıyor... Tamam bunlar... Bizim üstümüzdeki toplumu bilinçlendiriyoruz değil mi. Ama bizim altımızdaki toplumu bilinçlendirmezsek ne yapacağız” [K.K.6].

“Çok fazla farkındalık çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerekiyor. Hem bakanlık nezdinde hem de toplum nezdinde ve sanıyorum bu yasal boşlukların biraz daha sıkılaştırılması gerekiyor ki, insanlarda bir güven oluşsun bu yönde. İnsanların en büyük kaygısı, koruyucu ailelikte bu yasal boşluklar. Ya işte biyolojik aile bir gün çıkarsa... Şey çok sağlıklı. Kişinin böyle bir endişe yaratması çok sağlıklı ama on yıl boyunca aramamış bir koruyucu bir aile yarın öbür gün kalktı da geldi ve ben çocuğumu almak istiyorum... Zaten aralarında bir ebeveyn ve çocuğun sağlıklı ilişkisi kalmamış, bitmiş... Dört yıldan sonra uzmanlar ebeveyn ilişkilerinin koptuğunu söylüyor yani. Bize bu şekilde aktarıyorlar, ben de bunu çok mantıklı buluyorum. Hiç anne ve babasını görmemiş, gördüyse bile hatırlamayan bir bebeğin sekiz yıl sonra koruyucu ailesinde bakılmış artık ebeveynlik bağları gelişmiş, travmalarını bir nebze de olsa atlatmış... Biyolojik aile ortaya çıkıyor, bana çocuğumu verin. Yani hangi çocuk ve kimin çocuğu... Üzerine o kadar çok tartışılır ki... Katılımcının mevzuat ile ilgili açıklaması şöyle devam etmektedir.

“E...mevzuatta bence bir takım değişiklikler yapılmalı... En önemlisi buradan başlamak gerekiyor... Biz çok koruyucu aile, koruyucu aile diye saldırıyoruz ama önemli olan koruyucu ailelerin nitelikli olması. Çünkü işte bu gün 6 aylık aldığımız bir bebek, 15 yıl sonra buluş çağında olacak ve bugün bizim o bütün ailelerin yanına yerleştirdiğimiz aileler, 15 yıl sonra bizim yanımıza gelecekler. Her koruyucu aile bu ergenlik sürecinde sadece ergenlik değil, herhangi bir problemle karşı karşıya kaldığında onu hani... Nitelikli değilse eğer, atlatamıyorlar o süreci. Çünkü aile kendine yardımcı olamıyor, kendine yardım edemediği için çocuğa da yardımı olamıyor” [K.K.7].

Aynı katılımcı, sosyal hizmet kurumlarında psikolojik destek verilmesi konusunda ve eleman niteliğine vurgu yaparak özellikle büyük şehirlerde problem olduğunu ifade etmiş ve önerilerine şöyle devam etmiştir.

“...Koruyucu ailelik daha çok bilinir hale gelmesi gerekiyor. Tüm toplum tarafından anlatılması gerekiyor. Bu gün oyunculardan tutun dizilere, haber programlarına. Hani biz şimdi seminerler yapıyoruz ama e...seminerlerde en fazla 300 kişiyi toplayabiliyoruz. Ama televizyon programına çıktığınızda en az 5 milyona anlatıyorsunuz derdinizi. Minimum en kötü reyting 5 milyon, dolayısıyla hal böyle olunca ee... Bunu bilinir elden daha fazla anlatmak lazım. İşte atıyorum’in haber programında anlatması gerekiyor. Bunu Cumhurbaşkanı’nın bununla ilgili bir

tavsiye şeyi demeci olması gerekiyor. Bunu basın bültenleri yaymalı. Masala şimdi hepimiz bir... Haberi açıyoruz, bir... Açıyoruz... Kanalı açıyoruz, her yerden dinliyoruz haberleri. Koruyucu aileyi siz çok konservatif tutarsanız ve sır gibi saklarsanız bu toplum bilemez ve anlayamaz. Anladığı kulaktan dolma... Ciddi bir teşkilatlanma gerekir, bunun için. Görsel basında, belli dizilerde buna ciddi bir yer vermek gerekiyor. Birde e...bu kadar çok anlatırken tüm bu süreçte, burada meslek elemanına çok ciddi görev düşüyor. Çünkü bu sistemde bir çürük elma diğer bütün elmaları yok ediyor. Mesela ben koruyucu aile oldum, başaramadım ya benim 7 soyumda bundan etkileniyor ve gelmiyor, korkuyor. Zaten korkarak geliyor insanlar, zaten tedirginler bi bu, bi de işte mevzuattaki değişikliklerde şey çok önemli''

''...Biyolojik ailenin, bu kadar çok haklarının sınırsızlığı... Sınırsız haklara sahipler. Yedi yıl gelmese çıkıp ben çocuğumu almak istiyorum gibi küstahça bir davranışta bulunabiliyor ama. Gelişmiş ülkelere bakıyorsunuz, sınır koyuyor. Diyor ki, sen diyor 2 yıl 3 yıl içerisinde çocuğunu hiç ziyaret etmediysen ve sen bir mazeret bildirmediyse bu yönde zaten sen artık ebeveyn görevini yerine getiremiyorsun demektir diyor. Orda e.. hakim yada yargıç hangi noktadaysa dava, biyolojik ailenin görüşünü istemiyor bile''

Katılımcı, ülkemizde ise biyolojik ailenin çocuğu seneler sonra istemesiyle ilgili olarak şunları söylemiştir.

''...Hayır, alamıyor ama dava süreci başlıyor... Bu bile rahatsız edici bir şey. Hâkimin inisiyatifinde bu bunu da yapıyor olmamalı. ... Benim için 4 sene. Ben altı aylıkken bırakıldım, atıyorum. Hikâyeyi biliyorsunuz 4 yaşındaydım, tanımıyorum annemi babamı yabancı... Yok, yabancı yani yok... Yaş değil yıl önemli e... maksimum 4 yıl... Burada şeye bakmak gerekiyor. Çocuk hala kurum bakımında değilse, koruyucu ailenin yanındaysa bunlardan konuşuyoruz. ...Bence şunu yapsak ülke olarak, sistemin kilit noktası şu. 'Sen bu çocuğu bırakamazsın' bıraktığın takdirde bu tarzda yaptırımlar olacak. Çünkü anne rahat 1.çocuğu getirmiş bırakmış, 2. Çocuğu getirmiş bırakmış, 3.'cü 4.'süne hamile, getiriyor bırakıyor. Biliyor ki İsteddiği zaman, bakan var, yediren içiren var, ben hayatımı yaşayım, hani baktım 40-45'lere geldi onlarda 17-18 olurlar. Gelir alırım bakarlar bana işte. ... Sağlıksız bağlanma diyoruz. Gidenler de var sadece intikam almak için'' [K.K.7].

“...Bana göre koruyucu ailede kalan, sizler gibi... Hani karşımıza alıp koruyucu ailede kalan çocukların neler yaşadıklarının dinletilmeli diye düşünüyorum. Zaten eğer vicdanı varsa onu oradan kurtarmak isteyecektir her zaman... Çünkü yuvadaki çocuklar söylemiyor. Kesinlikle... Onlara çünkü kesin uyarıyorlar. "Sana gelirse şey derse dövüldüğünü söylemeyeceksin. Şunu yapıldığını söylemeyeceksin, güleceksin... Yani sana hep bu şekilde eğitim veriliyor, yetiştiriliyor. Ondan sonra kinle nefretle yetiştiriliyor. Kesinlikle koruyucu ailede kalan çocuklara, görüşmesi sağlanmalı diye düşünüyorum [K.K.8].

“...Koruyucu aileliğin yaygınlaşmasını neden istiyoruz... Daha nitelikli insanlar koruyucu aile yapılmalı. Çünkü son zamanlarda çıkan verileri belki görmüşsünüzdür. 2002 yılında 2003 yılında 520 olan koruyucu aile sayısı bir anda 6200'e çıkıyorsa eğer çocuklarda... Bu ciddi bir artış ve şunu sorguluyor insana, bu kadar kısa zamanda artış oldu ama hepsi gerçekten de nitelikli koruyucu aile mi? Koruyucu aileliği yaygınlaştıralım ama çocuğu da her önümüze gelen aileye vermeyelim. Biraz daha ona bir şeyler katabilecek, öğretebilecek, hayatına gerçekten katkı sunabilecek insanlar koruyucu aile olsun diye uğraşyoruz aslında. Bu yaygınlaştırmayı nasıl yapabiliriz? İnsanları tabii ki daha fazla bilinçlendirmeliyiz. Evet, medya tarafından bu bilinçlendirilmeye çalışılıyordur fakat... İnsanlara aslında dilden dile, çünkü televizyonda gördüğünüz şeye çok inanmayabilirsiniz ama komşunuzun söylediği bir şey size daha doğru gelebilir. İnsanlara doğru bilgiyi vererek aslında ağızdan ağza bir ses dalgası şeklinde yayılırsa. Çünkü önce kendi çevrenize yaygınlaştırmaya başlarsınız sonra ki dönemlerde aslında daha geniş çevrelere ulaşırsınız böyle şeylerde. O yüzden bunu yaygınlaştırmak için de aslında önce temelden başlanmalı. Önce kendi ailenizden, akrabalarınızdan, daha sonra komşularınızdan, arkadaş çevrenizden vs. vs. daha sonra bu artırılmalı” [K.K.9].

“...Daha çok dernek... Yürüyüşler olabilir mesela... Anne, baba gelip, koruyucu anne baba tişörtü giyip... O tarz... Sosyal medyaya ve medya iletişim alanında kendilerini biraz daha göstermelerini istiyorum” [K.K.10].

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumların önemli sorunlarından biri sağlıklı ve mutlu nesillerin yetişmesini sağlamaktır. Geleceğin teminatı olarak bakılan çocukların bakımı ve korunması birinci derecede ailelerin sorumluluklarında olmakla birlikte, bazı aileler çeşitli nedenlerle bu sorumlulukları yerine getirememektedir. Bu durumdaki çocuklar korunmaya ihtiyacı olduklarından toplumun önemli bir sorunu olmaktadır. Her toplum kendi yapısına uygun çeşitli politikalar geliştirmektedir. Ülkemizde konuyla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmakta ancak bu çalışmalar korunmaya ihtiyaçlı olma nedenlerini ortadan kaldıracak yeterlilikte olmamaktadır.

Yapılan çeşitli alan araştırmalarında görüldüğü gibi, korunmaya ihtiyaçlı olan çocuklar için kurum bakımının çeşitli psiko-sosyal etkileri dikkate alındığında çocukların aile ortamında yetişmeleri tercih edilmekte ve desteklenmektedir. Bu çalışma ile elde edilen araştırma bulgularına dayanarak aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır:

Yapılan araştırmada ailelerine ait bilgi düzeylerine bakıldığında, katılımcıların %20'sinin biyolojik ebeveynlerine ait bilgiye sahip oldukları, diğerlerinin ya hiç bilgi sahibi olmadıkları ya da çok az bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yeşilkayalı (2015)'nin "Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgecilik Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli araştırmasında, koruyucu ailede bulunan bireylerin 1/4'i korumaya aldığı çocuğun öz anne ve babası ile ilgili bilgiye sahip olmadığı ve bu durumun doğal sonucu olarak bu ailelerde bulunan korunma altındaki çocuklarında dörtte birinin öz aileleriyle görüşmediği sonucuna varılmıştır. Varılan bu sonuç çalışmayı desteklemektedir. Ayrıca bu çalışmada katılımcıların babalarına ait sahip oldukları bilgi düzeyi annelerine ait sahip oldukları bilgi düzeyinden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların öz anne-babalarına kıyasla koruyucu anne babalarına ait daha fazla bilgi sahibi olmaları değerlendirildiğinde bu durumun; kurdukları iletişimin doğal bir sonucu olduğu görülmekle birlikte, oluşan duygu bağına dayalı olduğu düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada kardeşe ait bilgi düzeylerine bakıldığında, öz kardeşi olan katılımcıların hepsinin, kardeş sayılarını ve cinsiyetlerini bildikleri, çoğunluğunun da biyolojik kardeşlerine ait yaş, eğitim durumu, meslek, iş, kiminle yaşadığı, nerede yaşadığı ve medeni durumları hakkında bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların biyolojik ebeveynlerine ait bilgi düzeyleri ile biyolojik kardeşlerine ait sahip oldukları bilgi düzeyleri karşılaştırıldığında, biyolojik anne babalarına göre, kardeşlerine ait daha fazla bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kardeşlerine ait daha çok bilgiye sahip olmaları, katılımcıların yaşantı farklılıklarına (kardeşi ile görüşme, birlikte yaşama vb.) bağlı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların çoğunluğu, biyolojik anne babalarına ya da 1 'ine olumsuz duygu beslendiklerini ifade ederken, bu anlamda kardeşleri ile ilgili duygulara yer vermedikleri görülmektedir. Tespit edilen bu durum, çıkan sonucun bir başka nedeni olarak görülmektedir. Kahraman (2007)'ın "Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti" isimli araştırmasında, koruyucu aile bakımı altındaki çocukların %67'lik oranla kardeşleriyle görüştüğu sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuç bu araştırma sonucu ile örtüşmektedir.

Genel olarak toplumda, çocuk sahibi olmayan ailelerin koruyucu aile oldukları ya da evlat edindikleri konusunda yaygın bir görüş olduğu bilinmektedir. Çalışmada koruyucu ailelerin %50'si çocuklu %50'si çocuksuz olarak yer almaktadır. Katılımcılardan 5'inin çocuklu koruyucu ailelere ikinci, üçüncü ve dördüncü çocuk olarak katıldıkları tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre; ailelerin çocuk sahibi olması, koruyucu aile olmaya engel teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Baysal (2017)'ın "Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları" isimli araştırmasında koruyucu ailelerin büyük bir çoğunluğunun tek çocuk için koruyucu ailelik yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Çıkan bu sonuç araştırma sonucu ile örtüşmemektedir. Ancak Yeşilkayalı (2015)'ın "Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgecilik Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli araştırmasında, koruyucu ailelerin çoğunluğunun 2 biyolojik çocuğa sahip oldukları sonucuyla bu çalışmayı desteklemektedir. Üstüner (2005)'in "Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı" isimli araştırmasında öz çocuğa sahip olmanın koruyucu aile olmayı etkilemediği sonucu ile araştırma sonucunu desteklemektedir.

Yapılan araştırmada katılımcıların kronik bir hastalığı ve bir engel durumu olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda hepsi

psikolojik kökenli bir rahatsızlıkları olmadığını belirtmişlerdir. Ancak, katılımcıların büyük bir çoğunluğu farklı yaş dönemlerinde ve farklı sürelerde psikolojik destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre çoğunluk katılımcının beyanlarına dayalı olarak, teşhis konmuş psikolojik kökenli bir rahatsızlıkları olmamasına rağmen çocukluk döneminde psikolojik desteğe ihtiyaç duyabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kısa ya da uzun süreli psikolojik destek almış olmasının altında, yaşantılarıyla ilgili olarak çocukluk dönemlerindeki travmalara bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların ilgi alanlarına bakıldığında; toplumda yapılması sıklıkla karşılaşılmayan, çok sayıda ve çeşitli ilgi alanlarının olduğu tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar için ilgi alanları, profesyonelliğe dönüşmüştür. Tespit edilen bu durumun, koruyucu aile desteğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Koruyucu ailelerin sağladığı eğitim ve öğretim olanakların katılımcılar için kazanıma dönüştüğü sonucuna varılmıştır. Koruyucu ebeveynlerin öğrenim düzeyleri ile katılımcılara sağladıkları olanaklarla ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, koruyucu ebeveynlerinin çoğunlukla lisans ve lisansüstü öğrenim düzeyine sahip oldukları dikkat çekici önemli bir nokta olarak görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılara ait arkadaş ve sırdaş seçimlerine bakıldığında; katılımcıların arkadaşlarını, genel olarak okuldan tercih ettikleri tespit edilmiştir. Çoğunun sosyal hizmet kurumundaki arkadaşlarıyla, arkadaşlıklarını sürdürmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonucun, genel olarak katılımcıların sosyal hizmet kurumundan, küçük yaşlarda ayrılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcıların sırdaş seçimine bakıldığında, çoğunlukla koruyucu aile bireylerini 1.sırada sırdaş olarak tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu tercihlerini 7 seçenek arasından en fazla 2 tercihle sınırlandırmaları dikkat çekici olmuştur. Buna göre, katılımcıların tercih sebebinin koruyucu aile bireyleri ile karşılıklı sevgi ve güvene dayalı ilişki kurdukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada yer alan katılımcıların, koruyucu ailesi olduğunu kaç yaşında ve nasıl öğrendikleri hakkında bilgi durumlarına bakıldığında; 4-13 yaş aralığında ve çok az katılımcının uzman desteği ile öğrendiği bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşme sonucunda, katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak, koruyucu ailede yer alan çocukların içinde buldukları durumu öğrenmelerinde; yaş, bireysel farklılıklar ve gelişim özellikleri, öğrenme yaşantıları, geçmiş yaşam öyküleri ile içinde

buldukları koşullar dikkate alınarak anlayabilecekleri en erken yaşta ve uzman eşliğinde ortamın hazırlanarak açıklanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Şahin Kaya (2019)'nın "Uzmanların Gözünden Türkiye'de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme" isimli çalışmasında, uzmanların koruyucu aileyle, bu hizmet modelinden yararlanacak çocuğun tanıştırılması öncesinde, çocuğun düşüncesi alınarak hareket edildiğini ve bunu genel olarak olumlu bulduklarını, ancak sosyal çalışma görevlisinin iş yükü fazlalığı ve sayılarının azlığı nedeniyle uygulamada problemler yaşanabildiği ile ilgili yaptıkları değerlendirme bu araştırma sonucunu desteklemektedir.

Araştırmada yer alan katılımcıların kuruma ve koruyucu aileye geçiş yaşları durumuna bakıldığında; Katılımcıların kuruma geçiş yaşları 0-6 yaş ile koruyucu aileye geçiş yaşları 6 ay ile 13 yaş arasında farklılık göstermektedir. Katılımcıların 0-10 yıl arası değişen sürelerde kurumda kalmış oldukları buna bağlı olarak katılımcıların çoğunluğu 7 yaş üstü koruyucu aileye geçtikleri ve erken çocukluk dönemini kurum bakımı altında geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların insan yaşamındaki bu önemli dönemi aileden uzakta kurumda geçirmiş olmaları gelişimleri açısından düşündürücüdür. Baysal (2017)'in araştırma sonucunda koruyucu aile olmak isteyen aday ailelerin genellikle müracaatta 2-5 yaş grubundaki çocukları talep ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kahraman (2007)'in araştırmasında, koruyucu ailelerin kaç yaşındaki çocukları tercih ettiklerini incelemiş ve genel olarak 6 yaş öncesi çocukları tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Üstüner (2005)'in araştırmasında da koruyucu aileler daha küçük yaşlardaki çocukları almayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan sonuçlar bu araştırma sonucu ile örtüşmemektedir.

Bu araştırmada, katılımcıların cinsiyetlerine bağlı olarak koruyucu ailelerinin tercihleri incelendiğinde %70'le kız çocuk tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kuş (2014) çalışmasında koruyucu aile yanına yerleşen çocukların cinsiyetlerine göre kız çocuk sayısının, erkek çocuk sayısından iki kat daha fazla olduğunu belirterek bu çalışma sonucunu desteklemektedir.

Katılımcıların biyolojik ailelerinden ayrılma nedenlerinin kendilerinde oluşturduğu duygu durumlarına bakıldığında; nedenlerin katılımcılarda en az iki olumsuz duygu oluşturduğu ve farklı duygular edindikleri görülmekle birlikte, duyguların sıralamasında da farklılık göstermektedir. Çalışmada; katılımcılarda oluşan bu

olumsuz duygu ile biyolojik ebeveynini tanıma isteği konusundaki tercihleri karşılaştırıldığında; bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve ebeveynini tanımak istemeyen çoğunluk katılımcıda 1'inci sırada oluşan duygunun ortak duygu olduğu sonucuna varılmıştır.

Katılımcıların koruyucu ailelere ilişkin görüş ve tercihlerine bakıldığında; koruyucu ailelerin farklı aile yapılarına sahip oldukları ancak çoğunun demokratik ebeveyn tutumu sergiledikleri tespit edilmiştir. Farklı aile yapılarına sahip olmalarına rağmen, tüm katılımcıların bir problem karşısında koruyucu ailelerini ilk sırada tercih ettikleri, biyolojik ailelerinin yanına gitme seçeneği sunulduğunda da yine tüm katılımcıların ilk sırada koruyucu ailelerini tercih ettikleri bilgisine ulaşılmıştır. Bu verilere dayalı olarak 1 katılımcı hariç tüm katılımcılar tek tercihte bulunmuşlardır. Katılımcıların aile yapıları ne olursa olsun kendi koruyucu ailelerini alternatifsiz tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun nedeni olarak, koruyucu aile içindeki iletişime dayalı sevgi ve güven ortamından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada katılımcılar, yetiştirme yurtları ile koruyucu aile modeli arasında fark olduğunu, bu farkın koruyucu aile hizmet modeli açısından olumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Fark yaratan nedenler incelendiğinde çoğunlukla nedenlerin ortak olduğu görülmektedir. Bu nedenlere bağlı olarak koruyucu aile modelinin, çocuğun üstün yararına olduğu sonucuna varılmıştır. Şimşek, Erol, Öztop ve Özcan (2008)'in araştırmasında çocuğun ailesi ile birlikteliğinin sağlanamaması durumunda akraba koruması, koruyucu aile ve evlat edinme gibi aile temelli modellerle çocuğun aile ortamında büyümesini sağlayacak hizmetin gerekliliğini ortaya koymasıyla bu araştırma sonucunu desteklemektedir.

Katılımcıların koruyucu aile modeline yaklaşımlarına bakıldığında, katılımcıların ileride kendi çocuklarını bırakmak durumunda kaldıklarında ki tercihleri sorulduğunda, çoğunluğunun önceliği kendi koruyucu aileleri ya da aile bakım temelli seçenekler olmuştur. *İleride koruyucu aile olmak ister misiniz?* Sorusuna tüm katılımcılar net ve içten bir yaklaşımla olmak istediklerini, hatta bir katılımcı 2 çocuğa gönüllü ablalık yaptığını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların çoğu, koruyucu aileleri tarafından evlat edinilmek istediklerini açıklarken iki katılımcıda evlat edinildiğini belirtmiştir. Bu açıklamalarında katılımcıların çoğunluğu, korunma kararına bağlı olarak elde ettikleri sosyal hakları kaybetmemek adına, bunun zamana bağlı olarak olabileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların, bu ifadeleriyle birlikte

diğer destekleyici (koruyucu aileye sahip olmanın kendilerinde oluşturduğu duygular, koruyucu ailelerini betimlerken hissettikleri duygular, düşünceler vb.) açıklamaları ve beden dillerinin bütünü değerlendirildiğinde koruyucu aile modelini oldukça benimsedikleri, kendi öz aileleri gibi gördükleri ve buna bağlı olarak kendilerini güvende hissettikleri sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, koruyucu aile modelinin diğer modellere göre nitelikli aile olduğunda çocuğun yararına üstünlük gösterdiğini düşündürmektedir. Bu modeli kendileri ve çocukları adına tercih etmeleri, katılımcıların kendi yaşanmışlıklarının getirmiş olduğu hassasiyet olarak da ayrıca değerlendirilebilir. Baysal (2017)'in araştırmasında, korunma altındaki çocuklar için koruyucu aile modelinin en iyi model olduğunu ve bu çocuklara aile ortamını sağlayan aynı zaman da çocuk açısından, koruyucu aile açısından ve sosyal çalışma görevlisi açısından olumlu olduğunu ortaya koyan sonucuyla bu çalışmayı desteklemektedir. Can (2000)'in “Koruyucu Aile Uygulaması: Ankara Örneği” isimli araştırmasında, görüşme yapılan koruyucu ailelerin tamamının evlat edinmek istediği belirtilirken, koruyucu aileliği evlat edinmenin bir yolu olarak gördükleri sonucuyla araştırmayı desteklemektedir.

Yapılan araştırmada katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda tüm katılımcıların koruyucu ailelerine sahip olmanın kendilerinde oluşturduğu olumlu duyguları yine olumlu duygu ve düşüncelerle koruyucu ailelerini betimlemeleri, koruyucu aile modelinin yaygınlaşması konusundaki isteklerinin net ve samimi duygular olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Baysal (2017) araştırmasında, koruyucu aile modelinin tanıtım ve yaygınlaştırılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Karatay (2017)'in “Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü” isimli çalışmasında. Ülkemizde korunma altında bulunan ve korunma ihtiyacı olan çocukların ancak %3-4 oranında süreklilik gösteren koruyucu ailelerde bakıldığını belirtmektedir. Bu sistemin yaygınlaşması konusunda devletin önemli çabaları olmasına rağmen istenilen düzeyi yakalamadığı sonucuna ulaşmıştır. Şahin Kaya (2019)'nın “Uzmanların Gözünden Türkiye’de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme” isimli çalışmasında ilgili bakanlık uzmanları; koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşması konusunda bakanlık politikasında yer verildiğini, ancak bakanlıktan kaynaklanmayan bazı güçlüklerin olduğunu savunmaları sonucuyla koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşması gerektiği konusunda bu çalışma sonucunu desteklemektedirler.

Öneriler:

- Korunma ihtiyacı olan ve kurum bakımına alınan çocukların korunma ihtiyaç nedenleri, çocuğun yaşı ve gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları göz önüne alınarak içinde bulunduğu durumun detaylarıyla araştırılarak, disiplinler arası değerlendirilmesi sonucunda;
 - Çocuğun yararlandırılacağı hizmet modeline uygun erken müdahale programları hazırlanarak uygulanabilir.
 - Koruyucu aileye verilen mevcut eğitimlerin yanı sıra aile destek programları hazırlanabilir.
 - Koruyucu aileye ve çocuğa internet üzerinden bağlanabileceği kesintisiz ve anında hizmet verebilecek kriz merkezleri oluşturulabilir.
- Koruyucu ailelere yönelik mevcut eğitim programlarının süresi, içeriği, zamanlaması vb. konularda ihtiyaç analiz çalışmalarına dayalı olarak disiplinler arası anlayışla bilgi ve beceri eğitimine ağırlık verilebilir.
- Sosyal Hizmet kurumlarında çalışacak personelinin işe alımlarında;
 - Çalışılacak birim ve görev ayırt etmeksizin, çalışacak bireyin öncelikle özel test uygulayıcıları tarafından kişilik ve ruh sağlığı testlerinden geçirilmesi istenebilir.
 - Testler sonucunda, çalışabilir olduğu belirlenen kişilerin alanında mesleki yeterlilikleri, teorik ve uygulamalı sınavlarla belirlenebilir.
 - Uygulanan mesleki sınavlar sonucunda da belli bir barajı geçenlerin ön eğitime alınmaları sonucunda göreve başlatılmaları sağlanabilir.
- Sosyal hizmet kurumlarında çalışmakta olan tüm personelin motivasyonunu arttıracak ve ruh sağlığını koruyacak çalışmaların yanı sıra iyileştirici yasal düzenlemeler önerilmektedir.
- Koruyucu aileye geçiş kararı; çocuğun yaş, gelişim özellikleri ve bireysel farklılıkları dikkate alınarak, deneyimli meslek elemanlarınca oluşturulacak ortam içinde, en uygun şekilde açıklanmalıdır. Koruyucu ailelere verilen eğitimin yanı sıra, kurum personeli, biyolojik aile v.b hangi yetişkin, kararın açıklanmasında bulunacaksa o yetişkin ya da yetişkinlerin ön eğitime alınmaları önerilmektedir.

- Koruyucu aile hizmet modelinin iyileştirilmesi ve yaygınlaşması konusunda çalışmalara süreklilik kazandırabilmekle birlikte, ilgili kurum ve kuruluşların entegre çalışabilmelerini sağlamak adına;
 - Üniversitelerde konuyla ilgili çalışma yapmış akademisyen görüşleri alınarak, koruyucu ailede yetişen çocukların ve koruyucu ailelerin katılımıyla, ilgili bakanlığa bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, MEB, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, vb. kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan görevlendirilme yoluyla kurulacak komisyonlarla disiplinler arası çalışmalara süreklilik sağlanabilmesi,
 - Mevcut il müdürlükleri ile komisyon ve temsilcilerin işbirliği sonucu koruyucu aile modeli üzerine yapılan bölgesel çalışma sonuçları merkez komisyonlarında değerlendirilerek toplumsal farkındalık ve yaygınlaştırma çalışmalarının yürütülmesi sonucunda ülke genelinde etkinliklerin düzenlenmesi yapılabilir.
- Radyo ve Televizyon programları ile koruyucu aile olma konusunda toplumu bilinçlendirecek programların sayısının artırılması ve daha çok gündeme getirilmesi sağlanabilir.
- Konuyla ilgili yapılan kamu spotlarının artırılmasıyla birlikte, billboardlarda ve sosyal medyada geniş yer verilerek, konuya dikkat çekilmesi önerilmektedir.
- Sinemalarda film öncesi ve sosyal medyada konuyla ilgili kısa videoların yer alması, ilgili senaryoların yazılarak, koruyucu ailede yetişmiş ve tiyatro deneyimi olan çocukların, ünlü tiyatro sanatçılarıyla birlikte sahne alması sağlanabilir.
- Üniversitelerin tüm bölümlerinde sosyal hizmet modelleriyle ilgili bir ders okutulabilir. Ya da zorunlu sertifika programı uygulanabilir.
- Koruyucu aile hizmet modeli ile ilgili yasal boşlukların giderilerek, hizmetin iyileştirilmesi sağlanabilir.
- Koruyucu ailede yetişen çocukların üstün yeteneklerinin toplumda paylaşılması,

- Koruyucu aile olma sürecinde yer alan meslek elemanlarının mesleki yeterlilikleri, duygusal becerileri, kişilik özellikleri gibi konulardaki araştırmalar artırılabilir.
- Koruyucu ailede yetişen çocukların biyolojik kardeşleri ve koruyucu ailedeki diğer çocuklarla olan ilişkileri üzerine araştırmaların artırılması.
- Koruyucu ailede yetişen çocuklarla, diğer modellerde yetişen çocukların farklı yönleriyle karşılaştırılması ile ilgili araştırmaların sayısı artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, A. E.** (2011). “Kronik Hastalıkların, Hastaların Aile İşlevleri ve Yaşam Doyumları Üzerine Etkisi”. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akoğlu, G.** (2015). ‘Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi ve Erken Okuryazarlık’. (4. Bölüm). Turan, F. ve Yükselen, A. İ. (Ed.). *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-1* (2. Baskı), Ankara: Hedef Cs Basın Yayın.
- Aksakallı, U.** (2018). “Sosyal Hizmet ile İlgili Değerlendirmelerde “Vicdan” Sorunu”. *Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akyüz, E.** (1987). “Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1): s.11-20.
- Akyüz, E.** (2018). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması* (6. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Altan, Ö. Z. ve Şişman, Y.** (2003). “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar”, *Kamu –İş* 7 (2): s.1-36.
- Artan, İ. ve Bayhan, S. P.** (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ayaz, M., Ayaz, A. B., Başgül, Ş.S., Karakaya, I., Gülen Şımanlar, Ş., Yar, A., Şentürk, E. ve Dikmen, S.** (2012). “3-4 Yaş Grubu Kurum Bakımındaki Çocuklarda Ruhsal Hastalık Sıklığı ve İlişkili Etmenler”. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23, s.1-7.
- Aydın, A.** (2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları.
- Aziz, A.** (2010). *İletişime Giriş* (3. Baskı) Hiperlink Yayınları, İstanbul
- Babaroğlu, A.** (2011). *Çocuk Psikolojisi ve Ruh Sağlığı*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Balkar, S.** (2004). “Türk Hukukunda Evlât Edinme”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2), s.235-266.
- Barton, C., Alexander, J.F., Waldron, H., Turner, C.W. and Warburton, J.** (1985). “Generalizing treatment effects of functional family therapy: Three replications”. *The American Journal of Family Therapy*, 13(3), s.16-26’dan aktaran Günsel, G. A. (2010). Zihinsel Engelli Tanısı Almış Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Baysal, A. E.** (2017). “Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları İstanbul Örneği”. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Berk, L. E.** (2013). *Bebekler ve Çocuklar Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa*. (Çev.Ed). Erdoğan, N.I., Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Berksun, O. E. ve Hızlı Sayar, G.** (2013). *Aile ve Eş Terapileri*. Ankara: Detay Yayıncılık

- Bilginer, B., Tuncer, A. ve Apani E.** (1996). “Adana Huzurevi ve Yenibaraj Sağlık Ocağı Bölgesindeki 65 Yaş ve Üzeri Yaşlıların Demografik Özellikleri”, *V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı*, İstanbul, s. 168- 171.
- Buğra, A.** (2018). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika* (9. Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Can, G.** (2011). *Gelişimin Doğası. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim-I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Yayınları.
- Can, Y.** (2000). “Koruyucu Aile Uygulaması Ankara Örneği”. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cirhinlioğlu, F. G.** (2010). *Çocuk Gelişimi ve Ruh Sağlığı*. (2. Baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cüceloğlu, D.** (2005). *Keşkesiz Bir Yaşam için İletişim* (20. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Ş. Z.** (2006). *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çakır, Ö.** (2002). “Sosyal Dışlanma”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (3), s. 83-104.
- Çelik, A.** (2002). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye*. Ankara: Kamu-İş Yayını.
- Çifçi, E. G.** (2009). “Türkiye’de ve dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (19), s. 53-66.
- Çimen, K. L.** (2015). “Öğretmenlerin Aile İşlevleri ile Mesleki Performans Düzeylerinin Karşılaştırılması”. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 8 (37), s.759-772.
- Danış, M. Z.** (2009). “Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20 (1), s. 67-84.
- Demirbilek, S.** (2000). “Korunmaya Muhtaç Gençlerin Toplumda Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), s.137-152.
- Dönmezer, İ.** (2009). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Hegem Vakfı Yayınları.
- Durmuş, A.** (2008). *Çocukta Öz Güven Gelişimi ve Karakter Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Gazanker, E.** (2014). “XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Toplumunda Kimsesiz Çocuklar ve Evlatlıklar”. *Yüksek Lisans Tezi*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökkaya, V. B.** (2014). “Koruyucu Ailelerin, Yanlarına Yerleştirilen Çocuk ya da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları (Sivas İli Örneği)”. *International Journal of Social Science*, 25 (1), s. 249-267.
- Güngör, A., Köksal Akyol, A., Subaşı, G., Ulusoy, A., Ünver, G. ve Koç, G.** (2004). ‘Toplumsal ve Duygusal Gelişim’. Ulusoy, A. (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürsel, S., Uysal, G. ve Köksal, S.** (2016). “Her Üç Çocuktan Biri Maddi Yoksunluk İçinde”. *Bahçeşehir Üniversitesi, Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Notu*.
- Hortaçsu, N.** (2003). *Çocuklukta İlişkiler Ana Baba, Kardeş ve Arkadaşlar*. Ankara: İmge Yayınevi.
- İnanç, Y. B., Bilgin, M. ve Kılıç, A. M.** (2010). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Kahraman, F.** (2007). "Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği)". *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kahraman, F.** (2010). "Çalışan Yoksulların Haklar İronisi: Metalaştırılmış Çalışanlar". *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler*, İstanbul: Petrol-İş Yayını.
- Kapar, R.** (2003). "Sosyal Korumanın Yaygınlaştırılması", Dokuz Eylül Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(4), s.49-69.
- Kapar, R.** (2005). "*Sosyal Korumanın İş Gücü Piyasasına Etkisi*", Birleşik Metal İş Yayınları: İstanbul.
- Karasar, N.** (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık
- Karataş, K.** (2007). "Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme". *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18 (2), s.9-19.
- Karatay, A.** (2007). "Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu". *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karatay, A.** (2017). "Türkiye'de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü". *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, s.389-427.
- Keten, D.** (2018). "Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma". *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kitiş, S.** (2019). "A Home of Hearts: the Effectiveness of an Intervention Program for Foster Families". *Master Thesis*, İstanbul Bilgi University Institute of Social Sciences, İstanbul.
- Kocacık, F.** (2003). "Bilgi Toplumu ve Türkiye". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), s.1-10.
- Koç, T.** (2016). "Türkiye'de Koruyucu Aile Hizmetinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Türkiye Ve Hollanda Karşılaştırması". *Yüksek Lisans Tezi*, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Köse, A. ve Beşer, A.** (2007). "Kadının Değiştirilebilir Yazgısı Şiddet". *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10 (4), s.114-121.
- Kuş, S.** (2014). "Koruyucu Aile Hizmeti ve Toplumsal Farkındalık Çanakkale Örneği". *Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Levi, S.** (2008). "The Children Who Start Life with Separation and The Volunteers Who Do Not Play the Three Monkeys: The Effects of the Volunteer Program of Koç University on the Development of Institutionalized Children". *Master Thesis*, Koç University Graduate School of Social Sciences, İstanbul.
- Mamur Işıklı, Y. ve Karatepe, S.** (2016). "Türkiye'de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi". *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7 (1), s.69-100.
- Özbesler, C.** (2009). "Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci". *Aile ve Toplum Dergisi*, 11 (4), s.85-94.
- Özdemir, N., Sefer, N. ve Türkdöğən, D.** (2008). "Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar'." *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (2), s.283-305.

- Özgün, Ö.** (2015). ‘Çocuk Gelişimi Kuramları’ (2. Bölüm), Turan, F. ve Yükselen, A. İ. (Ed.). *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-1* (2. Baskı), Ankara: Hedef Cs Basın Yayın.
- Özkara, S.** (2005). “Toplumun Koruyucu Aile Uygulamasına İlişkin Bilgi Görüş ve Değerlendirmeleri”. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özşahin, F.** (2012). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Trabzon İli Örneği Üzerine Bir Alan Araştırması”. *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Öztürk Karakuş, H.** (2017). “Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler”. *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, s.253-276.
- Püsküllüoğlu, A.** (2017). “*Türkçe Sözlük*” (2. Baskı). Ankara: arkadaş Yayınevi.
- Salim, M.** (2011). “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu”. *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Santrock, J. W.** (2014). *Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi* (13. Baskı), (Çev. Ed.) Yüksel, G., Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Sapancalı, F.** (2005). “Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri”, *Çalışma ve Toplum*, 3, s.51-106.
- Sapancalı, F.** (2007). “Avrupa Birliği’nde Sosyal İçerme Politikaları”. *Tisk Akademi Dergisi*, 2 (4), s.57-108.
- Senemoğlu, N.** (2018). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya* (26. Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sezer, Ö.** (2010). “Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), s.1-19.
- Şahin Kaya, Z.** (2019). “Uzmanların Gözünden Türkiye’de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin Taşkın, N., Tekin, U. ve Ahi, Y.** (2017). *Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Şahin, S.** (2016). ‘Bilişsel Gelişim’ (4. Bölüm), Baysal Metin, E. N. (Ed.). *Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şavlı, H.** (2018). “Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalizasyon Küçükçekmece Örneği”. *Yüksek Lisans Tezi*, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Şenocak, H.** (2006). “Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (51), s.177-228.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., ve Özcan, Ö. Ö.** (2008). “Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma”. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19 (3), s.235-246
- Taştekel, S.** (1992). “Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Bakım Yöntemleri”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (1), s.312-327.
- Tepeli, K.** (2010). *Fiziksel gelişim*. Deniz, E. (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* (2. Baskı) Ankara: Maya Akademi.
- Topal, Ş.** (2006). “Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımı ve Gözetimi Açısından İslâm Hukûkunda Velâyet ve Vesâyet Yetkisi”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6 (3), s.249-273.

- Tuncer, B. ve Erdoğan, T.** (2018). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), s.515-527.
- Türk Dil Kurumu**, (2011). *Türkçe Sözlük*, haz. Şükrü Haluk Akalın... (ve başkaları), 11. baskı, Ankara.
- Türk Medeni Kanunu**, (2016). *Dördüncü Ayrım Evlat Edinme*. Av. Celal Ülker (Ed.), Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Üstüner, S.** (2005). “Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı”. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yavuzer, H.** (2004). *Ana- Baba ve Çocuk*. (17. Baskı). Remzi Kitabevi: Ankara.
- Yavuzer, H.** (2013). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak* (11. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2018). *Çocuk Psikolojisi*. (42. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E. ve Yemişçi, D.A.** (2010). “Engellilere İlişkin Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları: İzmir İli Bakımından Bir Değerlendirme”. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*.
- Yazıcı, E.** (2013). “Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma”. *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yazıcı, E.** (2014). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2), s.247-270.
- Yeşilkayalı, H. D.** (2015). “Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyo demografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgecili Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırımalp, S. ve Hız, Ö.** (2018). “Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti”. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (1), s.95-114.
- Yolcuoğlu, İ. G.** (2009). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi”. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5 (18), s.43-57.
- Yörükoğlu, A.** (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk* (7. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A.** (2014). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (35. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurdakul, A.** (2016). “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi”. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İnternet Kaynakları:

- Can Aktan, C. (ed.)** (2002), “Sosyal Riskler, Yoksulluk ve Sosyal Risk Yönetimi”, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/42243733-C-can-aktan-ed-yoksullukla-mucadele-stratejileri-ankara-hak-is-konfederasyonu-yayini-sosyal-riskler-yoksulluk-ve-sosyal-risk-yonetimi.html>

- Çocuk Koruma Kanunu**, (2005, 15 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 25876), Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm> Erişim Tarihi, 07.03.2019.
- Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği**, (2001, 21 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 24325), Erişim adresi: <https://mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4414&MevzuatIliski=0&sourceXmlSear>, Erişim Tarihi, 07.03.2019.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği**, (2012, 14 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 28497), Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.
- Seyyar, A.** (2009). “Toplumun Himayeye Muhtaç Kesimleri ve Diyanet”, *IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri (12-16 Ekim 2009)*, Ankara, Cilt: II, s. 75-92, Erişim adresi: http://www.sosyalsiyaset.net/documents/toplumun_himayeye_muhtac_kesimleri_ve_diyamet.htm#_ftn1, (08.05.2019).
- Seyyar, A.** (t.y.). “*Sosyal Güvenlik Nedir?*”, <http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sg.htm> (18.04.2019).
- Seyyar, A.** (t.y.). “*Yoksul Ailelere Dönük Sosyal Politikalar*”. http://www.sosyalsiyaset.net/documents/yoksul_ailelere_yonelik.htm (18.04.2019).
- SHÇEK Aynı ve Nakdî Yardım Yönetmeliği**, (1986, 28 Eylül). *Resmi Gazete* (Sayı:19235). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19235.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2019.
- ÇHGM**, (2017). “*Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti*”, *2017 Yılı Bülteni*. Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yayinlar-ana-baslik/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu-2017-bulteni.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2019.
- Subaşı, N. ve Akın, A.** (t.y.). *Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları*. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_sid_det.pdf, (16.04.2019).
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı**, (2016). *2016 Yılı Faaliyet Raporu*. Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/Uploads/sgb/uploads/pages/arge-raporlar/2016-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı**, (2018). “Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler”. [*İstatistik Bülteni*]. Erişim adresi: https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/yuklemeler/RAPORLAR/aspb_2018_engelli_yasli_bireylere_iliskin_istatistiki_bilgiler.pdf
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı**, (2018). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetler*. Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)**, (2019). *Türkiye İstatistikleri: 2018*. Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul>
- Umumi Hıfzıssıhha Kanunu**, (1930, 6 Mayıs), *Resmi Gazete* (Sayı: 1489), Erişim adresi: <https://www.saglik.gov.tr/TR,10384/tarihi24041930--sayisi1593--rg-tarihi06051930--rg-sayisi1489--umumi-hifzissihha-kanunu.html>, Erişim Tarihi, 07.03.2019.
- Url-1** <http://www.bagimlilik.info.tr/internet_bagimlilik.html>, Erişim Tarih: 15.01.2019.

EKLER

EK 1: Katılımcıları Çalışma ve Görüşme Hakkında Bilgilendirme

EK 2: Katılımcı Görüşme Onay Formu

EK 3: Görüşme Soruları

EK 4: Etik Komisyon Kararı

EK 1: Katılımcıları Çalışma ve Görüşme Hakkında Bilgilendirme

Sayın Katılımcı,

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı Yüksek lisans tez çalışması nedeniyle, yapılacak bu çalışmaya vereceğiniz katkı çok anlamlı ve değerli olacaktır.

Tez konusu: **“Koruyucu Aile’de Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirilmesi”**

Çalışmada, nitel araştırma yöntemi ve buna bağlı olarak görüşme tekniği kullanılmaktadır. Yapılacak görüşmeler tamamen etik kurallar içerisinde ve bilimsel çerçevede gerçekleşecektir. Görüşmeler; sizin kabul ettiğiniz yerde ve sadece sizinle görüşme arasında gerçekleşecektir. Konuyla ilgili sorulara vereceğiniz cevaplar, görüşmenin içeriğini oluşturacaktır. Görüşmenin, içeriği kesinlikle kimseyle paylaşılmayacaktır. Görüşme içeriği sırasında konuşulanlar ses kaydına alınacak ve sadece sizinle birlikte görüşme arasında kalacaktır.

Ses kaydının alınması, çalışmanın geçerliliği adına önem taşımaktadır. Yani görüşmelerin yapıldığını, soruların rastgele cevaplanmadığının bir kanıtı olarak alınır.

Tüm görüşmeler sonucunda elde edilen verilerle analiz çalışması yapılacaktır. Bu nedenle ne ses kaydı ne de görüşmede alınacak isimler hiç bir şekilde açıklanmayacaktır.

Tüm görüşmeler sonucunda yapılan çalışma; tez için ve diğer akademik (makale, kitap, dergi, kongre, bildiri vb.) çalışmalarda kullanılacaktır.

Görüşmeye katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür eder, iyi günler dilerim.

Görüşmeci
H. Nurperi SAYIN
İ.A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Aile Danışmanlığı Yüksek Lisans Öğrencisi

EK 2: Katılımcı Görüşme Onay Formu

GÖRÜŞME ONAY FORMU

İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı Yüksek Lisans programında ‘Koruyucu Ailede Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirilmesi’ konulu nitel tez çalışması için ve daha sonraki akademik çalışmalarda kullanılması için; hiçbir baskı altında kalmadan kendi irademle Hatice Nurperi Sayın ile ses kaydı alınarak, gizlilik esası içerisinde yapılacak görüşmeleri kabul ediyorum.

İmza

Ad-Soyad

EK 3: Görüşme Soruları

Sayın Katılımcı,

İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı Programında ‘Koruyucu Ailede Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirilmesi’ konulu Yüksek lisans tez çalışmamda kullanılacağından, sorulara vereceğiniz objektif ve samimi cevaplar çalışmanın güvenilirliğini arttıracaktır. Görüşme sırasında verdiğiniz bilgiler analiz sonucunda anonim hale getirilerek yorumlanacaktır. Katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ederim.

Hatice Nurperi SAYIN

GÖRÜŞME SORULARI

I. KİŞİSEL BİLGİLER

Soru: 1. Adı-Soyadınız:

Soru: 2. Doğum tarihiniz:

Soru: 3. Cinsiyetiniz 1. Kadın 2. Erkek

Soru: 4. Eğitim Durumunuz:

1. Okur-yazar 2. İlköğretim 3. Lise

4. Mes.Yük.Ok. 5. Lisans 6. Yük. Lisans

7. Doktora

Soru: 5. Mesleğiniz:

Soru: 6. İşiniz:

Soru: 7. Medeni haliniz: 1. Evli 2. Bekar

II. ANNE-BABALARIN EĞİTİM - İŞ VE MESLEK DURUMU

A. BİYOLOJİK ANNE

Soru: 1. Biyolojik Annenizin Eğitim Durumu:

1. Okur-yazar 2. İlköğretim 3. Lise

4. Mes.Yük.Ok. 5. Lisans 6. Yük. Lisans

7. Doktora 8. Bilmiyorum

Soru:2. Biyolojik Annenizin Mesleği:.....

Soru: 3. Biyolojik Annenizin İş:.....

B. BİYOLOJİK BABA

Soru: 1. Biyolojik Babanızın Eğitim Durumu:

1. Okur-yazar	☐	2. İlköğretim	☐	3. Lise	☐
4. Mes.Yük.Ok.	☐	5. Lisans	☐	6. Yük. Lisans	☐
7. Doktora	☐	8. Bilmiyorum	☐		

Soru: 2. Biyolojik Babanızın Mesleği:.....

Soru: 3. Biyolojik Babanızın İşi:

C. KORUYUCU ANNE

Soru: 1. Koruyucu Annenizin Eğitim Durumu:

1. Okur-yazar	☐	2. İlköğretim	☐	3. Lise	☐
4. Mes. Yük. Ok.	☐	5. Lisans	☐	6. Yük. Lisans	☐
7. Doktora	☐	8. Bilmiyorum	☐		

Soru: 2. Koruyucu Annenizin Mesleği:.....

Soru: 3. Koruyucu Annenizin İşi:

D. KORUYUCU BABA

Soru: 1. Koruyucu Babanızın Eğitim Durumu:

1.Okur-yazar	☐	2. İlköğretim	☐	3. Lise	☐
4. Yük. Ok.	☐	5. Lisans	☐	6. Yük. Lisans	☐
7. Doktora	☐	8. Bilmiyorum	☐		

Soru: 2. Koruyucu Babanızın Mesleği:.....

Soru: 3. Koruyucu Babanızın İşi:.....

III. KARDEŞ DURUMU

A. BİYOLOJİK AİLEDEKİ KARDEŞ BİLGİLERİ

Soru: 1. Öz Kardeş Sayımız

Kardeş durumu:	1.Kardeş	2.Kardeş	3.Kardeş	4.Kardeş
1. Yaşı
2. Cinsiyeti K/E
3. Eğit. Durumu
4. Mesleği
5. İşi
6. Yaşadığı Yer
8. Kiminle Yaşadığı
9. Medeni Hali

B. KORUYUCU AİLEDEKİ KARDEŞ BİLGİLERİ

Soru: 2. Koruyucu Ailenizdeki Kardeş Sayımız.....

Kardeş durumu:	1.Kardeş	2.Kardeş	3.Kardeş	4.Kardeş
1. Yaş
2. Cinsiyeti K/E
3. Eğit. Durumu
4. Mesleği
5. İşi
6. Yaşadığı Yer
7. Kiminle Yaşadığı
8. Medeni Hali

Soru: 2. Sizinle birlikte koruyucu ailenizdeki çocuk sayısı:.....

Soru: 3. Koruyucu ailenizde kaçınıcı çocuksunuz?.....

IV. SAĞLIK DURUMU

A. Sağlık durumunuz:	Var	Yok	Varsa teşhis
1. Engelli bir durumunuz var mı?	☐	☐
2. Genetik bir hastalığınız var mı?	☐	☐
3. Kronik hastalığınız var mı?	☐	☐
4. Alerjik bir hastalığınız var mı?	☐	☐
5. Düzenli kullandığınız ilaç var mı?	☐	☐
6. Varsa ne tür ilaçlar kullanıyorsunuz?	☐	☐
7. Psikolojik kökenli bir rahatsızlığınız var mı?	☐	☐
8. Psikolojik destek aldınız mı?	☐	☐
	Evet	Hayır	
9. Cevabınız evet ise kaç yaşında psikolojik destek aldınız?		
10. Ne kadar süreyle psikolojik destek aldınız?		

V. İLGİ ALANLARI

A. İlgi Alanlarınız ve Dalları

1. Spor
2. Müzik
3. Sanat
4. Diğer

VI. ARKADAŞ DURUMU

A. En Yakın Arkadaşınız:

1. Sosyal hizmet kurumundan
2. Okuldan
3. Mahalleden
4. İşyerinden
5. Spor salonundan
6. Başka Koruyucu Ailede Yetişen Çocuklardan
7. Diğer

B. En Yakın Sırdaşınız

1. Koruyucu ailenizde: a. Anne b. Baba c. Her ikisi
2. Biyolojik ailenizde: a. Anne b. Baba d. Her İkisi
3. Koruyucu ailenizdeki kardeşiniz/kardeşleriniz
4. Biyolojik ailenizdeki kardeşiniz/ kardeşleriniz.
5. Arkadaşınız
6. Geldiğiniz sosyal hizmet kurumundaki görevli (öğretmen, sos.hiz.gör. vb.)
7. Diğer

VII. KONUYA İLŞKİN DİĞER SORULAR

A. BİYOLOJİK AİLEYE İLŞKİN SORULAR

1. Biyolojik Anne Ve Babanızı Biliyor Musunuz? Evet Hayır
2. Biyolojik Anne Babanızı Tanıyor Musunuz? Evet Hayır
3. Tanıdınızsa, Kaç Yaşında Tanıdınız?
4. Tanımıyorsanız, Tanımak İster Misiniz? Evet Hayır
5. Biyolojik Ailenizden Ayrılma Nedeninizi Biliyor Musunuz? Evet Hayır
6. Cevabınız Evetse İlk Öğrendiğinizde Neler Yaşadınız, Anlatmak İster Misiniz?
.....
.....
.....
7. Biyolojik Ailenizden Ayrılma Nedeni, Sizde Hangi Duyguyu Barındırıyor?
1. Öfke 2. Şiddet 3. Sevgisizlik 4. Nefret
5. Kin 6. Değersizlik 7. Çaresizlik 8. Hiçbir Duygu
9. Diğer
-
8. Bir Duygu Oluştuyorsa, Bu Duygu Sizde Hala Devam Ediyor Mu?

Evet Hayır

9. Cevabınız Hayırsa Bu Duygudan Ne Zaman Kurtuldunuz?.....

.....
.....

10. Sizi Bu Duygudan Kurtaran Neydi?.....

.....
.....

11. Herhangi Bir Akrabanızla Görüşüyor Musunuz? Evet Hayır

12. Cevabınız Evet İse Akrabalık Derecesi Nedir?.....

IX. KURUM VE KORUYUCU AİLEYE İLİŞKİN SORULAR

A. Sosyal Hizmet Kurumuna Kaç Yaşında Geldiniz?.....

B. Kaç Yaşında Koruyucu Aile Yanına Geçtiniz?.....

C. Koruyucu Aile İle Akraaba İlişkiniz Var Mı? Evet Hayır

1. Cevabınız Evet İse Akrabalık Derecesi Nedir?.....

D. Ailenizin, Koruyucu Aile Olduğunu Kaç Yaşında Öğrendiniz.....

1. Size Kim/Kimler Söyledi?.....

2. Öğrendiğinizde İlk Tepkiniz Ne Oldu?.....

.....
.....

3. Öğrendikten Sonra Neler Hissettiniz, Paylaşabilir Misiniz?.....

.....
.....

4. Bu Duygunuz Koruyucu Ailenizle Olan İlişkinizi Nasıl Etkiledi?.....

.....
.....

5. Koruyucu Ailenizin Olması Size Ne Hissettiriyor?.....

.....
.....

E. Aile Kavramı Sizin İçin Ne Anlama Geliyor?.....

.....
.....

1. Koruyucu Ailenizde Sizi En Mutlu Eden, İlk Aklınıza Gelen Olay Nedir?.....

.....
.....

2. Koruyucu Ailenizde Sizi En Çok Üzen İlk Aklınıza Gelen Olay Nedir?.....

.....
.....

3. Koruyucu Ailenizin, Sizi Etkileyen En Olumlu Özelliği Nedir?

.....
.....

4. Koruyucu Ailenizin Sizi Etkileyen En Olumsuz Özelliği Nedir?

.....
.....

5. Koruyucu Aileniz, Aşağıdaki Aile Çeşitlerinden Hangisine Uygun Özellik Göstermektedir?

1. Aşırı koruyucu 2. Otoriter (Baskıcı) 3. Gevşek

4. Tutarsız(kararsız) 5. Mükemmeliyetçi 6. İlgisiz

7. Demokratik

6. Aile İçinde Yaşadığınız Büyük Bir Problem Karşısında Ne Yaparsınız;

1. Biyolojik anne ve babamın yanına gitmek isterim

2. Kuruma dönmek isterim

3. Koruyucu ailemle konuşmayı tercih ederim

4. Arkadaşlarımla konuşmayı tercih ederim

5. Güvendiğim başka bir yetişkinle konuşmak isterim

6. Öğretmenimle konuşmak isterim

7. Diğer

7. Biyolojik Ailenizin Yanına Gitme Seçeneği Size Sunulsa;

1. Biyolojik aileme giderim 3. Bilmiyorum
2. Koruyucu aileme kalmayı tercih ederim 4. Diğer

8. Koruyucu Aile Modeli Yaygınlaşmalı mı? Evet Hayır

9. Cevabınız Evet İse Neden Yaygınlaşmalı.....

.....
.....

10. Koruyucu Aile Modelinin Yaygınlaşması Konusunda Önerileriniz Nelerdir?

.....
.....

11. Sizce Koruyucu Aile Yanında Kalmakla Yurttan Kalmak Arasındaki Fark Nedir?

.....
.....

12. Koruyucu Ailenizi Betimleyecek Olsanız Neler Söylersiniz?.....

.....
.....

13. Kendi Çocuğunuzu Bırakmak Zorunda Kalsanız, Öncelik Sırasına Göre Nereye Bırakırdınız?

- 1.Yetiştirme Yurduna 2. Koruyucu Aile Olmak İsteyen Bir Aileye
3. Sevgi (Çocuk) Evlerine 4. Evlat Edinmek İsteyen Bir Aileye
5. Yakın Akrabanıza 6. Kendi Koruyucu Ailenize
7. Diğer

14. İleride Siz Koruyucu Aile Olmak İster Misiniz? Evet Hayır

1. Cevabınız Evet İse Neden?.....

.....
.....

2. Cevabınız Hayır İse Neden?

.....

15. Siz Koruyucu Aile Olsanız, Koruma Altına Aldığımız Çocukla İlişkinizde Öncelikle Dikkat Edeceğiniz Davranış Ne Olurdu?.....

.....

16. Siz Koruyucu Aile Olsanız Koruma Altına Aldığımız Çocuğa Asla Yapmam Dediğiniz Ne Olurdu?.....

.....

17. Koruyucu Ailenizin Sizi Evlat Edinmesini İster Misiniz?.....

.....

EK 4: Etik Komisyon Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 19/07/2019-4372

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 96354944-044-4372
Konu : Etik Onayı Hk.

19/07/2019

Sayın Hatice Nurperi SAYIN

Enstitümüz Y1616.010006 numaralı Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Hatice Nurperi SAYIN'ın "KORUYUCU AİLE'DE YETİŞEN ÇOCUKLARIN GÖZÜYLE KORUYUCU AİLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı tez çalışması gereği "Nitel Sorular" ile ilgili soruları 12.07.2019 tarih ve 2019/10 İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyon Kararı ile etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir.
Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Zeynep Çiğdem
KAYACAN
Müdür

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BENF3BF3Y>

Adres: Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: Tuğba SÜNNETÇİ
Unvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

Hatice Nurperi Sayın, 1955 yılında İstanbul'da doğmuştur. Lise öğrenimini İstanbul'da, lisans öğrenimini Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi'nde (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi) tamamlamıştır. Mezuniyet sonrası Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli Kız Meslek Liselerinde branş öğretmenliği ve uygulama anaokulu şefliği yapmıştır. Uzun yıllar müdür yardımcılığı görevinde bulunmuş olup, bu süreç içerisinde MEB adına çeşitli komisyonlarda görev almış, aynı zamanda mesleki gelişim adına çeşitli eğitimlere ve kurslara katılmıştır. Kendi isteği ile 2000 yılında emekli olduktan sonra özel anaokullarında müdürlük ve özel bir kolejde müdür yardımcılığı yapan Sayın, halen İstanbul Aydın Üniversitesi Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Program Başkanlığı görevini sürdürmektedir. İstanbul Aydın Üniversitesi'nin Aile Danışmanlığı Yüksek Lisans Programında "Koruyucu Aile'de Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirilmesi" konulu tezini 2019 yılında tamamlamıştır. Meslek yaşamı boyunca çeşitli ödüller alan Sayın bir çocuk ve bir torun sahibidir.